

Gmina Zarszyn

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W GMINIE ZARSZYN**

Zarszyn, kwiecień 2007

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. PODSTAWA OPRACOWANIA I METODYKA PRACY NAD STRATEGIĄ	6
1.1 Podstawa prawna systemu pomocy społecznej w Polsce.....	6
1.1.1 Ustawy regulujące system pomocy społecznej.....	7
1.2 Podstawy prawne w zakresie planowania polityki społecznej w Unii Europejskiej	9
1.3 Źródła pozyskania informacji	9
1.4 Dokumenty programowe	16
1.5 Metodyka pracy nad strategią.....	17
1.5.1 Uczestnicy budowania strategii.....	17
1.5.2 Proces uspołecznienia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	17
1.5.3 Zasady polityki społecznej	18
2. DIAGNOZA WARUNKÓW ŻYCIA	20
2.1. Charakterystyka Gminy	20
2.1.1. Informacje ogólne.....	20
2.2. Struktura demograficzna społeczności lokalnej.....	30
2.3. Sytuacja i tendencje gospodarcze w gminie, powiecie i województwie.....	37
2.3.1. Działalność pozarolnicza.....	37
2.3.2. Rolnictwo.....	42
2.4. Sytuacja i tendencje na lokalnym rynku pracy.....	46
2.5. Sytuacja mieszkaniowa i infrastruktura	52
2.5.1. Warunki życia i zamieszkania	52
2.5.2. Wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną	58
2.6. Sytuacja edukacyjna	61
2.7. Opis stanu opieki zdrowotnej.....	65
2.8. Charakterystyka życia kulturalnego	65
2.9. Stan bezpieczeństwa.....	67
2.10. Zasoby transportowe i komunikacyjne	69
2.11. Charakterystyka grup społecznie wrażliwych	70
2.12. Stan i możliwości pomocy społecznej	81
2.13. Identyfikacja podstawowych problemów społecznych według społeczności lokalnej.....	88
3. STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	94
3.1. Wizja przyszłości i cel nadrzędny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	94

3.2.	Cele Strategiczne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych	94
3.3.	Cele szczegółowe, operacyjne	94
3.4.	Metody - strategię działania realizujące Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych..	96
3.5.	Harmonogram	101
3.6.	Preliminarz	102
3.7.	System wdrażania i zarządzania Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	102
3.8.	Ocena efektu końcowego i jego promocja	105

WSTĘP

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, której zadaniem jest udzielanie wsparcia osobom i rodzinom, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie potrafią przezwyciężyć jej przy wykorzystaniu własnych sił, możliwości i uprawnień.

W zamyśle ustawodawcy – własne siły i możliwości oznaczają nie tylko osobiste umiejętności jednostki, ale także możliwości bliższej i dalszej rodziny, sąsiadów, znajomych oraz szerszej społeczności lokalnej. Tak rozumiana pomoc społeczna z jednej strony daje szerokie możliwości działania, z drugiej jednak – w trudnych warunkach społeczno – gospodarczych, może te możliwości ograniczać.

Pod wpływem przeobrażeń ekonomiczno – społecznych polityka społeczna w Polsce ulega przekształcaniu – od modelu typowo opiekuńczego, z rozbudowanym bezpieczeństwem socjalnym, do modelu pośredniego, wzmacniającego indywidualną aktywność każdego człowieka i jego odpowiedzialność za swój los.

W rozwiązywaniu problemów społecznych najbardziej efektywna w perspektywie lat, jest nauka społeczności lokalnych niezbędnych umiejętności do radzenia sobie z problemami. I to ta metoda będzie podstawą realizacji celów strategicznych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest wyrazem zintegrowanego planowania społecznego. W najbardziej ogólnym ujęciu oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów poprzez sterowanie procesem rozwoju, integracji i polityki społecznej.

Formuła otwartego, ciągłego przewidywania i projektowania przyszłości powinna stanowić przydatne pragmatyczne narzędzie regulacji rozwoju w sytuacji, gdy nadmiar celów w stosunku do ograniczonych środków utrudnia podejmowanie bieżących i przyszłych decyzji. Zmienność uwarunkowań zewnętrznych, występowanie sprzeczności a nawet konfliktów interesów i dążeń różnych grup społecznych narzuca konieczność przyjęcia negocjacyjnej formuły zarządzania polityką społeczną. Istotą jej jest dochodzenie do porozumienia społecznego, minimalizując sytuacje konfliktowe. Jest to, zatem formuła kształtowania strategii elastycznych, otwartych i dynamicznych wobec przyszłości.

Cele strategii powinny być wyrazem dążeń i aspiracji społeczności lokalnej zmierzających do rozwiązania zidentyfikowanych problemów, likwidacji barier i zagrożeń oraz do wykorzystania wszelkich szans tkwiących w potencjale ludzkim i materialnym dla przyszłej integracji.

Strategia jest więc instrumentem umożliwiającym podejmowanie decyzji zarówno w najbliższym okresie, jak i w odległej perspektywie. Zasady realizacji polityki długofalowej określają cele strategiczne i zadania związane z ich realizacją, działania i decyzje zarówno w najbliższym okresie, jak i decyzje w dalszym okresie powinny być podejmowane na podstawie niniejszej strategii.

Jako elastyczne narzędzie zarządzania Strategia będzie podlegać ciągłym zmianom – będą pojawiać się nowe, ważne cele, a część z przedstawionych w dokumencie straci swoją aktualność. Ten ciągły proces zmian jest jak najbardziej pożądanym, ponieważ będzie on miernikiem działań i dążeń społeczności lokalnej.

Strategia została opracowana na lata 2007 – 2015.

1. Podstawa opracowania i metodyka pracy nad strategią

Podstawą prawną do opracowania niniejszej strategii jest zapis obowiązującej od 1 maja 2004 roku Ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku, który mówi, że: „do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: *„opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”* (art. 17 niniejszej Ustawy).

1.1 Podstawa prawna systemu pomocy społecznej w Polsce

Ustawa o pomocy społecznej określa:

- 1) zadania w zakresie pomocy społecznej;
- 2) rodzaje świadczeń z pomocy społecznej oraz zasady i tryb ich udzielania;
- 3) organizację pomocy społecznej;
- 4) zasady i tryb postępowania kontrolnego w zakresie pomocy społecznej.

Według Ustawy pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości (art. 2. 1).

Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka (art. 3. 1).

Ustawa wymienia również przypadki, w jakich udziela się pomocy społecznej. Według Ustawy, pomocy udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 8) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 9) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 10) braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze;

- 11) trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

1.1.1 Ustawy regulujące system pomocy społecznej

Różnorodność problemów społecznych występujących w Gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych regulujących system pomocy społecznej, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to m.in.:

Ustawa o świadczeniach rodzinnych z dnia 28 listopada 2003 roku (Dz. U. 228 poz. 2255)

Ustawa regulując nowy system pozaubezpieczeniowych świadczeń społecznych, finansowanych w całości ze środków budżetu państwa, całkowicie odrębny od systemu pomocy społecznej. Zamiast tak jak dotychczas szeregu różnych, niezależnych od siebie świadczeń Ustawa ta wprowadziła tylko jeden zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, które zastąpiły istniejące zasiłki i świadczenia (np. zasiłek wychowawczy, świadczenie z funduszu alimentacyjnego, jednorazowy zasiłek macierzyński z pomocy społecznej, gwarantowany zasiłek okresowy).

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2003r. Nr 122. poz. 1143)

Ustawa o zatrudnieniu socjalnym stwarza szansę na powrót do społeczeństwa osobom, które z różnych powodów znalazły się na marginesie życia społecznego. Wychodzi również naprzeciw postulatom organizacji pozarządowych, które oczekują od państwa większego zaangażowania w aktywizację i edukację środowisk dotkniętych długotrwałym bezrobociem. Projekt Ustawy kładzie nacisk na edukację i aktywizację środowisk marginalizowanych zawodowo i społecznie, a także na wspieranie zatrudnienia dla tych grup. Regulacja ta ma zastosowanie przede wszystkim do osób, które nie posiadają własnych dochodów, a w szczególności osób bezdomnych w procesie wychodzenia z bezdomności, osób uzależnionych od alkoholu w procesie leczenia, osób uzależnionych od narkotyków w procesie leczenia, osób chorych psychicznie, długotrwale bezrobotnych, byłych więźniów oraz uchodźców.

Tym osobom Ustawa oferuje zatrudnienie socjalne, rozumiane jako uczestnictwo w „inkubatorach społecznych” - Centrach Integracji Społecznej - lub jako wspierane zatrudnienie socjalne u przedsiębiorców, w Centrach Integracji Społecznej bądź w ramach własnej działalności gospodarczej w formie spółdzielni.

Drugą formą pomocy przewidzianą w Ustawie jest wsparcie zatrudnienia osób, które uległy wykluczeniu społecznemu. Wsparcie może polegać na skierowaniu danej osoby przez Powiatowy

Urząd Pracy do pracy u przedsiębiorcy. W tej sytuacji pracodawca zobowiązuje się do zatrudnienia danej osoby przez okres do 18 miesięcy, zaś Powiatowy Urząd Pracy do refundowania przedsiębiorcy ze środków Funduszu Pracy części wynagrodzenia przez pierwsze 12 miesięcy zatrudnienia osoby.

Ustawa powołuje do życia Centra Integracji Społecznej, w których osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej, np. bezdomne lub uzależnione od alkoholu, mogą liczyć na zatrudnienie socjalne. Osoby te mogą przebywać w centrach od 1 do 1,5 roku oraz otrzymywać pieniądze za wykonywaną pracę. W pierwszym miesiącu pracy wynagrodzenie jest równe 40% zasiłku dla bezrobotnych, a w okresie do jednego roku – 80% zasiłku.

Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 1994r. Nr 111, poz. 535, z późn. zm.)

Według Ustawy ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane. Ustawa przewiduje, że w działaniach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego mogą uczestniczyć stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, fundacje, samorządy zawodowe, Kościoły i inne związki wyznaniowe oraz grupy samopomocy pacjentów i ich rodzin, a także inne osoby fizyczne i prawne.

W świetle Ustawy ochrona zdrowia psychicznego polega w szczególności na:

1. promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
2. zapewnianiu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
3. kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie (Dz. U. nr 96 poz. 873 z 2003r.)

Uchwalona w dniu 24 kwietnia 2003 r. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest ważnym aktem prawnym, wprowadzającym kompleksowe rozwiązania dotyczące podstawowych dziedzin działalności organizacji pozarządowych w Polsce. Obszary, które reguluje Ustawa to: prowadzenie działalności pożytku publicznego (działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego), uzyskiwanie przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz konsekwencje z tym związane (warunki uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego), nadzór nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego, wolontariat.

Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z dnia 26 października 1982 r., nowelizowana dnia 28 marca 2003 r. (Dz. U. z 1984r. Nr 35, poz. 230, z późn. zm.)

Rozwiązywanie problemów alkoholowych zakłada, iż większość kompetencji i środków finansowych jest zlokalizowana na poziomie samorządów gmin, które na mocy Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi uzyskały kompetencje do rozwiązywania problemów

alkoholowych w społecznościach lokalnych. Ustawodawca w art. 4 [1] ust. 1 stanowi: „prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracja społeczna osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań gminy”.

1.2 Podstawy prawne w zakresie planowania polityki społecznej w Unii Europejskiej

W zakresie polityki strukturalnej i Europejskiego Funduszu Społecznego istnieją regulacje podejmowane przez Radę, Parlament i Komisję Europejską, dotyczące Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej oraz polityki społecznej i wsparcia społecznego:

- Rozporządzenie (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1783/1999.
- Rozporządzenie (WE) nr 1081/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1784/1999.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

1.3 Źródła pozyskania informacji

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie - Narodowa Strategia Spójności (dokument zaakceptowany przez Rząd 29 listopada 2006)

Zgodnie z rozporządzeniem Rady UE ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności Rada UE na poziomie Wspólnoty przygotowała strategiczne wytyczne w sprawie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, określające indykatywne ramy interwencji funduszy, z uwzględnieniem innych polityk Wspólnoty. Projekt tego dokumentu Komisja Europejska opublikowała w dniu 5 lipca 2005 r. pod nazwą „Polityka spójności wspierająca wzrost gospodarczy i zatrudnienie: Strategiczne Wytyczne Wspólnoty 2007-2013” (SWW). Dla każdego z celów funduszy wytyczne te realizują priorytety Wspólnoty, w szczególności promowanie harmonijnego, zrównoważonego i trwałego rozwoju Wspólnoty. Wytyczne te są określone z uwzględnieniem zintegrowanych wytycznych w zakresie polityki gospodarczej oraz zatrudnienia – Zintegrowany Pakiet Wytycznych w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2005-2008 (ZPW).

Na podstawie zapisów Strategicznych Wytycznych Wspólnoty Polska opracowała „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013” (NSRO), które integrują główne priorytety Wspólnoty z priorytetami polskimi, uwzględniając jednocześnie zapisy Krajowego Programu Reform, odpowiadającego na wyzwania zawarte w Strategii Lizbońskiej. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia stanowią podstawę do programowania interwencji Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS).

„Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013” wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie określają działania o charakterze rozwojowym, jakie rząd polski zamierza podjąć w latach 2007-2013 w zakresie promowania trwałego wzrostu gospodarczego, wzrostu konkurencyjności oraz wzrostu zatrudnienia. NSRO służą jednocześnie zapewnieniu skutecznej pomocy na rzecz regionów i grup społecznie zmarginalizowanych oraz pomocy w restrukturyzacji sektorów i regionów problemowych.

Zakładanym efektem strategii proponowanej w NSRO jest znaczące podniesienie jakości życia mieszkańców Polski i zbliżenie poziomu rozwoju do obecnie najbiedniejszych starych państw członkowskich, a w dłuższej perspektywie poziomu zbliżonego do średniej europejskiej.

W wyniku przeprowadzonej analizy, która wskazała różnice w poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju oraz poszczególnych jego regionów, w stosunku do innych krajów UE oraz w odpowiedzi na wyzwania Strategii Lizbońskiej i cele Zintegrowanego Pakietu Wytycznych, których instrumentem realizacji na gruncie krajowym jest Krajowy Program Reform, sformułowano cel strategiczny Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013. Zakłada on tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych, co oznacza, że wszystkie programy, działania i projekty podejmowane w ramach NSRO realizują je jednocześnie, aczkolwiek w różnym zakresie. Celami horyzontalnymi NSRO są m.in.:

- Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa.
- Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej.
- Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski.
- Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej

Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają przede wszystkim z priorytetów określonych w przyjętej w czerwcu 2004 r. Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Wynikają również z założeń w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego przyjętych w grudniu 2000 r. przez Radę Europejską w Nicei. Polska w pełni zaakceptowała ich zasadność, co zostało oficjalnie potwierdzone poprzez przyjęcie w grudniu 2003 r. Wspólnego Memorandum Polski i Unii Europejskiej o Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum).

Zarówno Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej, jak i Wspólne Memorandum są elementami realizacji Strategii Lizbońskiej, która została przyjęta przez piętnaście krajów członkowskich UE w marcu 2000 roku.

Polskie priorytety wpisują się także w podstawowe założenia Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej Rady Europy, której inauguracja odbyła się w lipcu 2004 r. w Warszawie. Jednym z tych założeń jest budowanie integracji i spójności społecznej w oparciu o prawa człowieka, a zwłaszcza te prawa, które zostały zawarte w Zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 roku. Krajowy Plan Działania uwzględnia te priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Wynikają one także z przedstawionej analizy sytuacji ekonomiczno-społecznej ilustrującej podstawowe przyczyny ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Priorytety zawarte w NSIS w zakresie realizacji **prawa do edukacji** są następujące:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim;
- upowszechnienie kształcenia na poziomie wyższym i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci;
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

W zakresie realizacji **prawa do zabezpieczenia socjalnego**:

- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, którego poziom jest obecnie nieakceptowany i wymaga podjęcia zdecydowanych działań;
- ograniczenie tendencji wzrostowych rozwarstwienia dochodowego, tak aby różnice te nie odbiegały od przeciętnego poziomu w krajach UE.

Bezrobocie jest jedną z form wykluczenia społecznego silnie powiązaną z innymi jego przejawami, np. ubóstwem, w warunkach niskiej skuteczności systemu zabezpieczenia socjalnego dla osób bezrobotnych i ich rodzin. Dlatego też w Narodowej Strategii Integracji Społecznej cztery z dwudziestu priorytetów odnoszą się do sfery działań dotyczących realizacji **prawa do pracy**:

- ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży;
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród niepełnosprawnych;
- zwiększanie liczby uczestników aktywnej polityki rynku pracy.

W zakresie realizacji **prawa do ochrony zdrowia**:

- wydłużenie przeciętnego trwania życia w sprawności;
- upowszechnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- zwiększenie zakresu objęcia kobiet i dzieci programami zdrowia publicznego.

W zakresie realizacji **innych praw społecznych**:

- zwiększenie dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością;
- zapewnienie lepszego dostępu do pracowników socjalnych;
- rozwinięcie pomocy środowiskowej i zwiększenie liczby osób objętych jej usługami;
- zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność społeczną;
- realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorzady terytorialne;
- zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji. Jest to również zasadniczy instrument osiągania integracji społecznej w europejskim modelu społecznym. Realizacja praw społecznych wymaga oczywiście poniesienia określonych kosztów, tak samo jak realizacja wszystkich innych kategorii praw człowieka zawartych w prawie międzynarodowym i krajowym. Należy więc zapewnić w sposób trwały zasoby finansowe, kadrowe, lokalowe, rzeczowe i inne instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych praw.

Prawa społeczne powinny mieć obecnie priorytet w wydatkach publicznych. Ich realizacja znacznie się pogorszyła w ostatnich latach, przez co zmniejsza się poziom integracji społecznej i zwiększa się skala oraz zasięg procesów wykluczenia społecznego. W Krajowym Planie Działań na rzecz Integracji Społecznej za najważniejsze uznano:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające grupy zagrożone;
- budowę systemu bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu;
- realizację prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy, poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia;

- rozwój systemu instytucjonalnego z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, otwierającego przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i upodmiotowienia osób korzystających z usług społecznych, świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Na poziomie operacyjnym ważne jest to, że polska polityka integracji społecznej musi być realizowana **we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi**. Szczególnie chodzi tu o związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne oraz odpowiednie charytatywne instytucje kościołów i związków wyznaniowych. Niezależnie od osiągniętego poziomu zamożności oraz stanu koniunktury gospodarczej państwo nie jest w stanie zrealizować celów tej polityki bez partnerstwa z innymi instytucjami.

W tym kontekście ustalono następujące priorytety na najbliższe dwa lata:

- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, głównie poprzez zwiększenie ich uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych i innych formach pracy społecznej oraz samopomocy;
- wzrost liczby samorządów, które z pełną wrażliwością i zaangażowaniem podejmą się tworzenia lokalnych strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a następnie zrealizują ich założenia.

Poakcesyjny Program Wsparcia Obszarów Wiejskich

Poakcesyjny Program Wspierania Obszarów Wiejskich składa się z trzech części:

- Programu Integracji Społecznej,
- reformy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
- oraz kampanii informacyjno-promocyjnej na temat problemów integracji społecznej.

Pomiędzy Bankiem Światowym a polskim rządem została podpisana umowa w sprawie pożyczki na finansowanie Programu. Ma on trwać cztery lata i został zaplanowany w taki sposób, by co piątą gmina w Polsce otrzymała skuteczne narzędzia pomocne w trwałym rozwiązywaniu problemów społecznych. W ramach Programu w całej Polsce wybrano 500 gmin, które są w najgorszej sytuacji z uwagi na mnogość problemów społecznych – w tym także gminę Zarszyn. Wzięto przy tym pod uwagę kilkanaście wskaźników takich jak m.in. niski dochód na mieszkańca, peryferyjność położenia, liczba klientów pomocy społecznej, struktura demograficzna, niekorzystna struktura gospodarcza i mała aktywność społeczna. Gminy te otrzymają pomoc finansową na realizację projektów mających przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu. Jej wysokość będzie zależeć m.in. od skali problemów i liczby korzystających z pomocy społecznej.

Zanim jednak gmina otrzyma środki z Programu, musi opracować własną **strategię rozwiązywania problemów społecznych** i na jej podstawie zaplanować konkretny projekt usług społecznych, na który otrzyma dofinansowanie. W ten sposób zostanie przygotowanych szereg działań, które

w trwałą i skuteczną sposobem zmieniają sytuację rozmaitych grup wykluczonych – osób starszych, dzieci i młodzieży, ubogich rodzin z dziećmi, bezrobotnych, niepełnosprawnych. Przewidywana jest ścisła współpraca z organizacjami pozarządowymi i zlecenie im wykonania poszczególnych zadań. Część Programu skierowania do KRUS ma umożliwić nowocześniejsze i sprawniejsze zarządzanie ubezpieczeniami społecznymi rolników, prognozowanie dochodów rodzin rolniczych, bardziej dostosowaną do rosnących wymagań klientów obsługę, itp. Ważnym elementem tej reformy jest informatyzacja KRUS.

Obydwa te elementy Programu uzupełnia tzw. Komponent Świadomości Społecznej (kampania informacyjno-promocyjna), który wspomóc ma przygotowywanie lokalnych strategii integracji.

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020

Strategia na lata 2007-2020 jest trzecim dokumentem programowym przygotowanym przez Zarząd Województwa od momentu wprowadzenia reformy ustrojowej i administracyjnej państwa i ustanowienia województwa samorządowego jako podmiotu realizującego własną politykę regionalną.

Dokument jest zgodny z założeniami Narodowej Strategii Spójności 2007-2013, ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, które uwzględniają zapisy nadrzędnego dokumentu programowego Unii Europejskiej, tj. Strategicznych Wytycznych Wspólnoty (SWW).

Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 wyznacza cele i działania, służące przełamywaniu strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych oraz podnoszeniu konkurencyjności regionu. Są to wyzwania, którym województwo podkarpackie musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji, liberalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Celem strategicznym jest „podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zrównoważenia rynku pracy oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności”.

Jeden z obszarów strategicznych: „Kapitał społeczny” rozumiany jako potencjał demograficzny, społeczno-kulturowy, edukacyjny, a także jako mobilność zawodowa i przestrzenna mieszkańców regionu, jest jednym z podstawowych uwarunkowań decydujących o szybkim rozwoju i bogactwie regionu. Aby nie dochodziło do zakłócenia i kryzysu rozwoju, każdy z tych czynników musi występować w odpowiedniej proporcji w stosunku do pozostałych. Dlatego też podejmowane działania w ramach tego obszaru strategicznego powinny zmierzać do rozwoju szeroko pojmowanego kapitału społecznego.

Celem strategicznym obszaru „Kapitał społeczny” jest: *wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu.*

Do realizacji powyższego celu posłużą m.in. poniżej przedstawione priorytety, którym podporządkowane zostały kierunki działań:

Priorytet 1: Poprawa jakości systemu edukacji jako warunek pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji.

Kierunek działania 1:

Zwiększenie dostępu do edukacji od najmłodszych lat życia.

Kierunek działania 2:

Wspieranie otwartości edukacji.

Kierunek działania 3:

Podniesienie jakości kształcenia.

Kierunek działania 4:

Dostosowanie systemu kształcenia, w tym ustawicznego, do potrzeb rynku pracy.

Priorytet 2: Wzmocnienie jakościowego rozwoju zasobów pracy regionu.

Kierunek działania 1:

Wzrost zatrudnialności osób bezrobotnych i biernych zawodowo.

Kierunek działania 2:

Podniesienie kompetencji i rozwój kadr regionu.

Strategia Rozwoju Powiatu Sanockiego na lata 2004-2013

Główne kierunki działań strategicznych gmin powiatu Sanockiego w sferze społecznej to:

Priorytet rozwoju: Kapitał ludzki

Cel strategiczny nr 1	Zwiększenie potencjału wysoko kwalifikowanych kadr
Kierunek działania 1.	Rozwój ośrodka akademickiego
Kierunek działania 2.	Tworzenie warunków do pozyskiwania kadr wysoko kwalifikowanych
Cel strategiczny nr 2	Wzrost mobilności społecznej i zawodowej mieszkańców
Kierunek działania 1.	Społeczeństwo ustawicznie kształcące się
Kierunek działania 2.	Rozwój edukacji w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego
Kierunek działania 3.	Bezpieczeństwo zdrowotne ludności

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Zarszyn na lata 2004 – 2006

W Planie wskazano zadania do realizacji w perspektywie do roku 2013. W zakresie poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, w tym zmiany w strukturze zamieszkania przyjęto m.in. następujące zadania:

- **Podjęcie i wspieranie działań różnych podmiotów w celu zmniejszenia bezrobocia,**
- **Rozwijanie gminy jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania w czystym i estetycznym otoczeniu,**
- **Systematyczny rozwój bazy oświatowej,**

- **Poprawa stanu technicznego budynków ośrodków zdrowia i ich wyposażenia,**
- **Zwiększanie dostępności wody dobrej jakości,**
- Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa w gminie,
- Eliminowanie zjawisk patologii społecznych,
- Poprawa warunków nauki poprzez wykorzystanie najnowszych technik komunikowania się,
- Stałe zmniejszanie dysproporcji w dostępie do infrastruktury technicznej mieszkańców poszczególnych miejscowości na terenie gminy,
- Zapewnienie opieki osobom starszym i samotnym – zorganizowanie domu opieki społecznej,
- Systematyczna likwidacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych,
- Wykorzystanie istniejącej bazy – nieruchomości na uruchomienie mieszkań socjalnych,
- Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego,
- Poprawa infrastruktury instytucjonalnej.

1.4 Dokumenty programowe

Oprócz wspomnianych aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku, na którym kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. W roku 2001 uzgodniony został przez Radę, Parlament i Komisję Europejską „Wspólnotowy program na rzecz walki z wykluczeniem społecznym na lata 2002-2006”. Jego celem jest wsparcie współpracy pomiędzy krajami Unii Europejskiej i zwiększenie skuteczności przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Polska zgłosiła gotowość przystąpienia do programu, w efekcie czego podjęła prace nad przygotowaniem Memorandum w sprawie Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum – JIM), Narodowej Strategii Integracji Społecznej oraz Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Powołany przez Prezesa Rady Ministrów w roku 2003 Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej opracował dokument pt.: „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski”. Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz dobrych praktyk na rzecz ich rozwiązywania. Opracowując lokalną strategię rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu. Uznaje się także za niezbędną partnerską współpracę z osobami podlegającymi wykluczeniu społecznemu.

Wspomniane dokumenty to przede wszystkim:

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (Narodowa Strategia Spójności 2007-2013),
- Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2007-2013,
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich.

1.5 Metodyka pracy nad strategią

W procesie programowania i opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Zarszyn istotną rolę odegrały konsultacje społeczne, mające na celu zbudowanie sprawnego modelu organizacyjnego dla realizacji założonych celów na jej obszarze.

1.5.1 Uczestnicy budowania strategii

Metoda aktywnego planowania posłużyła dla określenia podstawowych celów, kierunków oraz działań. Zrealizowana została z udziałem przedstawicieli wiodących środowisk i organizacji:

- przedstawicieli samorządu Gminy Zarszyn;
- instytucji rynku pracy;
- organizacji rynku pracy;
- przedstawicieli grup bezrobotnych;
- przedstawicieli organizacji społecznych, fundacji i stowarzyszeń;
- instytucji opieki zdrowotnej;
- lokalnej przedsiębiorczości.

1.5.2 Proces uspołecznienia opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Uspołecznienie procesu planowania strategicznego jest wymogiem Unii Europejskiej i wiąże się w praktyce z zastosowaniem w procesie planowania, co najmniej dwóch z czterech niżej podanych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

programowanie – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie gmin i powiatów,

subsydiarność – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu,

partnerstwo – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej,

koncentracja – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne.

1.5.3 Zasady polityki społecznej

Należą do nich:

1. **Zasada pomocniczości** (cytowana powyżej zasada subsydiarności) – można ją też tłumaczyć tak: najpierw pomagasz sobie sam, potem liczysz na pomoc rodziny, następnie społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe, samorząd), a na końcu państwa. Państwo pojawia się dopiero wtedy, gdy działania na „niższych szczeblach” okazały się niewystarczające.

2. **Zasada efektów odłożonych w czasie** - np. system emerytalny: płacisz dziś, „zwrot” pieniędzy następuje po latach. Inny przykład - zmiana nauczania przynosi efekty, kiedy nowe pokolenie, inaczej wykształcone, zastępuje poprzedników. Pamiętajmy, że zapowiedź zmian organizacyjnych czy prawnych z reguły powoduje wzrost oczekiwań. „Odkładany w czasie” efekt zmian często wywołuje rozgoryczenie, niepokój, pretensje, odruchy protestu, buntu, nawet rozruchy.

3. **Zasada szerokiego zasięgu skutków, inaczej zasada promieniowania efektów.** Oto przykład: w pierwszej połowie lat 90-tych w Niemczech wprowadzono ubezpieczenia pielęgnacyjne, obowiązkowe i powszechne. Spowodowało to wzrost zatrudnienia niskokwalifikowanych kobiet w średnim wieku, odciążenie rodziny od bezpośredniej opieki nad niepełnosprawnymi członkami rodziny, zwiększyło poczucie bezpieczeństwa socjalnego.

4. **Zasada akceptacji społecznej** - jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (np. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych), efekt jest szybki. Jeśli natomiast władza lokalna musi zabiegać o akceptację swoich zamiarów, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać:

- wyjaśnienie celu podjętego działania,
- jawność wszelkich poczynań,
- poparcie uznanych w środowisku autorytetów,
- akcję informacyjną poprzedzającą decyzje,
- zaangażowanie do realizacji celu jak największej liczby osób i instytucji,
- obserwowanie, wskazywanie i podkreślanie pierwszych sukcesów i wspólnego ich świętowania,
- ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń.

5. **Zasada kontroli społecznej** - każda zbiorowość lokalna rozwija własny system „miar”, ocen, nakazów i zakazów, sankcji, a także uznania. Trzeba to brać pod uwagę planując strategię.

6. **Zasada aktywności, zaangażowania społecznego, polega na włączaniu w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców.** Przykładem są np. organizacje pozarządowe, skupiające rodziców dzieci niepełnosprawnych, diabetyków czy kobiety po zabiegu mastektomii, a także towarzystwa regionalne i wspólnoty mieszkaniowe.

7. **Zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego** – zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach. Np. taki ciąg skutków: brak wykształcenia – brak pracy – brak dochodu – zasiłek – utrata poczucia wartości – niechęć do otoczenia – obniżenie poziomu życia, konflikty z rodziną – przestępczość, alkoholizm. Takie „ciągi” zdarzeń to częste schematy biografii podopiecznych pomocy społecznej.

8. **Zasada pozornego altruizmu** (pomoc tzw. osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych) – wprowadzając jakieś działania społeczne, argumentujemy dobrem powszechnym: musimy pomóc ludziom starym i niepełnosprawnym, bezradnym (dzieciom), bezdomnym. Trzeba mieć na uwadze, że jest także inna strona wyrażająca się w pytaniu: „Co ja z tego będę mieć?”. Obie są ważne. Żadnej nie można ani lekceważyć, ani oceniać jako gorszej¹.

¹ <http://www.mps.gov.pl/index.php?gid=969>

2. Diagnoza warunków życia

2.1. Charakterystyka Gminy

2.1.1. Informacje ogólne

Gmina Zarszyn położona jest w województwie podkarpackim, w obrębie Dołów Jasielsko-Sanockich, a jej południowa część zajmuje fragment Pogórza Karpackiego. Administracyjnie gmina należy

do powiatu sanockiego. Obszar gminy zajmuje 105,96 km² i stanowi 8,6% powierzchni powiatu sanockiego. Gminę Zarszyn zamieszkuje obecnie 9.221 mieszkańców (źródło: Główny Urząd Statystyczny). W skład gminy wchodzi następujące miejscowości: Zarszyn, Posada Zarszyńska, Jaćmierz, Posada Jaćmierska, Długie, Bażanówka, Nowosielce, Pielnia i Odrzechowa. Gmina graniczy z sześcioma gminami, od wschodu z gminą Sanok, od południa z gminą Bukowsko, od zachodu z gminami Rymanów i Besko, a od północy z gminami Haczów i Brzozów. Przez centralną część gminy prowadzi szlak kolejowy: Stróże - Jasło – Krosno – Sanok – Zagórz i droga krajowa nr 28 relacji: Zator – Medyka.

Mapa 1 Lokalizacja Gminy na tle kraju

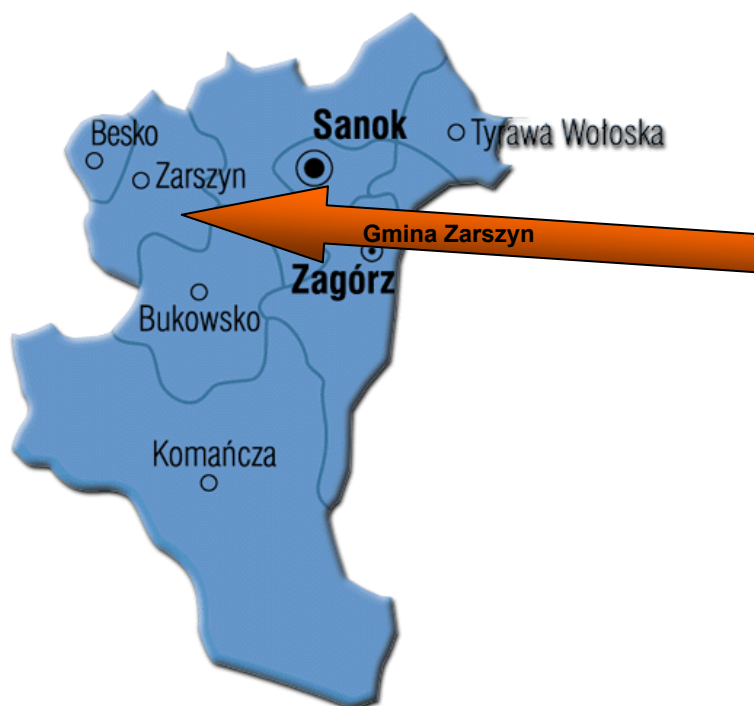
Źródło: <http://www.gminy.pl>

Mapa 2 Lokalizacja Gminy na tle województwa podkarpackiego

Źródło: <http://www.gminy.pl>

Mapa 3 Lokalizacja Gminy na tle powiatu sanockiego

Źródło: <http://www.gminy.pl>

Mapa 4 Gmina Zarszyn

Źródło: www.zarszyn.pl

Duże obszary leśne, urozmaicona rzeźba terenu, małe uprzemysłowienie, brak zakładów uciążliwych dla środowiska stwarzają możliwość wykorzystania lasów do celów turystycznych.

Piękne malownicze położenie gminy urozmaicają również zabytki. Jednym z nich jest drewniany kościół z XVII wieku, remiza OSP oraz domy wokół rynku w Jaćmierzu.

W miejscowości Bażanówka i Nowosielce znajdują się zabytkowe obiekty architektury dworskiej. W Pielni zlokalizowana jest murowana cerkiew z 1805 r. wraz z dzwonnica cerkiewną. W kościele w Zarszynie znajdują się zabytkowe witraże w oknach prezbiterium oraz cztery obrazy w formie witraży. Przeszłość sięgającą czasów XVIII wiecznych ma zarszyński browar. W miejscowości Odrzechowa są XIX wieczne zabytki, a to: drewniany dwór oraz cerkiew z dzwonnica. W Instytucie Zootechniki w Odrzechowej istnieje druga co do wielkości stadnina koni huculskich w Polsce. Organizowane są tam różne formy turystyki konnej. W miejscowości Odrzechowa, Nowosielce i Pielnia działają gospodarstwa agroturystyczne. Ważnym elementem atrakcyjności turystycznej w gminie są wody: zalewu w Sieniawie, wody rzeki Wisłok, Pielnicy, Czernisławki i stawy podworskie.

Na terenie gminy istnieją zespoły folklorystyczne podtrzymujące tradycje regionalne są to: Zespół Pieśni i Tańca "Ziemia Sanocka" w Nowosielcach, Kapela "Rekruty" w Posadzie Zarszyńskiej, Zespół Śpiewaczy „Iskra” przy OSP w Długiem oraz trzy orkiestry dęte – Orkiestra Dęta „Lutnia” przy OSP w Zarszynie, Młodzieżowa Orkiestra Dęta przy OSP w Jaćmierzu i Orkiestra Dęta przy OSP w Długiem.

Stan środowiska naturalnego

Wody powierzchniowe

Gmina Zarszyn położona jest w obrębie zlewni rzeki San, prawobrzeżnego dopływu Wisły. Jej obszar odwadnia rzeka Pielnica z dopływami oraz Wisłok, która wraz z szeregiem cieków bez nazwy, tworzy sieć cieków powierzchniowych w obrębie gminy. Cieki stanowiące sieć rzeczną Gminy Zarszyn oprócz Wisłoka nie są objęte systematycznymi badaniami czystości wód. Docelowo wody rzeki Wisłok powinny odpowiadać I klasie czystości według klasyfikacji ogólnej.

Wody podziemne

Na terenie gminy występowanie wód gruntowych związane jest z budową geologiczną i ukształtowaniem terenu.

Zbiorniki wód podziemnych narażone są głównie na zanieczyszczenia związane z działalnością człowieka. Można wydzielić następujące typy zagrożeń:

- wielkopowierzchniowe – związane z działalnością rolniczą, zwłaszcza z nieprawidłową gospodarką nawozami mineralnymi, środkami ochrony roślin i gnojowicą w gospodarstwach rolnych, zagrożenie obszarowe może być spowodowane zanieczyszczeniem powietrza, tlenkami siarki i azotu (kwaśne deszcze) oraz metalami ciężkimi zawartymi w pyłach;
- małopowierzchniowe – związane ze składowaniem odpadów przemysłowych i komunalnych;
- liniowe – związane ze wzmożonym ruchem samochodowym, potencjalnymi źródłami zanieczyszczenia wód podziemnych są także rurociągi produktów naftowych oraz transport kolejowy;

- punktowe – jest to rozwijająca się obecnie w szybkim tempie sieć dystrybucji paliw płynnych, gospodarstwa domowe na obszarach wiejskich (szamba, przydomowe dzikie wysypiska, fermy hodowlane), a także miejsca zrzutu ścieków przemysłowych i komunalnych.

Klimat

Położenie gminy w obrębie Dołów Jasielsko - Sanockich oraz jej ukształtowanie wpływają na zróżnicowanie warunków klimatu lokalnego.

Osobliwości klimatyczne Gminy Zarszyn wynikają z położenia geograficznego, rzeźby, ekspozycji i nachylenia stoków. Należą do nich:

- wyższe temperatury w jesieni niż na wiosnę,
- okresy nagłych odwilży w sezonie jesienno - zimowym,
- okresy mroźnej, słonecznej pogody w sezonie zimowo - wiosennym,
- silne spadki temperatury w dolinach i obniżeniach śródgórskich (inwersje temperatury, często w sezonie zimowo - wiosennym,
- znaczne kontrasty termiczne na stokach w zależności od ekspozycji,
- duże prędkości wiatru w wyższych partiach gór,
- wiatry fenowe,
- obfite opady późną wiosną i wczesnym latem,
- długotrwałość opadów,
- silne gołoledzie.

Szczególne cechy pogody pozwalają na wskazanie najkorzystniejszych sezonów w ciągu roku z punktu widzenia rekreacji i turystyki. Są to: zima, wczesna wiosna, koniec lata i początek jesieni.

Surowce mineralne

Na terenie Gminy Zarszyn występują złoża ropy naftowej oraz surowców mineralnych tzw. pospolitych, tj.: skały piaskowcowe, iły i gliny, kruszywa. Wszystkie złoża położone są w obszarze chronionym.

Zarys budowy geologicznej gminy

W podziale geologicznym Gmina Zarszyn położona jest w obrębie Karpat Wschodnich, które są fragmentem łuku karpackiego - Karpat Zewnętrznych tzw. Karpaty Fliszowe. W budowie geologicznej dominują osady fliszowe, których podłożem są osady paleozoiczno-mezozoiczne. Gmina Zarszyn położona jest w obrębie jednostki śląskiej (tektoniczno - facjalnej). Jednostka śląska w rejonie nasunięcia na jednostkę podśląską (od północy) i dukielską (od południa) wykazuje silne zaangażowanie tektoniczne z widocznymi na powierzchni utworami kredowymi. W części środkowej płaszczowiny śląskiej obniżenie tektoniczne wypełnione jest głównie warstwami krośnieńskimi - jest to tzw. centralna depresja karpacka. Utwory centralnej depresji to szereg wtórnie sfałdowanych i częściowo złuskowanych elementów tektonicznych o generalnym biegu północny – zachód, południowy - wschód. Osady fliszowe jednostki śląskiej charakteryzują się znacznym

zróznicowaniem facjalnym, a ich profil litostratygraficzny obejmuje utwory wieku dolna kreda - paleogen.

Warunki gruntowe

W poziomie posadowienia (1,5m) na terenie Gminy Zarszyn występują trzy zasadnicze typy gruntów związane:

- ze stokami i wierzchowinami – są to pokrywy stokowe wykształcone w postaci glin pylastych, glin zwięzłych, glin, miejscami iltów piaszczystych i utworów lessopodobnych, miejscami na powierzchni wychodzi skała. Są to utwory o różnej konsystencji w przewodzie twardoplastycznej i plastycznej - grunty nośne i średnio-nośne. Z uwagi na budowę geologiczną i strome stoki znaczne obszary zajmują tu złaziska i osuwiska wykluczające zabudowę;
- dna dolin głównych (Wisłok, Pielnica) – są to żwiry rzeczne i piaski, miejscami wychodzące na powierzchnię, pokryte glinami pylastymi, glinami piaszczystymi i glinami pylastymi ciężkimi, plastycznymi i twardoplastycznymi o różnej miąższości. Grunty średnio-nośne i nośne. Terasa zalewowa w czasie katastrofalnych powodzi była zalewana w związku z czym plastyczność gruntów uległa zmianie;
- dna dolin bocznych - są to gliny (utwory aluwialno-deluwialne) w przewodzie plastyczne i miękkoplastyczne. Są to grunty nie nadające się pod zabudowę.

Gleby

Bonitację gleb w Gminie Zarszyn prezentuje Tabela nr 1. Gleby Gminy Zarszyn należą do gleb pogórskich wytworzonych na wietrzelinie skał fliszowych, na pokrywach soliflukcyjno-deluwialnych oraz na osadach rzecznych. W obrębie wyniesień terenu są to gleby brunatne kwaśne i wylugowane (Pogórze Strzyżowskie). Są to na tym terenie gleby najlepsze (kompleks pszenny dobry i pszenny górski), o głębokim i dobrze wykształconym poziomie orno-próchnicznym, zasobne w podstawowe składniki pokarmowe, o właściwym uwilgoceniu (klasa III-IV). Udają się na nich wszystkie rośliny uprawne, a przy właściwej agrotechnice dają dobre plony. W górnych partiach występują gleby bardzo kwaśne, często ciężkie i trudne do uprawy, ubogie w składniki pokarmowe (kompleks zbożowy górski i owsiano-ziemniaczany górski) IV, V i VI klasy użytków rolnych.

Korzystne warunki przyrodnicze na obszarze gminy umożliwiają prowadzenie działalności rolniczej we wszystkich stosowanych obecnie systemach tj. konwencjonalnym, integrowanym (zrównoważonym) i ekologicznym w pełnej skali intensywności produkcji.

Tabela 1. grunty orne i użytki zielone według klas bonitacyjnych

	Klasy bonitacyjne	Powierzchnia w ha	% powierzchni w grupie gruntów	% powierzchni gminy
Grunty orne	I	0	0	0
	II	17	0	0
	IIIa	986	21	9
	IIIb	708	15	7
	IVa	1208	27	12
	IVb	941	20	9
	V	754	16	7
	VI	43	1	0
Użytki zielone	I	0	0	0
	II	23	1	0
	III	709	30	7
	IV	1305	55	12
	V	280	11	3
	VI	63	3	1

Źródło: dane UG Zarszyn

Szata roślinna

Najcenniejszym składnikiem szaty roślinnej gminy są ekosystemy leśne zajmujące około 22,4% powierzchni. Odznaczają się one wysokim stopniem naturalności wyrażającym się dużym udziałem drzewostanów o składzie gatunkowym zgodnym z siedliskiem. W drzewostanach dominuje jodła oraz buk i sosna zwyczajna. Spośród innych gatunków liczniejsze są: dąb szypułkowy, grab zwyczajny, brzoza brodawkowata, modrzew europejski. Wśród siedliskowych typów lasu dominuje las wyżynny. W wyższych partiach spotyka się fragmenty lasu górskiego. Dość wyraźnie zaznacza się również las mieszany, rzadko spotykany jest las jesionowy. W dolinach większych cieków rozciągają się niewielkie fragmenty lasu łąkowego. W układzie zbiorowisk leśnych charakterystyczna jest strefowość będąca wyrazem zmieniających się, wraz ze wzrostem wysokości, warunków klimatycznych.

Na wysoką ocenę przyrodniczą terenu gminy wpływa liczny udział gatunków górskich uwarunkowany obecnością fragmentów regla dolnego i dominacją piętra pogórza. Flora górską reprezentowana jest przez liczną grupę roślin naczyniowych. Do najbardziej interesujących należą śnieżyczka przebiśnieg, tojad dziobaty, miesięcznica trwała, czyściec górski, śnieżyca wiosenna, czosnek niedźwiedzi.

Na szczególną uwagę zasługują rośliny wschodniokarpackie - sałatnica leśna, kostniwa górską oraz zachodniokarpackie - przytulia okrągłolistna, kosmatka żółtawa, pięciornik omszony, a także

subendemity ogólnokarpackie - żywiec gruczołowaty, żywokost sercowaty, lepiężnik wyłysiały. Najliczniejszą grupę osiagającą północną granicę zasięgu stanowią tutaj rośliny górskie m.in.: miesięcznica trwała, paprotnik kolczysty, czyściec górski, narecznica górską, skrzyp pstry, kmieć górską, wierzba śląska. Granicę południową osiagają: łączeń baldaszkowaty, pływacz drobny, lenek stoziarn, szarota żółtobiała. Na podkreślenie zasługuje również fakt występowania licznych gatunków kserotermicznych. Rosną tu m.in.: żmijowiec zwyczajny, biedrzeńec mniejszy, szałwia okrągowa, ośmiat mniejszy, kłosownica pierzasta.

O unikalnym charakterze flory świadczy przede wszystkim fakt występowania licznych gatunków roślin objętych ochroną gatunkową: widłak goździsty, barwinek pospolity, skrzyp olbrzymi, paprotka zwyczajna, pokrzyk wilcza - jagoda.

Szata zwierzęca

Gmina Zarszyn wyróżnia się bogactwem fauny. Z bezkręgowców na uwagę zasługują gatunki chronione: chrząszcz, jelonek rogacz, występuje także szereg rzadkich gatunków motyli podlegających ochronie gatunkowej m.in.: paż żeglarz, paż królowej, niepylak mnemozyna, mieniak - stróżnik, tęczowiec. Kręgowce reprezentowane są m.in. przez kumaka górskiego, traszkę karpacką, traszkę górską, salamandrę plamistą, pliszkę górską, muchówkę białoszyjną, puszczyka uralskiego, dzięcioła białogrzbietego. Występują tu także gatunki typowo nizinne: traszka grzbieniasta, grzebiuszka ziemna, żaba moczarowa, żaba śmieszka, kumak nizinny. Dobry stan zoocenozy potwierdza fakt występowania licznych gatunków umieszczonych na polskiej „czerwonej liście fauny”. Są to: traszka karpacka, bocian czarny, orlik krzykliwy, puchacz, puszczyk uralski, żoła, nocek Bechsteina, pilch, żołądnica, smużka, wydra. Oprócz ochrony biocenozy celowa jest ochrona gniazdowania gatunków zagrożonych takich jak: bocian czarny, orlik krzykliwy, puchacz.

Powietrze atmosferyczne

Stan jakości powietrza atmosferycznego w gminie kształtuje emisja zanieczyszczeń:

- z lokalnych kotłowni osiedlowych i palenisk domowych;
- ze środków transportu samochodowego lokalnego i tranzytowego;
- z transgranicznego przenoszenia zanieczyszczeń z zagranicy oraz ościennych powiatów.

Udział gminy w globalnej emisji zanieczyszczeń powietrza w skali kraju i województwa jest bliski zeru. W ostatnich latach przeprowadzone zostały modernizacje kotłowni gminnych obiektów publicznych (wprowadzenie opalania gazem ziemnym) m.in. w szkołach, ośrodku zdrowia. Do powietrza emitowane są gazy i pyły głównie z energetycznego spalania paliw stałych w domowych paleniskach. Wzrost liczby pojazdów samochodowych na terenie gminy prowadzi do wzrostu zanieczyszczenia powietrza związkami dwutlenku azotu, tlenkiem węgla, węglowodorami i związkami ołowiu. Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie nie odnotował w latach 2002 - 2003 przekroczeń dopuszczalnej emisji w stosunku do wydanych decyzji o dopuszczalnej emisji (pozwoleń na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza) dla jednostek organizacyjnych z terenu powiatu.

System Obszarów Chronionych

Na terenie Gminy Zarszyn obszary przyrody i krajobrazu prawnie chronione zajmują niewielką powierzchnię. Wchodzą one w wielkoobszarowy system ochrony przyrody. Stanowią niewielki procent wszystkich obszarów prawnie chronionych w powiecie sanockim (99.356,7ha). Obecnie Gmina nie ma istotnego znaczenia w krajowym systemie ekologicznym. W najbliższej przyszłości przewidywane jest objęcie obszarów leżących na południe od Odrzechowej w kierunku Rudawki Rymanowskiej „Dyrektywą 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikich ptaków”, oraz „Dyrektywą 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory”.

Istniejące formy ochrony przyrody na terenie Gminy Zarszyn to jedynie Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego. Utworzony został Rozporządzeniem Wojewody Krośnieńskiego z dnia 2 lipca 1998 roku w sprawie ochrony terenów województwa krośnieńskiego posiadających walory wypoczynkowe i krajobrazowe (Dz. Urz. Województwa Krośnieńskiego z dnia 10 lipca 1998 r.)

Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego o całkowitej powierzchni 81962ha – cechuje się znacznym zróżnicowaniem budowy geologicznej oraz bogactwem fauny i flory. Lasy w obrębie Beskidu Niskiego zajmują powierzchnię ponad 60% powierzchni tego terenu. Charakterystyczne są dolnoreglowe lasy jodłowe i bukowe. Szata roślinna jest przejściowa między Karpatami Zachodnimi a Karpatami Wschodnimi. Dominującym zbiorowiskiem roślinnym jest buczyna karpacka. Na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu występuje 53 gatunki chronione, z których należy wymienić: kruszczyk błotny, buławnik czerwony, buławnik wielkokwiatowy, storczyk bżowy, storczyk plamisty, lilia złotogłów, kłokoczka południowa. Osobliwością dendrologiczną są krzewiaste formy cisa w rezerwatach.

Obszary ochrony uzdrowiskowej

Na terenie Gminy Zarszyn zaczyna się strefa C ochrony Uzdrowiska Rymanów Zdrój. Obszar strefy C ochrony uzdrowiskowej jest obszarem niezbędnym do zapewnienia ochrony miejscowego klimatu i krajobrazu, otacza obszary A i B ochrony uzdrowiskowej i pełni rolę otuliny obszaru Uzdrowiska Rymanów tj.:

- ochrony przed wprowadzaniem w obszar sąsiadujący z uzdrowiskiem funkcji kolizyjnych;
- ochrony uzdrowiska przed zanieczyszczeniem powietrza, wody i gleby,
- ochrony terenów źródłiskowych;
- ochrony krajobrazu;
- ochrony właściwości leczniczych klimatu;
- ochrony przed hałasem i niepokojem optycznym;
- racjonalnej gospodarki leśnej;
- tworzy ewentualną rezerwę terenów pod budowę zaplecza mieszkaniowego oraz gospodarczego uzdrowiska;
- obszarem zarezerwowanym pod urządzenia sportowe i rekreacyjne.

Pomniki przyrody

W Gminie Zarszyn do obiektów uznanych za pomniki przyrody zalicza się głównie dęby (najstarsze w wieku 400 – 500 lat w Pielni i Zarszynie):

- jesion wyniosły w Posadzie Zarszyńskiej koło grobli stawu, wiek około 300 lat;
- dąb (27 szt.) w Posadzie Zarszyńskiej na terenie parku podworskiego, wiek 200 -350 lat;
- jesion wyniosły w Posadzie Zarszyńskiej na terenie parku podworskiego, wiek około 300 lat;
- dąb szypułkowy (2 szt.) w Posadzie Zarszyńskiej - grobla stawu, wiek 250 lat;
- lipa drobnolistna w Posadzie Zarszyńskiej na terenie parku podworskiego, wiek około 350 lat;
- dąb szypułkowy w Posadzie Zarszyńskiej koło bazy opasowej, wiek 250 lat;
- dąb (8 szt.) w Pielni w parku podworskim, wiek 400-500 lat;
- dąb w Jaćmierzu w parku podworskim, wiek 300 lat;
- dąb szypułkowy (3 szt.) w Posadzie Zarszyńskiej gospodarstwo Pana Karola Pietrkiewiczza, wiek około 250 lat;
- jesion wyniosły (3 szt.) w Nowosielcach park Zespołu Szkół Rolniczych, wiek około 150 lat;
- dąb szypułkowy (3 szt.) w Nowosielcach przy torach kolejowych, wiek około 250 lat;
- lipa drobnolistna w Nowosielcach na terenie gospodarstwa P. Krystyny Haduch, wiek około 350 lat;
- dąb szypułkowy w Zarszynie koło kościoła, wiek około 400 lat;
- modrzew europejski w Posadzie Zarszyńskiej koło grobli stawu, wiek około 250 lat.

Lokalny system ekologiczny

Lokalny system ekologiczny tworzony jest przez:

1. korytarze ekologiczne wzdłuż doliny Wisłoka (o znaczeniu regionalnym) i jego dopływów oraz rzeki Pielnicy i jej dopływów tworzony przez lasy i zarośla łąkowe, grądowe, ekosystemy charakterystyczne dla skarp i ścian skalnych,
2. lasy i obrzeża lasów,
3. ekstensywnie użytkowane łąki, pastwiska oraz miedze pomiędzy gruntami ornymi;
4. śródpolne grupy drzew, zarośli i pojedyncze drzewa,
5. tereny zieleni urządzonej, w tym parki podworskie (wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków), cmentarze, zieleń urządzona w terenach publicznych, tereny zieleni przykościelnej,
6. ogrody przydomowe i sady na granicy z polami, łąkami, pastwiskami lub lasami,
7. tereny biologicznie czynne w centrum wsi, jeżeli stanowią 90% powierzchni działki.

System ten rozcięty jest przez tereny komunikacji (zajmujące ponad 3% powierzchni całej gminy). Powiązania przyrodnicze lokalnego systemu ekologicznego gminy z zewnętrznymi zasobami genowymi odbywają się poprzez sieć korytarzy ekologicznych, gdzie dominującą rolę ma dolina rzeki Wisłok. Ważnym ogniwem łączącym system są dziko rosnące krzewy, drzewa i grupy drzew. Istotna jest ich ochrona (szczególnie przed wycinaniem).

Działania w zakresie ochrony środowiska na obszarze gminy są skoordynowane z programem zrównoważonego rozwoju na obszarze funkcjonalnym „Zielone Karpaty”.

2.2. Struktura demograficzna społeczności lokalnej

Poniżej zamieszczone dane obejmujące lata 2000-2005 zostały zgromadzone na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

Według danych GUS (stan na 31.XII.2005r.) w Gminie Zarszyn zamieszkiwało wówczas 9.221 osób na powierzchni 105,96km², z czego 4.492 stanowili mężczyźni, natomiast 4.729 kobiety. Średnia gęstość zaludnienia na koniec 2005 roku w Polsce wynosiła 122 osoby na km². Wskaźnik ten dla Województwa Podkarpackiego kształtował się na poziomie 118 osób na 1 km², a w powiecie sanockim, do którego administracyjnie należy Gmina Zarszyn 77 osób na km². W porównaniu z krajem, województwem podkarpackim i powiatem sanockim, wskaźnik gęstości zaludnienia w Gminie Zarszyn w 2005 roku kształtował się na poziomie niższym niż w kraju i województwie, a wyższym niż analizowany wskaźnik w powiecie sanockim i wyniósł 87 osób na km².

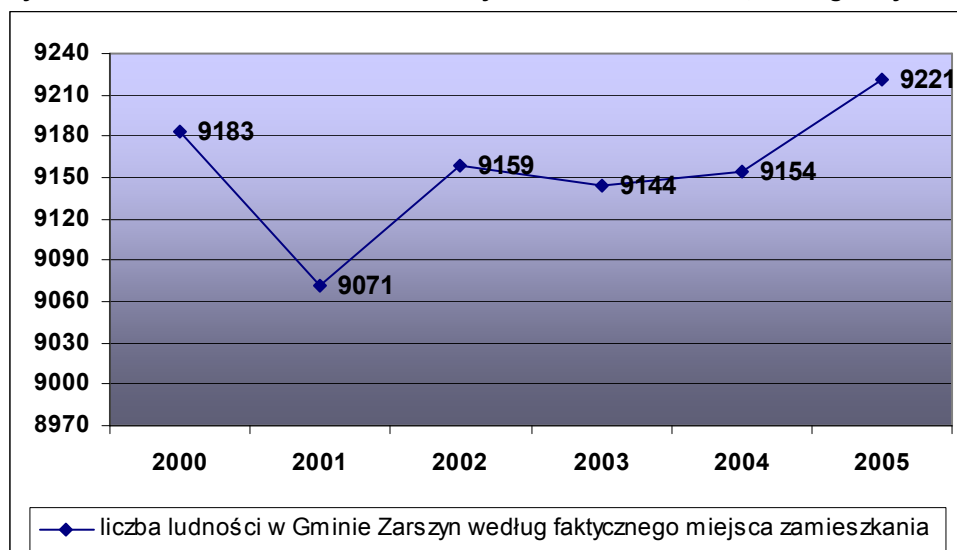
Zmiany w liczbie ludności zamieszkałej w Gminie Zarszyn w latach 2000 – 2005 przedstawia poniższa tabela i obrazuje wykres.

Tabela 2. Liczba ludności zamieszkującej Gminę w poszczególnych latach na dzień 31.12 każdego roku – według faktycznego miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2000	2001	2002	2003	2004	2005
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY							
Ludność według faktycznego miejsca zamieszkania (stan na 31.XII)							
Ogółem	osoba	9.183	9.071	9.159	9.144	9.154	9.221
Mężczyźni	osoba	4.459	4.405	4.456	4.453	4.450	4.492
Kobiety	osoba	4.724	4.666	4.703	4.691	4.704	4.729

Źródło: GUS (ww.stat.gov.pl)

Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Zarszyn w okresie 2000-2005, według faktycznego miejsca zamieszkania

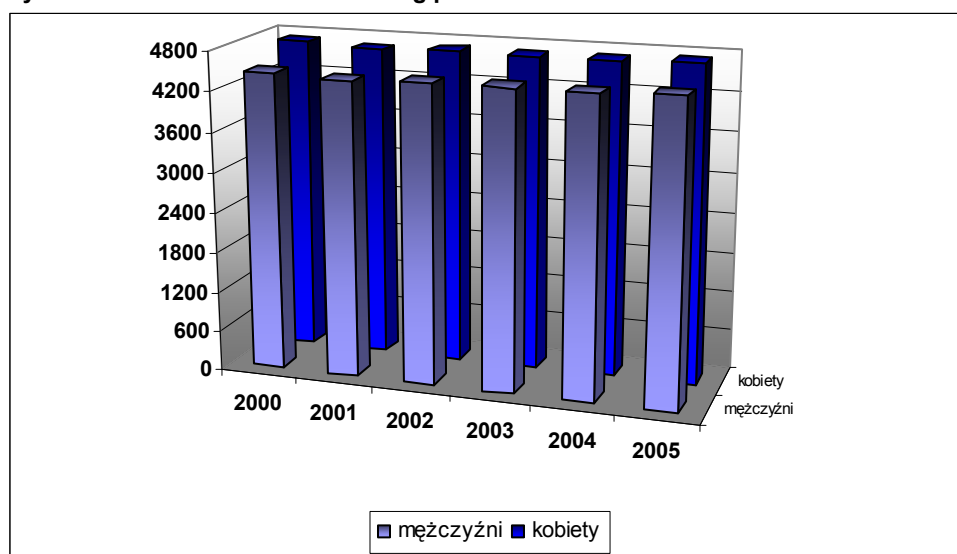

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższy wykres charakteryzuje się brakiem jednoznacznej tendencji określającej zmianę liczby ludności zamieszkującej Gminę Zarszyn. Od 2003 roku nastąpił jej wzrost, we wcześniejszym okresie zaakcentował się rok 2001, kiedy to nastąpił spadek liczby ludności o 1,2% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Z kolei na poniżej zamieszczonym wykresie obrazującym zmiany w liczbie mężczyzn i kobiet tworzących populację Gminy widać, że przez cały analizowany okres tj. od roku 2000 do 2005 liczba kobiet przewyższała liczbę mężczyzn. Na 100 mężczyzn w Gminie Zarszyn w roku 2005 przypadało 105 kobiet. Jest to sytuacja charakterystyczna dla gmin województwa podkarpackiego.

Wykres 2. Struktura mieszkańców wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

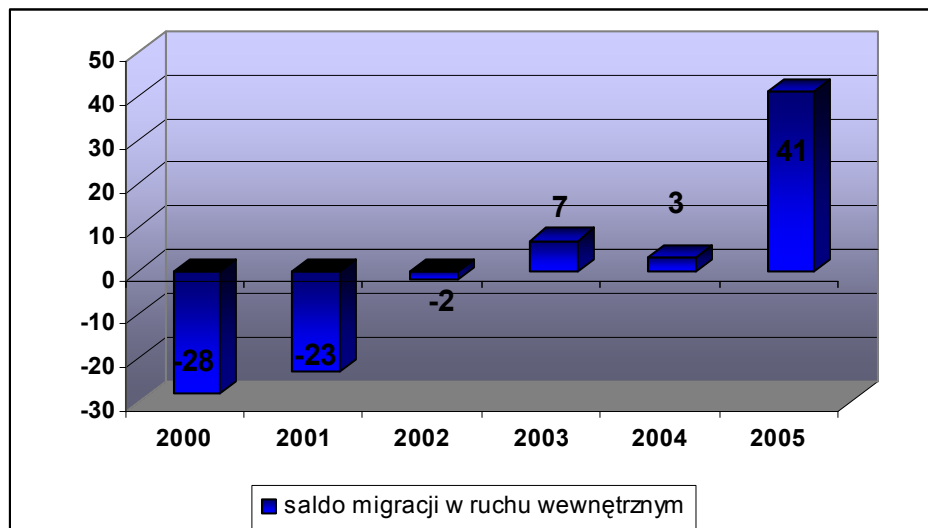
Przyrost naturalny oraz poziom migracji to dwa główne czynniki wpływające na liczbę mieszkańców w gminie. Przyrost naturalny w Gminie Zarszyn w latach 2000 – 2004 charakteryzował się wartościami ujemnymi, sytuacja ta uległa zmianie w 2005 roku, kiedy liczba urodzonych dzieci znacznie przewyższyła liczbę zgonów. Przyrost naturalny na 1000 ludności na koniec 2005 roku wyniósł 2,6. Drugim czynnikiem kształtującym liczbę ludności na danym terenie są migracje. Jest to ruch ludności polegający na napływie i odpływie mieszkańców z terenu gminy.

Tabela 3. Saldo migracji ludności Gminy Zarszyn

Saldo migracji							
w ruchu wewnętrznym							
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ogółem	osoba	-28	-23	-2	7	3	41
Mężczyźni	osoba	-14	-17	17	10	7	17
Kobiety	osoba	-14	-6	-19	-3	-4	24
Zagranica							
Ogółem	osoba	0	1	-3	1	2	-3
Mężczyźni	osoba	0	1	-1	1	1	-3
Kobiety	osoba	0	0	-2	0	1	0

Źródło: www.stat.gov.pl

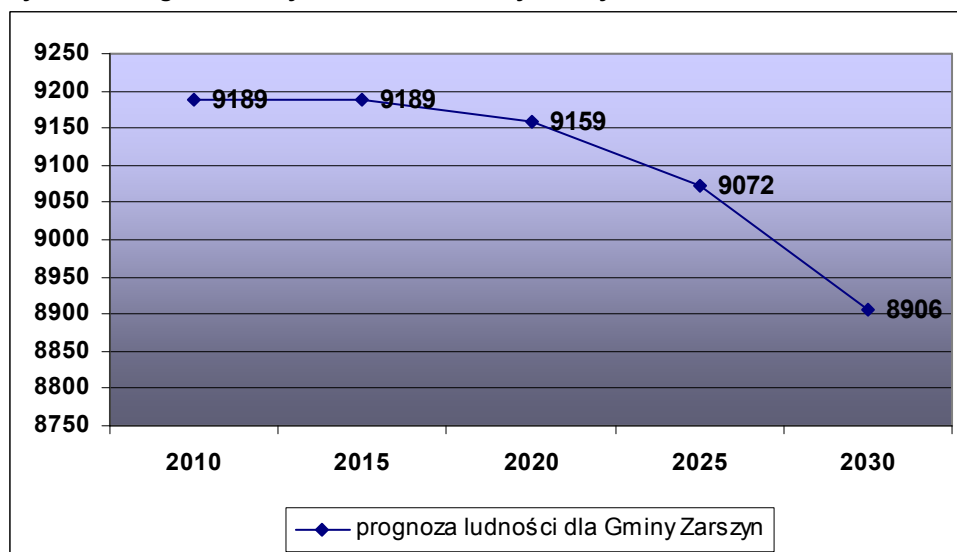
Wykres 3. Saldo migracji w Gminie Zarszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Saldo migracji w Gminie Zarszyn do roku 2002 charakteryzowało się wartościami ujemnymi, bardzo zróżnicowanymi w kolejnych latach. Odływ odbywał się głównie do miast, co związane było z poszukiwaniem pracy. Duża część migracji odbywała się poza ewidencją ludności, a stanowiły ją wyjazdy za granicę – tak zwana emigracja zarobkowa. Czas trwania wyjazdów jest różny – od kilku miesięcy do kilku lat. Sytuacja uległa zmianie w następnym okresie obejmującym lata 2003 – 2005, kiedy ludność napływała do gminy. Najwyższa wartość salda migracji przypadła na rok 2005 i wyniosła 41 osób. Napływ następował głównie z terenów wiejskich z powodu zawarcia małżeństwa, zakupu budynków mieszkalnych lub budowy nowych mieszkań.

Wykres 4. Prognoza liczby ludności dla Gminy Zarszyn do roku 2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Analiza powyższej prognozy demograficznej sporządzonej dla Gminy Zarszyn wskazuje, iż na obszarze tym do roku 2030 będzie następował stały spadek liczby mieszkańców. Szacowane

jest, iż w 2030 roku liczba osób w gminie wyniesie 8.906 osób, a zatem będzie stanowiła 96,59% stanu ludności ogółem na dzień 31 grudnia 2005 roku.

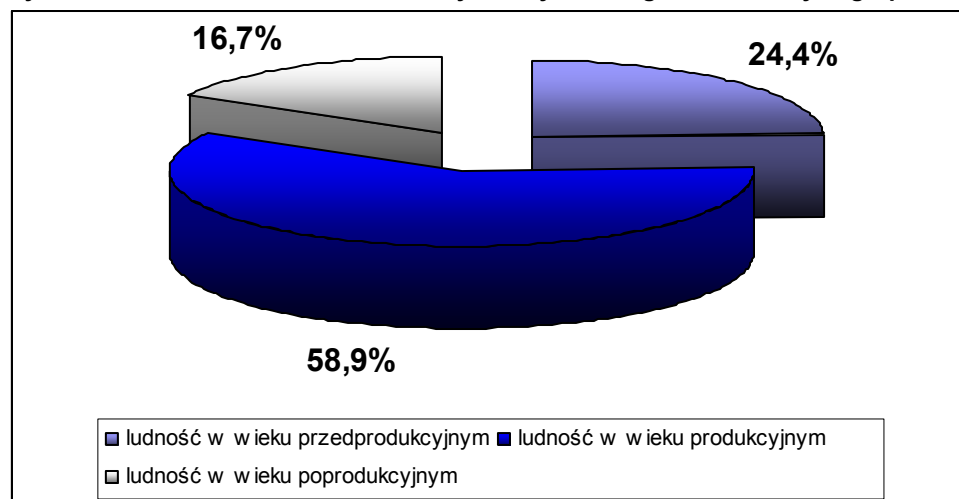
Zamieszczona poniżej tabela przedstawia strukturę mieszkańców Gminy Zarszyn według ekonomicznych grup wieku. Udział ludności w wieku produkcyjnym w w/w strukturze jest najwyższy i stanowi 58,9%. Ludności w wieku przedprodukcyjnym (24,4%) jest więcej niż w wieku poprodukcyjnym (16,7%).

Tabela 4. Struktura mieszkańców Gminy Zarszyn według ekonomicznych grup wieku

Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym wg płci							
Wyszczególnienie	Jednostka miary	2000	2001	2002	2003	2004	2005
w wieku przedprodukcyjnym							
Ogółem	osoba	2.532	2.419	2.410	2.349	2.274	2.253
Mężczyźni	osoba	1.280	1.220	1.204	1.186	1.146	1.141
Kobiety	osoba	1.252	1.199	1.206	1.163	1.128	1.112
w wieku produkcyjnym							
Ogółem	osoba	5.072	5.101	5.199	5.273	5.357	5.432
Mężczyźni	osoba	2.668	2.681	2.740	2.767	2.798	2.829
Kobiety	osoba	2.404	2.420	2.459	2.506	2.559	2.603
w wieku poprodukcyjnym							
Ogółem	osoba	1.579	1.551	1.550	1.522	1.523	1.536
Mężczyźni	osoba	511	504	512	500	506	522
Kobiety	osoba	1.068	1.047	1.038	1.022	1.017	1.014

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 5. Struktura mieszkańców Gminy Zarszyn według ekonomicznych grup wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

W poniższej tabeli została zaprezentowana struktura ludności Gminy Zarszyn według ekonomicznych grup wieku, w odniesieniu do danych dla powiatu sanockiego i województwa podkarpackiego.

Tabela 5. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku [%] – stan według faktycznego miejsca zamieszkania na 31.12.2005 r.

Wyszczególnienie	Gmina Zarszyn	Powiat sanocki	Województwo podkarpackie
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	24,4%	22,5%	23,1%
Ludność w wieku produkcyjnym	58,9%	63,4%	62,0%
Ludność w wieku poprodukcyjnym	16,7%	14,1%	14,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w gminie jest wyższy niż w powiecie i województwie. Ludność w wieku produkcyjnym ma mniejszy udział w ogóle ludności zamieszkałej w gminie niż w powiecie i województwie. Ludności w wieku poprodukcyjnym jest natomiast więcej niż w powiecie sanockim i województwie podkarpackim.

Podział na grupy wiekowe ludności zamieszkującej Gminę Zarszyn przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Grupy wiekowe mieszkańców Gminy Zarszyn

Grupa wiekowa	(0-19)	(20-29)	(30-39)	(40-59)	(60-64)	65 i więcej
Mężczyźni	1.290	701	640	1.215	124	522
Kobiety	1.264	651	631	1.169	150	864
Razem	2.554	1.352	1.271	2.384	274	1.386
w %	27%	15%	14%	26%	3%	15%

Źródło: dane GUS, BDR

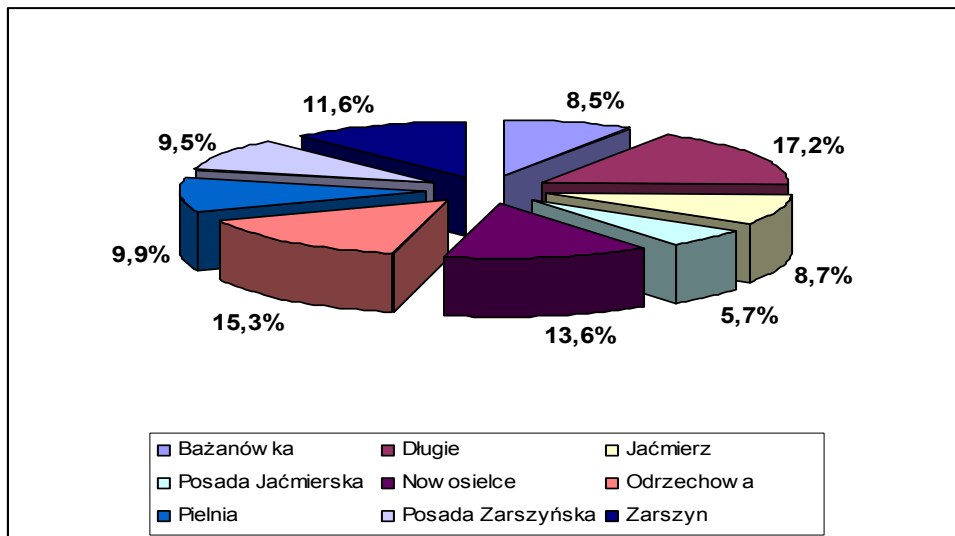
Poniżej zamieszczona tabela przedstawia ewidencję ludności z uwzględnieniem wszystkich miejscowości tworzących Gminę Zarszyn, według danych na koniec 2006 roku podanych przez Urząd Gminy w Zarszynie.

Tabela 7. Ewidencja ludności w Gminie Zarszyn, według stanu na 31.12.2006 r.

Lp.	Miejscowości	Liczba ludności	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Liczba osób, które zmieniły stan cywilny	Liczba osób wymeldowanych	Liczba osób zameldowanych
1.	Bażanówka	791	14	7	5	4	20
2.	Długie	1599	12	16	11	16	17
3.	Jaćmierz	806	10	2	6	6	2
4.	Posada Jaćmierska	530	10	6	8	5	7
5.	Nowosielce	1262	11	10	8	22	28
6.	Odrzechowa	1420	15	14	8	21	9
7.	Pielnia	921	9	10	12	7	1
8.	Posada Zarszyńska	888	5	7	3	10	7
9.	Zarszyn	1082	5	6	6	21	14
Ogólnie		9302	91	78	67	112	108

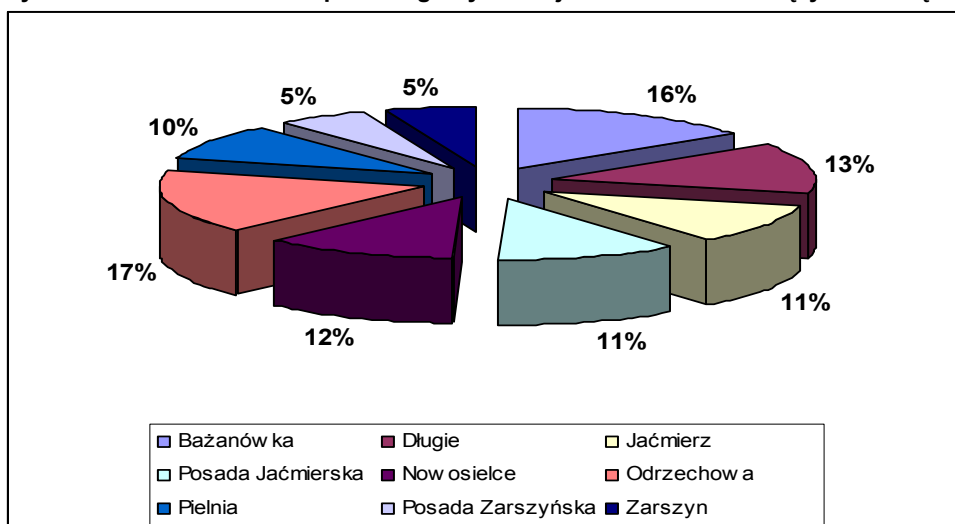
Źródło: dane UG w Zarszynie

Wykres 6. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach tworzących Gminę Zarszyn

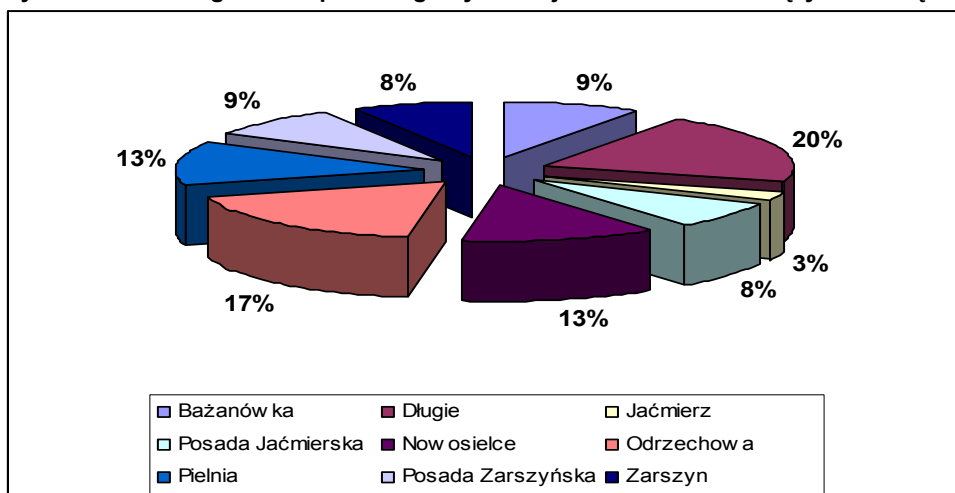
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Wykres 7. Liczba urodzeń w poszczególnych miejscowościach tworzących Gminę Zarszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Wykres 8. Liczba zgonów w poszczególnych miejscowościach tworzących Gminę Zarszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Z powyższych danych wynika, że w miejscowości Długie i Odrzechowa zamieszkuje największy odsetek ogółu ludności z Gminy Zarszyn. Ogółem w gminie w 2006 roku urodziło się 91 osób. Najwięcej urodzeń odnotowano w miejscowości Odrzechowa i Bażanówka, najmniej w Posadzie Zarszyńskiej i Zarszynie. Z kolei najwięcej zgonów odnotowano w Długiem, zaś najmniej w Jaćmierzu. Ogólnie w 2006 roku Gminę Zarszyn charakteryzował wyż demograficzny na poziomie +13. Analizując liczbę zameldowań i wymeldowań w poszczególnych miejscowościach Gminy Zarszyn, napływem ludności charakteryzowały się miejscowości: Bażanówka, Nowosielce i Długie, w pozostałych miejscowości liczba wymeldowań przewyższyła liczbę zameldowań.

2.3. Sytuacja i tendencje gospodarcze w gminie, powiecie i województwie

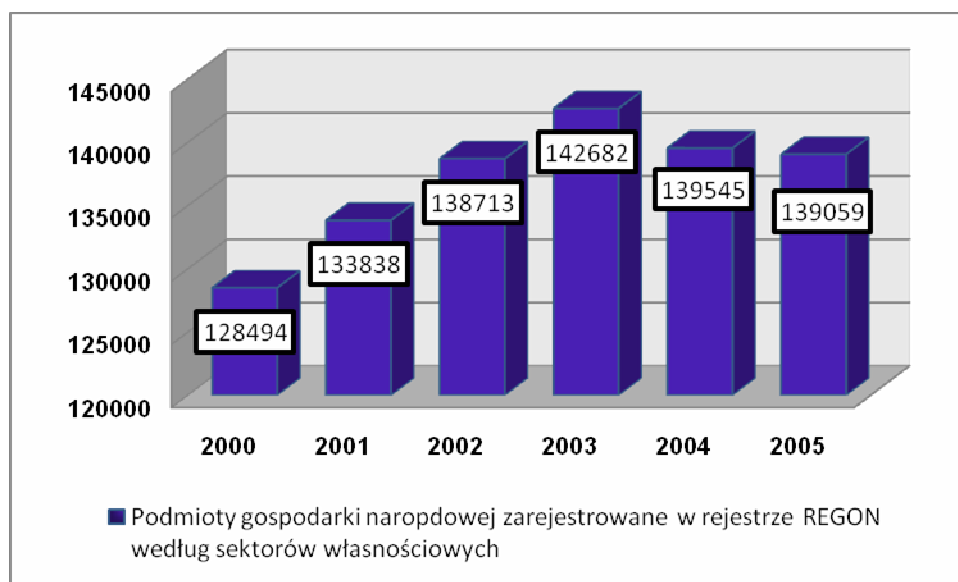
2.3.1. Działalność pozarolnicza

Na całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w województwie podkarpackim ma wpływ poziom koniunktury gospodarczej tworzących go jednostek samorządu terytorialnego. Rozwój ten uzależniony jest od kondycji trzech sfer działalności ludzkiej, a mianowicie rolnictwa, przemysłu i usług. Przedsiębiorstwa działające na danym terenie, stadium ich rozwoju, zdolności do tworzenia miejsc pracy, struktura branż i poziom ich konkurencyjności na rynku wewnętrznym (gminy, powiatu) i rynkach zewnętrznych (regionalnym, krajowym, europejskim, światowym) mają zasadniczy wpływ na stan gospodarki danego regionu.

Jedną z zasadniczych gałęzi w skali całej gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa. Od ich działania zależna jest w dużej mierze kondycja rynku pracy zarówno w skali krajowej, jak i lokalnej. Bardzo często przedsiębiorstwa te stanowią o sile rozwoju ekonomicznego gminy i powiatu i są często jednym z najważniejszych źródeł utrzymania mieszkańców.

W końcu 2005 roku w województwie podkarpackim działalność gospodarczą prowadziło 139.059 jednostek gospodarczych, przy czym na obszarach wiejskich 41% ogółu podmiotów gospodarczych, a w miastach 59%. Na 1000 mieszkańców w województwie podkarpackim przypada 66 podmiotów gospodarczych.

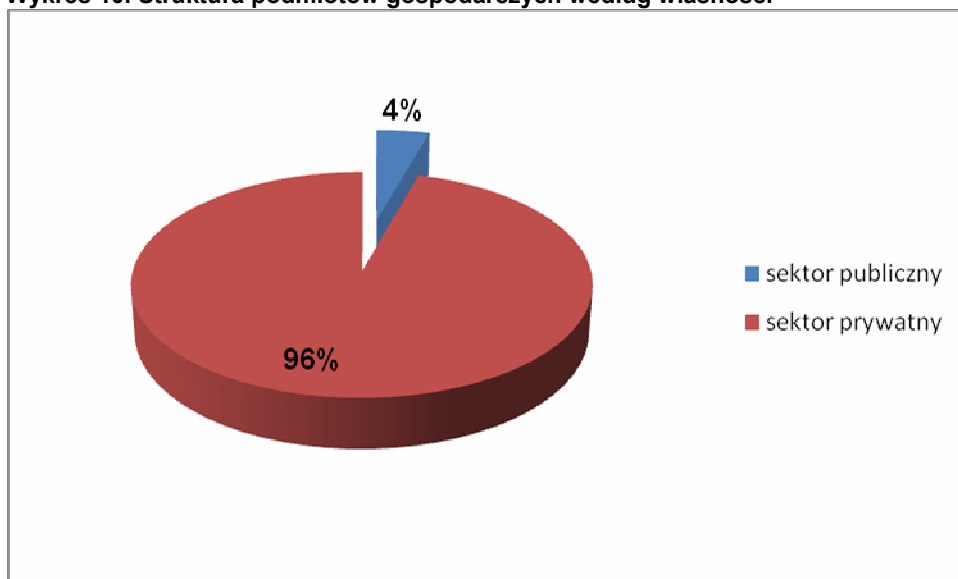
Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON w województwie podkarpackim, w latach 2000 – 2005

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższy wykres obrazuje dynamikę podmiotów gospodarczych działających na terenie województwa podkarpackiego w latach 2000 – 2005. Ostatnie dwa lata analizowanego okresu charakteryzuje tendencja spadkowa w liczbie podmiotów gospodarczych, podczas gdy w okresie poprzedzającym lata 2004-2005, ich liczba sukcesywnie wzrastała.

Wykres 10. Struktura podmiotów gospodarczych według własności

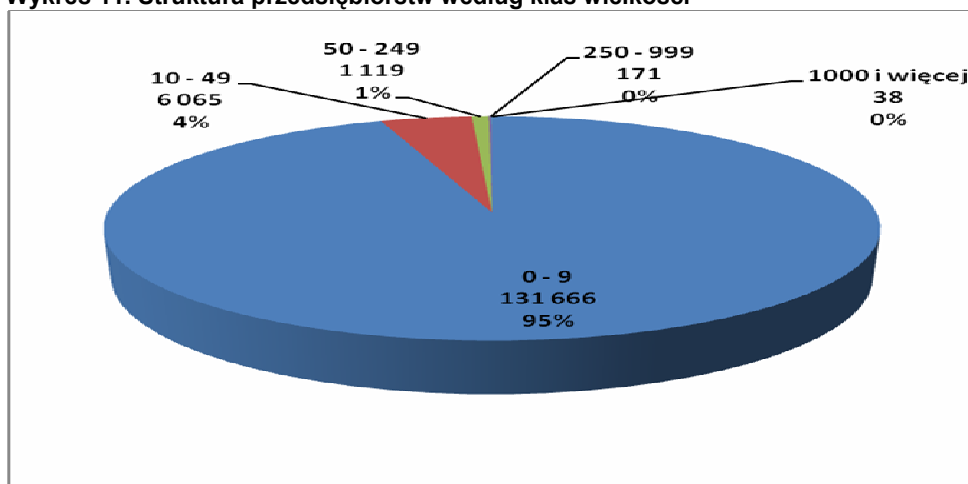
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze podmiotów gospodarczych według własności dominuje sektor prywatny, który stanowi 96%. W sektorze tym przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, mniej jest natomiast spółek handlowych, stowarzyszeń i organizacji społecznych. Z kolei fundacje, spółdzielnie i spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, będące własnością prywatną tworzą najmniejsze grupy w analizowanym sektorze.

Sektor publiczny z kolei to przede wszystkim państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, aczkolwiek na terenie województwa podkarpackiego działa 10 przedsiębiorstw państwowych i spółek handlowych, w tym 3 z udziałem kapitału zagranicznego.

W strukturze przedsiębiorstw według klas wielkości, aż 95% stanowią mikroprzedsiębiorstwa, 4% to przedsiębiorstwa małe, a zaledwie 1% przedsiębiorstwa średnie. Najmniejszy odsetek stanowią w województwie podkarpackim duże firmy. Analizowaną strukturę przedstawia poniżej zamieszczony wykres.

Wykres 11. Struktura przedsiębiorstw według klas wielkości

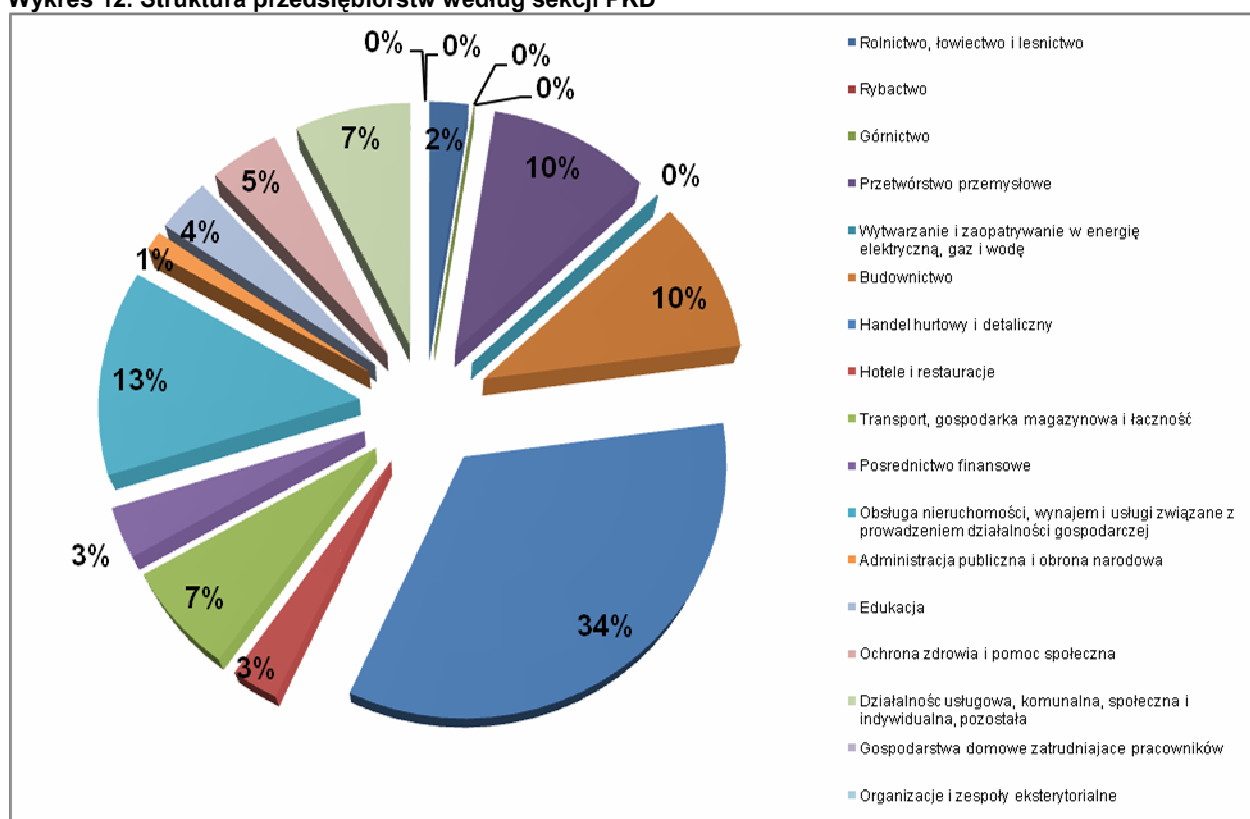

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poddając analizie liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w poszczególnych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności przedstawionych na poniższym wykresie, widać wyraźną dominację sekcji związanej z handlem. Jest to ogólnie występująca tendencja. W warunkach zaistniałej gospodarki rynkowej najszybciej zaczął funkcjonować handel, nie uwikłany w procesy prywatyzacji, tworzony prawie od podstaw i nie wymagający też dużych nakładów i kwalifikacji zawodowych.

W niniejszej strukturze dominuje też obsługa nieruchomości, górnictwo i budownictwo, aczkolwiek ich udział jest znacznie mniejszy niż handlu.

Wykres 12. Struktura przedsiębiorstw według sekcji PKD

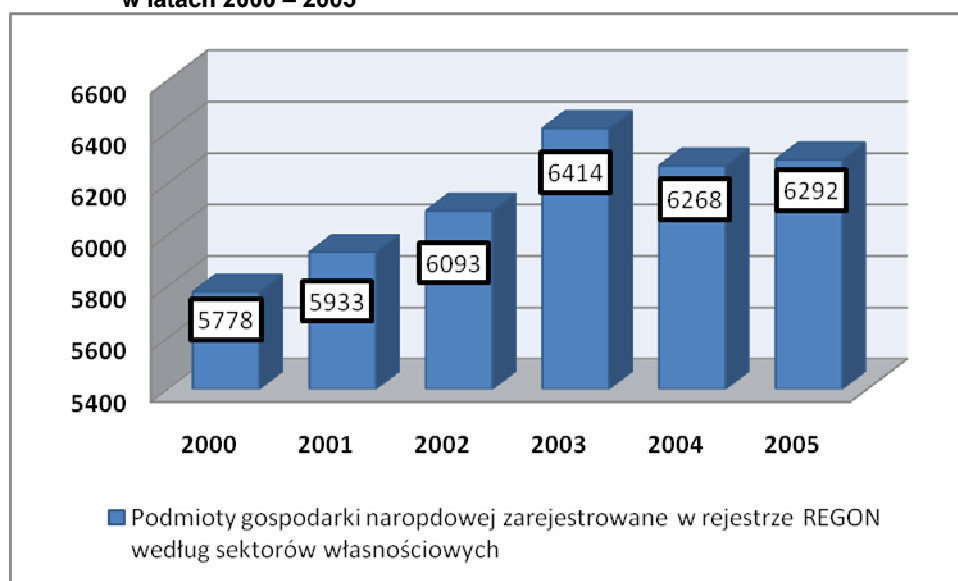

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego pod koniec grudnia 2005 roku działalność na terenie powiatu sanockiego prowadziło 6.292 jednostek gospodarczych.

Dynamikę liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie powiatu sanockiego w latach 2000 – 2005 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 13. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON w powiecie sanockim, w latach 2000 – 2005

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tendencja charakteryzująca liczbę podmiotów gospodarczych w powiecie sanockim jest bardzo zbliżona do panującej w województwie podkarpackim, przy czym w 2005 roku w powiecie sanockim nastąpił nieznaczny wzrost liczby jednostek gospodarczych o 0,4% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Wymiernym wskaźnikiem obrazującym rozwój gospodarczy poszczególnych samorządów powiatowych jest wskaźnik liczby zarejestrowanych firm w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danej jednostki. W 2005 r. wskaźnik ten osiągnął dla powiatu poziom 66 firm na 1000 swoich obywateli, czyli taki sam poziom jak średnia wojewódzka. Analizując formy prawne firm z terenu powiatu sanockiego zdecydowaną większość stanowią podmioty będące własnością osób fizycznych 96%, sytuacja identyczna do charakteryzującej województwo. Podmioty będące własnością kapitału zagranicznego stanowią tylko 0,4% wszystkich firm z terenu powiatu (średnia regionalna wynosi 0,5%), co w liczbach bezwzględnych oznacza 28 podmiotów gospodarczych. Stosunkowo duży udział posiadają na terenie powiatu sanockiego podmioty będące własnością samorządu terytorialnego – 4% wszystkich firm (na poziomie średniej wojewódzkiej).

Wśród gmin powiatu sanockiego dominuje branża „Handel i naprawy”, która we wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego (oprócz gminy Tyrawa Wołoska) osiąga najwyższe odsetki. We wszystkich porównywanych powiatach zdecydowanie dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 9 i mniej osób.

W powiecie sanockim funkcjonuje podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC, w której potencjalni inwestorzy mogą liczyć na zwolnienia podatkowe. W powiecie funkcjonują liczne organizacje wspierające rozwój przedsiębiorczości (Inkubator Przedsiębiorczości, Regionalna Izba Gospodarcza, Centrum Wspierania Biznesu, Cech Rzemiosł Różnych).

Wyżej wymienione atuty nie rozwiązują jednak wielu problemów obecnych i potencjalnych przedsiębiorców. Do głównych problemów lokalnej przedsiębiorczości należy zaliczyć brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych, niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę komunalną oraz niewysoką chłonność lokalnego rynku zbytu. Dodatkowymi barierami są też zła sytuacja gospodarcza największych zakładów przemysłowych powiatu oraz ucieczka młodych, wykształconych mieszkańców w poszukiwaniu lepszej pracy. Narastające wymagania w zakresie funkcjonowania na wolnym rynku powodują, iż powiat napotyka duże trudności w pozyskiwaniu inwestorów zewnętrznych.

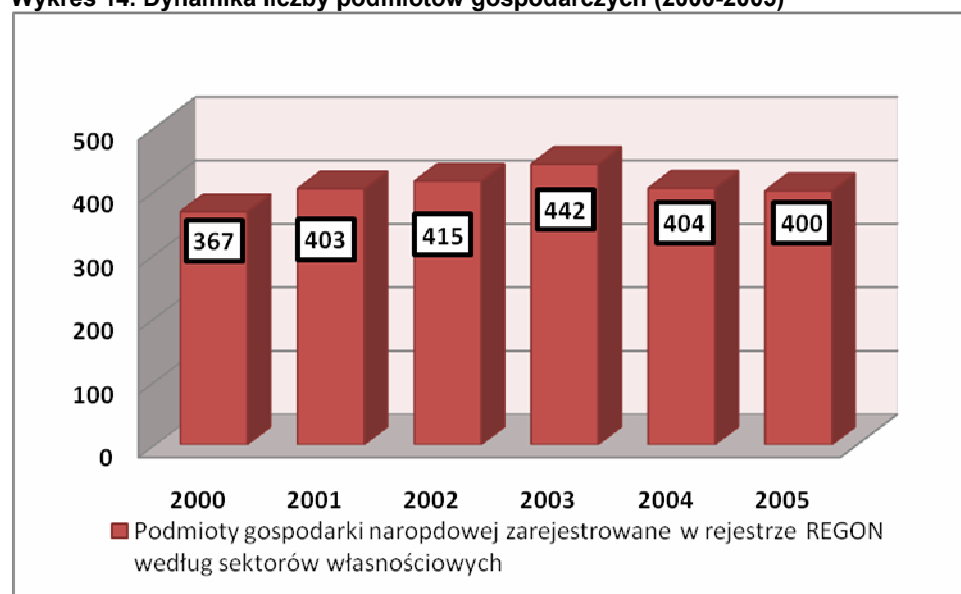
Sytuacja gospodarcza w Gminie Zarszyn nie odbiega znacznie od przedstawionych powyżej w województwie podkarpackim i powiecie sanockim. Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Zarszyn do roku 2003 miała tendencję wzrostową, po czym nastąpił jej spadek (sytuacja analogiczna do zaistniałej w województwie podkarpackim). Poniższa tabela przedstawia liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON.

Tabela 8. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON

Rok	Liczba podmiotów figurujących w ewidencji	Sektor publiczny	Sektor prywatny
2000	388	21	367
2001	427	24	403
2002	440	25	415
2003	467	25	442
2004	428	24	404
2005	427	27	400

Źródło: www.stat.gov.pl

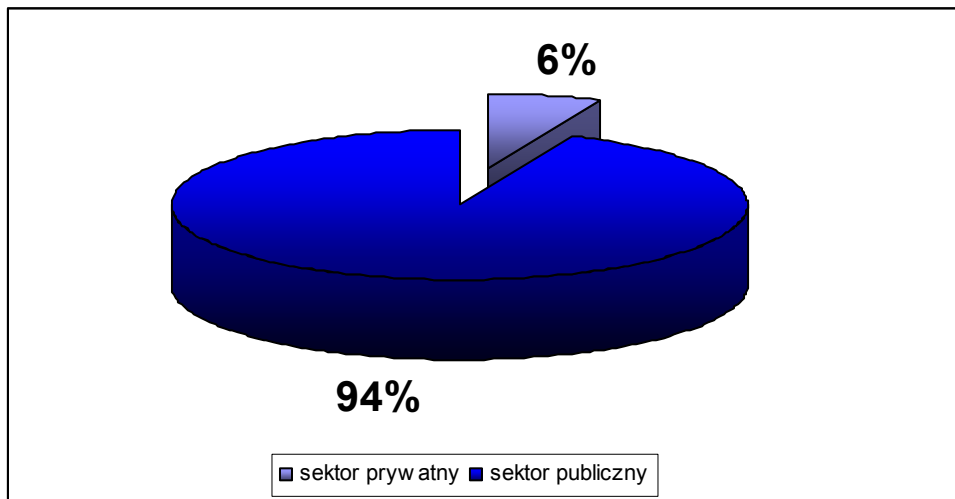
Wykres 14. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych (2000-2005)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Gminy Zarszyn na dzień 31.12.2005 działało 427 podmiotów gospodarczych, czyli w stosunku do liczby ludności przypada ok. 46,30 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest niższy niż w województwie i powiecie sanockim.

Wykres 15. Struktura własności podmiotów gospodarczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, że większość podmiotów gospodarczych należy do sektora prywatnego (94%). Zmiany ustrojowe i urynkwienie gospodarki, rosnąca konkurencja nowych prężnych firm spowodowała upadek dawnych zakładów państwowych branży spożywczej. W chwili obecnej sektor publiczny nie odgrywa większej roli w kształtowaniu oblicza gospodarczego gminy. Struktura podmiotów według branż wskazuje na największy udział handlu i usług.

Ważniejsze podmioty gospodarcze zlokalizowane na terenie Gminy Zarszyn:

- Firma Handlowo – Usługowa „Tees”,
- Ośrodek Zarybieniowy Polskiego Związku Wędkarskiego,
- Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku,
- Przedsiębiorstwo Produkcji Drzewno – Budowlanej „Leśnik” s.c.,
- Przedsiębiorstwo Handlowe „Żywiec Trade”,
- Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu PGNiG S.A. Oddział Magazynowy Zarszyn,
- ZWHU, Handel Materiałami Budowlanymi,
- Zlewnie mleka OSM Sanok,

W przemyśle – usługach zatrudnionych jest 89 pracowników, w sklepach (84 podmioty) zatrudnionych jest 112 pracowników.

2.3.2. Rolnictwo

Polska jest krajem o zbyt dużym odsetku mieszkańców pracujących w rolnictwie. Dlatego też przekształcenie tej gałęzi gospodarki ma duże znaczenie dla rozwoju naszego kraju, czy poszczególnych regionów. Ważnymi sposobami zmierzającymi do zmiany tej niekorzystnej struktury na szczeblu powiatu, czy gminy jest z jednej strony wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości

i tworzenie warunków do rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych, a z drugiej umożliwianie profesjonalizacji działań w rolnictwie.

W województwie podkarpackim są korzystne warunki do prowadzenia działalności rolniczej. Niewątpliwym atutem tego regionu jest małe zanieczyszczenie środowiska naturalnego i niewielka urbanizacja obszaru. Zdecydowanie najlepsze dla rolnictwa są tereny leżące w pasie od Ropczyc przez Rzeszów do Przemyśla. Występują tutaj najlepsze gleby, agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne.

W chwili obecnej do celów rolniczych wykorzystywanych jest ok. 749,9 tys. ha użytków rolnych, co stanowi ponad 45% ogólnej powierzchni województwa. Największy udział w tej powierzchni mają grunty orne - 541,2 tys. ha. Pozostała część użytków rolnych to: sady - 5,7 tys. ha, łąki - 121,4 tys. ha, pastwiska - 54,3 tys. ha. Ponadto 659,2 tys. ha zajmują lasy. Z kolei 375,1 tys. ha zajmują pozostałe grunty, czyli m.in.: drogi, miejsca zabudowane oraz nieużytki.

W rękach prywatnych jest 694 tys. ha, co stanowi 92,5% całkowitej powierzchni użytków rolnych. W Podkarpackim jest 307,8 tys. gospodarstw indywidualnych o średniej powierzchni 2,68ha, z czego w każdym takim gospodarstwie 2,31ha stanowią użytki rolne - dla porównania w Polsce ten wskaźnik wynosi 5,68 ha i 5,16ha.

Zwłaszcza w części południowej i wschodniej województwa dominują gospodarstwa do 5ha, stanowiące 90,5% wszystkich gospodarstw. Około 8% gospodarstw ma areał 5-10ha, a w 1,5% gospodarstw powierzchnia przekracza 10ha. Duże rozdrobnienie gospodarstw, choć wpływa na niską towarowość rolnictwa, może jednak zostać wykorzystane dla celów rolnictwa ekologicznego, które ma szansę w Podkarpackiem na systematyczny rozwój.

Podkarpacka produkcja rolnicza ma charakter wszechstronny i pod tym względem nie odbiega od normy krajowej. Pozycję dominującą zajmują zboża, które osiągają tutaj ponad 69% wszystkich zasiewów, oraz rośliny okopowe (ziemniaki) - 14,2% zasiewów. Ponad 97% wszystkich zasiewów dokonywanych jest w gospodarstwach indywidualnych. W hodowli zdecydowanie przeważa chów bydła stanowiący 33% hodowli łącznej bydła, trzody chlewnej, owiec i koni.

Znaczna część gospodarstw specjalizuje się w produkcji wielokierunkowej, obejmującej produkcję roślinną, zwierzęcą, łącznie z produktami zużytymi na pasze we własnym gospodarstwie oraz produktami nierolniczymi pozyskiwanymi także w niektórych gospodarstwach.

Warunki glebowe pozwalają, aby województwo podkarpackie mogło stać się regionem rolniczym, posiadającym bardzo wyspecjalizowane rolnictwo. Około 31,4% gleb występuje w I-IIIb klasach bonitacyjnych, czyli bardzo dobrych i dobrych. Najwięcej, bo aż 45% gleb to IV średnia klasa bonitacyjna. Najbardziej urodzajne gleby - czarnoziemny - zalegają w okolicach Jarosławia, Przemyśla i Przeworska, zaś w dolinach Wisły, Sanu i Wisłoka - mady.

W Podkarpackiem bardzo dobrze rozwija się przetwórstwo rolno-spożywcze koncentrujące się w branży mięsnej, zbożowo-młynarskiej, owocowo-warzywnej, mleczarskiej i cukrowniczej. Funkcjonuje tutaj wiele zakładów przetwórstwa mięsnego oraz przetwórstwa owocowo-warzywnego. Z uwagi na dość duże rozdrobnienie w produkcji rolnej w ostatnich latach podjęto działania zmierzające do stworzenia rynku rolnego na zasadach unijnych. Z jednej strony chodzi o uruchomienie profesjonalnego rynku towarowego, z drugiej o zwiększenie koncentracji producentów w grupach producenckich. Do tej pory na terenie województwa udało się powołać osiem grupy producenckich, a kolejne czekają na rejestrację.²

Z kolei powiat sanocki pod względem struktury użytkowania gruntów charakteryzuje się dużym udziałem lasów i terenów leśnych w ogólnej powierzchni (50%) i posiada niskie odsetki użytków rolnych w ogólnej powierzchni (30,1%). Jeszcze mniejsze arealy zajmują tu grunty orne - 17,1%. Powiat sanocki należy zaliczyć do powiatów z rozwijającą się funkcją turystyczną i usługową, uzupełnianą przez produkcję.

Powiat sanocki, wg ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego (2002 r.) posiada 12.730 gospodarstw rolnych, wraz z działkami rolnymi (od 0 do 1ha).

Największą liczbę gospodarstw na terenie powiatu sanockiego stanowią działki rolne (od 0 do 1ha) oraz gospodarstwa o powierzchni od 2 do 5ha (25,7%), co świadczy o niezwykle dużym rozdrobnieniu w lokalnym rolnictwie. Gospodarstwa największe (od 10 do 15ha oraz powyżej 15ha), stwarzające perspektywy do towarowej i opłacalnej produkcji rolnej, stanowią na terenie powiatu sanockiego ok. 3,1% w ogólnej liczbie gospodarstw.

Z danych ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku wynika, iż na terenie powiatu sanockiego ok. 46% gruntów ornych to nieużytkowane odłogi i ugory.

Struktura zasiewów w powiecie sanockim odzwierciedla tradycyjne polskie rolnictwo. Przeważają w nim zboża, których areal zasiewów stanowi 69,1% wszystkich zasiewów. Drugie miejsce zajmują ziemniaki – 19,8%, a trzecie rośliny pastewne – 6,1%. Powierzchnie zasiewów pozostałych upraw mają charakter marginalny. Zboża na terenie powiatu sanockiego są uprawiane głównie na cele paszowe. Jednak istnieją również towarowe gospodarstwa rolne specjalizujące się w uprawie kwalifikowanego materiału siewnego zbóż. Brak wystarczającej liczby punktów skupu blisko producentów zbóż zwiększa koszty wytworzenia produktów i zmniejsza zyskowność ich sprzedaży. Alternatywą dla powstania odpowiedniej sieci takich punktów na terenie powiatu jest funkcjonowanie lokalnych firm usługowych obsługujących skup zbóż.

Chów bydła mlecznego i opasowego, chów trzody chlewnej oraz owiec, to główne kierunki w hodowli zwierząt gospodarskich w powiecie sanockim, choć stanowią one niewielkie odsetki ogólnej hodowli w województwie (poza hodowlą owiec).

² <http://www.wrota.podkarpackie.pl/pl/rolnictwo/liczby>

Pogłowie bydła ogółem w powiecie sanockim stanowi 5,5% pogłowia w województwie podkarpackim, a wskaźnik ten dla krów jest zbliżony. Hodowla trzody chlewnej na terenie powiatu sanockiego stanowi jedynie 1,8% pogłowia w województwie. Hodowla drobiu w powiecie sanockim osiąga poziom 1,5% całej hodowli w województwie podkarpackim. Hodowla owiec posiada największe znaczenie w skali wojewódzkiej – pogłowie owiec na terenie powiatu sanockiego to ok. 20% pogłowia wojewódzkiego.³

Gmina Zarszyn jest obszarem o typowo rolniczym charakterze, co bezpośrednio wiąże się z dużym zatrudnieniem w rolnictwie indywidualnym.

Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gminy, stanowi 63%, lasy zajmują 22% a pozostałe grunty tj. grunty pod wodami, pod drogami, zabudową i nieużytki zajmują 1.560ha tj. 14,72% powierzchni ogólnej Gminy. W strukturze użytków rolnych dominują grunty orne, które zajmują 56%, łąki – 32,0%, pastwiska – 12,0%. W użytkowaniu rolniczym znajduje się łącznie 6.665ha, Rolnictwo i leśnictwo jest jednym z dominujących działów gospodarki w gminie.

W rolnictwie Gminy Zarszyn przeważają indywidualne gospodarstwa zajmujące się produkcją drobnotowarową, w której posiadaniu jest około 75% powierzchni użytków rolnych. Pozostała ich część znajduje się w sektorze państwowym i spółdzielczym. Wielu mieszkańców gminy żyje przeważnie z pracy w zakładach, korzeniami trzymając się ziemi przodków, najczęściej małych gospodarstw. Produkcja roślinna zużywana jest pod potrzeby produkcji zwierzęcej oraz na spożycie własne, w niewielkim procencie sprzedawana jako produkt bezpośredni szczególnie w gospodarstwach agroturystycznych. Gmina liczy 2.171 gospodarstw rolnych (według Powszechnego Spisu Rolnego 2002), a średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi 3ha.

W strukturze gospodarstw pod względem grup obszarowych użytków rolnych dominują gospodarstwa rolne o powierzchni do 1ha łącznie (ok. 40%) oraz gospodarstwa od 2 do 5ha i od 1ha do 2ha, które stanowią odpowiednio: 27% i 24% ogółu gospodarstw. Rozdrobnienie gruntów, ograniczony rynek zbytu i przeludnienie wsi wpływa na stopniowe zubożenie ludności wiejskiej. Sytuację dochodową rodzin rolniczych pogarsza brak możliwości znalezienia dodatkowego źródła dochodu.

W Gminie Zarszyn istnieje tylko kilka dużych, nowoczesnych gospodarstw rolnych, nastawionych na produkcję rynkową. Do największych gospodarstw zalicza się Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki w Orzechowej. Zakład ten gospodaruje na 1500ha, prowadzi hodowlę bydła rasy simentalskiej w ilości 700 szt., 200 sztuk owiec i 100 sztuk koni huculskich. Od lat prowadzi ekologiczną produkcję mleka i żywca. Pozostałe mniejsze gospodarstwa najczęściej utrzymują jedynie rodziny rolników, nie nastawiając się na większą produkcję rynkową.

³ Raport o stanie powiatu sanockiego opracowany przez MISTA w Krakowie

2.4. Sytuacja i tendencje na lokalnym rynku pracy

Problem bezrobocia jest najpoważniejszym problemem kraju od początku zmian ustrojowych. Sytuacja na rynku pracy w Polsce jest znacznie gorsza niż w krajach europejskiej „piętnastki“ i jest także gorsza niż sytuacja w nowych krajach członkowskich Unii Europejskiej. W lutym 2007 roku stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 14,9% (bezrobocie rejestrowane).

Najważniejsze cechy polskiego bezrobocia:

- duże zróżnicowanie terytorialne natężenia bezrobocia,
- bezrobocie wśród ludzi młodych,
- wśród bezrobotnych dominują osoby o niskim poziomie wykształcenia,
- duży udział bezrobocia długotrwałego,
- wysoki udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi,
- niski udział bezrobotnych posiadających uprawnienia do otrzymywania zasiłku dla bezrobotnych.

Specyfikę struktury bezrobocia w naszym województwie określają następujące dane statystyczne:

- znaczną przewagę stanowią bezrobotni zamieszkujący na terenach wiejskich, tj. 63,3%;
- 53,4% ogółu zarejestrowanych stanowiły kobiety. Bezrobotne kobiety to najczęściej młode osoby w wieku od 18 do 34 lat (59,2% ogółu bezrobotnych kobiet). Częściej niż mężczyźni posiadają wyższy poziom wykształcenia, a przeważają wśród bezrobotnych pozostających długo bez pracy (43,9% bezrobotnych kobiet pozostaje w ewidencji urzędów pracy powyżej 24 miesięcy);
- ponad połowa bezrobotnych długo oczekuje na możliwość podjęcia pracy - 52,3% z nich pozostawało w ewidencji urzędów pracy ponad 12 miesięcy (z tego 38,4% powyżej 24 miesięcy);
- znaczna grupa bezrobotnych posiada niski poziom wykształcenia: zasadnicze zawodowe – 35,2%, a gimnazjalne i poniżej – 26,2% ogółu bezrobotnych. Wykształcenie wyższe posiada 6,2% zarejestrowanych;
- przewagę wśród zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby młode, aż 56,7% ogółu zarejestrowanych jest w wieku od 18 do 34 lat (z tego 25,0% w wieku od 18 do 24 lat);
- bezrobotni przed zarejestrowaniem w urzędach pracy posiadali krótki staż pracy – 13,7% do jednego roku, 20,1% od 1 do 5 lat, natomiast 28,7% bezrobotnych nie posiadało jeszcze żadnego doświadczenia zawodowego.

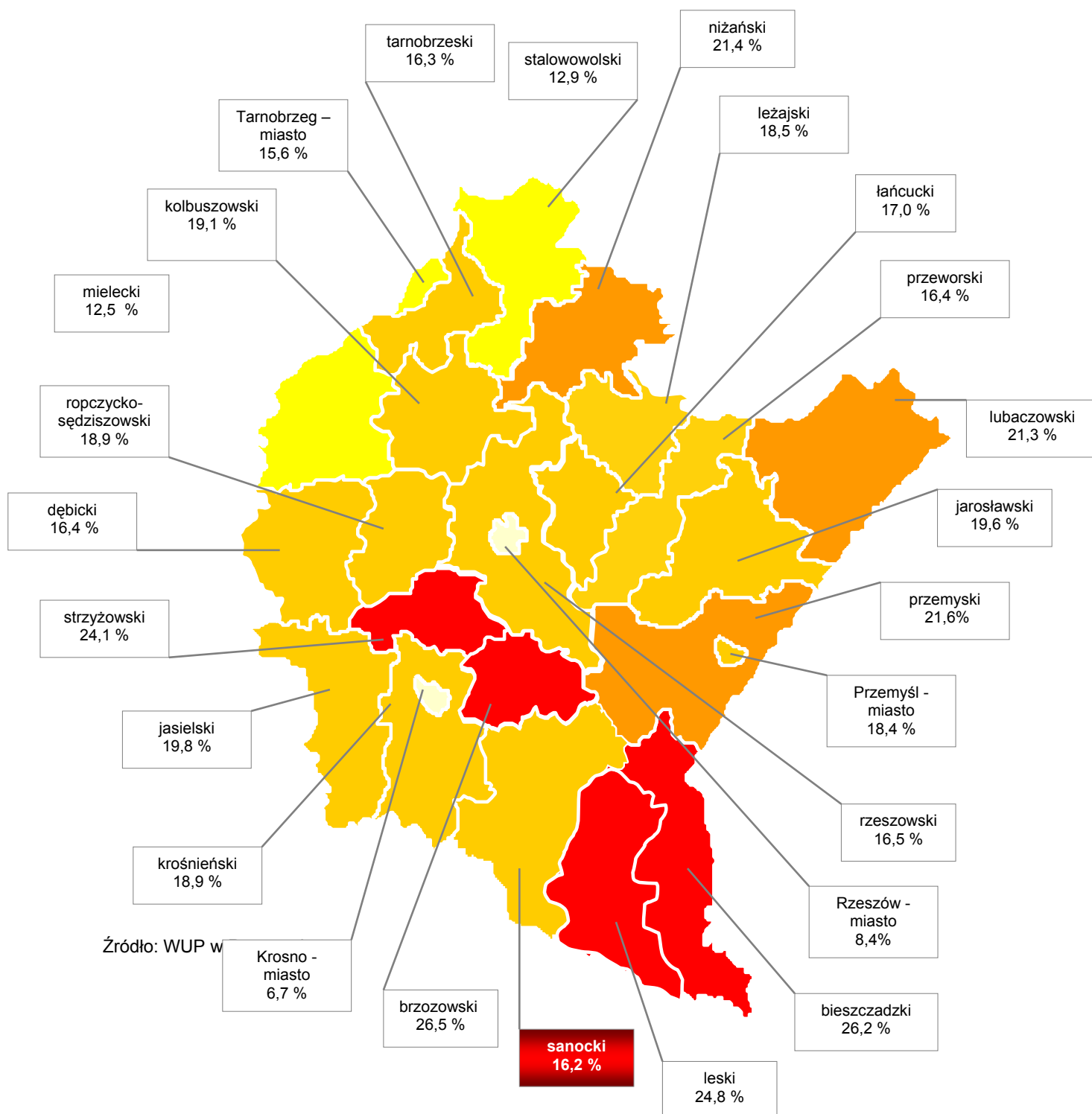
W okresie 12 miesięcy 2005 roku na rynku pracy województwa podkarpackiego zanotowano również:

- większą liczbę wyrejestrowanych bezrobotnych z rejestrów powiatowych urzędów pracy (158.111 osób) niż zarejestrowanych (151.774 osoby). Z powodu podjęcia pracy wyłączono 69.648 bezrobotnych tj. 44% ogółu wyrejestrowanych;

- wzrost o 670 (w porównaniu do 2004 r.) liczby ofert pracy zgłoszonych przez pracodawców do powiatowych urzędów pracy, przy jednoczesnym zmniejszeniu o 4% udziału w ogólnej liczbie zgłoszonych ofert – ofert pracy subsydiowanej;
- utrzymujący się znaczny napływ do urzędów pracy osób uprzednio już bezrobotnych (tj. rejestrujących się po raz kolejny – 75,8%);
- utrzymująca się tendencja niskiego udziału wśród bezrobotnych uprawnionych do pobierania zasiłku (11,0%);
- niższy niż w poprzednim roku poziom zwalniania pracowników z przyczyn dotyczących zakładów pracy (do końca 2005 r. wypowiedzenia umów o pracę otrzymało 1.329 pracowników z 30 zakładów, a w 2004 roku 4.083 pracowników z 52 zakładów);
- zbyt mała jeszcze w stosunku do istniejących potrzeb liczba zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy ofert pracy oraz nadal znaczny udział ofert pracy subsydiowanej z FP (45,7% w ogólnej liczbie zgłoszonych ofert);
- rosnące zainteresowanie bezrobotnych uruchamianiem własnej działalności gospodarczej oraz pracodawców zatrudniających bezrobotnych w ramach refundacji kosztów dotacjami na wyposażenie i doposażenie stanowisk pracy. Wynika ono głównie ze zmian zasad finansowania (dotacje zamiast pożyczek) jednak stanowi ważną formę promowania zatrudnienia.

Poniżej zaprezentowano mapę przedstawiającą sytuację na rynku pracy w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego na koniec lutego 2007 roku.

Mapa 5. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego wg stanu na koniec lutego 2007 r.

Źródło: WUP w

Źródło: WUP w Rzeszowie

Analiza stanu bezrobocia w województwie podkarpackim znalazła uzasadnienie między innymi we wskaźnikach, jakie charakteryzują powiat sanocki i należącą do niego administracyjnie Gminę Zarszyn.

Stopa bezrobocia w powiecie sanockim na dzień 31.12. każdego roku za lata 2002-2007(28.02) na tle województwa i kraju została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 9. Stopa bezrobocia na dzień 31.12 2002-2007 (28.02) w powiecie sanockim na tle województwa i kraju [%]

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007(28.02)
Polska	18,1%	18%	19,1%	17,6%	14,9%	14,9%
województwo podkarpackie	16,9%	16,7%	19,1%	18,4%	16,5%	16,7%
powiat sanocki	19,4%	19,6%	22,3%	18,5%	16,1%	16,2%

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sanoku

Jak wynika z powyżej zaprezentowanych danych, stopa bezrobocia w powiecie sanockim, w latach 2002-2005 była wyższa od średniej dla województwa podkarpackiego i dla kraju. Wyjątek stanowi rok 2006 i początek roku 2007, kiedy analizowany wskaźnik był nieco niższy od stopy bezrobocia notowanej w województwie podkarpackim i wyższy od analizowanego wskaźnika notowanego w tym czasie dla Polski. Należy jednak nadmienić, że w powiecie sanockim istnieje duże bezrobocie ukryte. Uwarunkowane jest to stałą emigracją mieszkańców poza granice kraju oraz wynika z tzw. bezrobocia agrarnego. Powoduje to, że wskaźnik bezrobocia nie w pełni odzwierciedla sytuację na lokalnym rynku pracy.

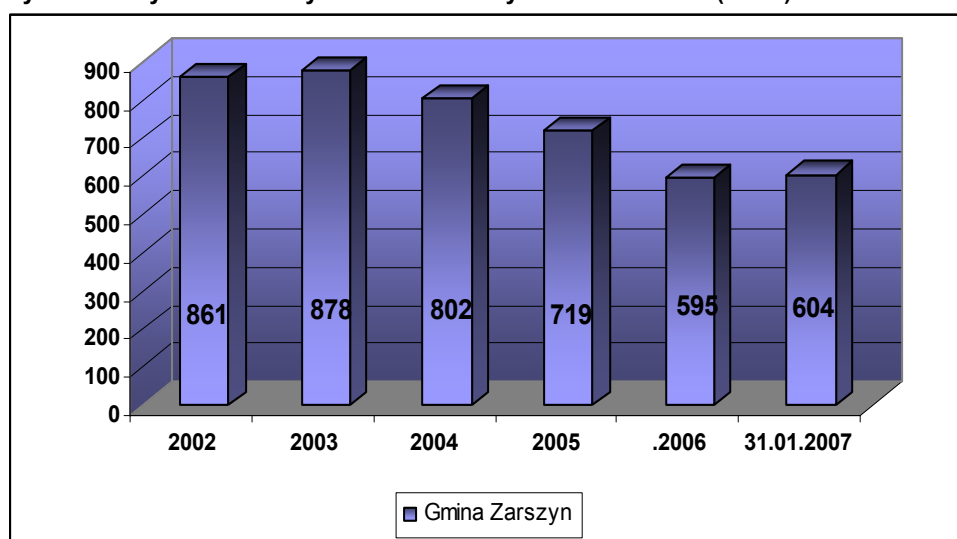
Na dzień 31.01.2007 r. w Gminie Zarszyn zarejestrowane były 604 osoby bezrobotne, w tym 363 kobiety. Liczbę bezrobotnych w Gminie Zarszyn w latach 2002-2006 i stan na dzień 31.01.2007 roku przedstawia poniższa tabela i obrazuje wykres.

Tabela 10. Liczba osób bezrobotnych w latach 2002-2007 (31.01.)

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	31.01.2007
Gmina Zarszyn	861	878	802	719	595	604

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sanoku

Wykres 16. Dynamika liczby osób bezrobotnych w latach 2002-(31.01) 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

Zmianę liczby bezrobotnych w Gminie Zarszyn charakteryzuje tendencja malejąca, wyjątek stanowi jedynie rok 2003 i 2007 (31.01), kiedy nastąpił niewielki wzrost liczby bezrobotnych w porównaniu z latami poprzedzającymi.

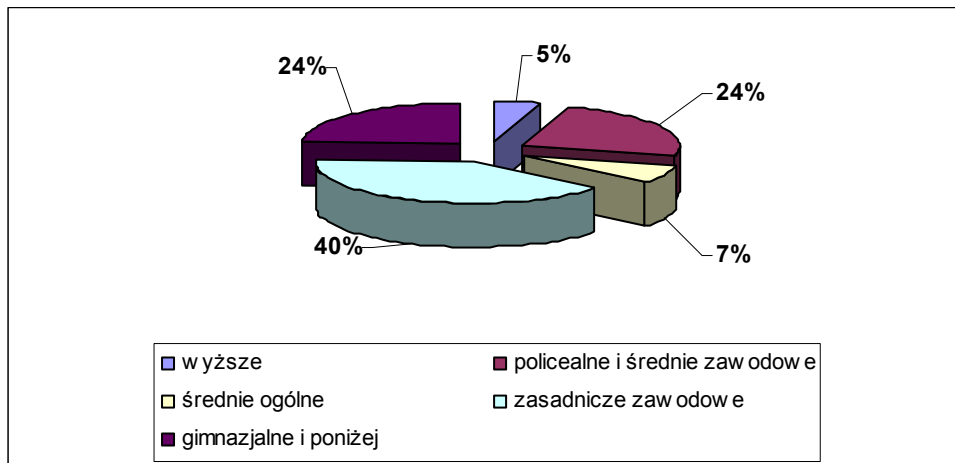
Poniższa tabela przedstawia strukturę bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn na koniec grudnia 2006 roku według wykształcenia, stażu i czasu pozostawania bez pracy.

Tabela 11. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn

Wiek w latach	Gmina Zarszyn
Wykształcenie	
wyższe	28
policealne i średnie zawodowe	144
średnie ogólne	43
zasadnicze zawodowe	238
gimnazjalne i poniżej	142
Wiek	
18-24	135
25-34	175
35-44	157
45-54	114
55-59	12
60-64	2
Staż pracy w latach	
do 1 roku	56
1 – 5	109
5 – 10	91
10 – 20	113
20-30	41
powyżej 30 lat	8
bez stażu	177
Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	
do 1 miesiąca	27
od 1 do 3	95
od 3 do 6	65
od 6 do 12	69
od 12 do 24	87
powyżej 24	252
Razem	595

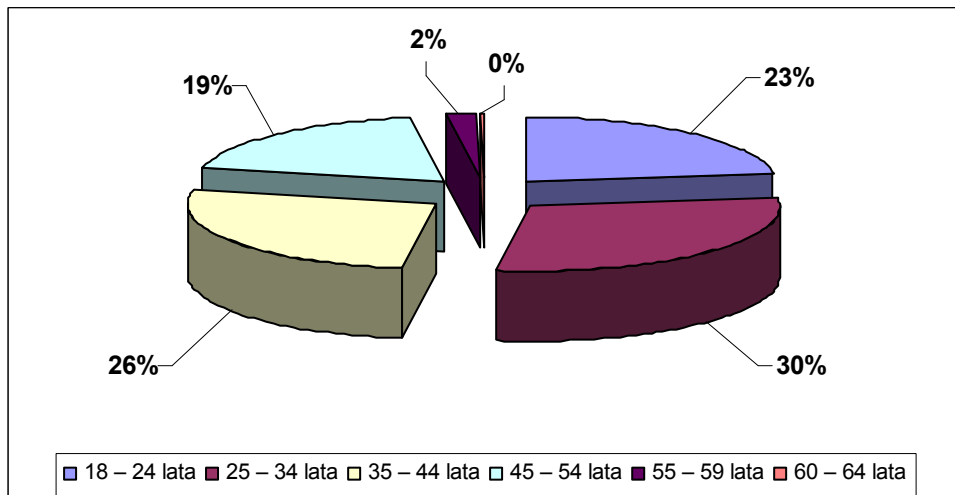
Zródło: Powiatowy Urząd Pracy w Sanoku

Wykres 17. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według wykształcenia

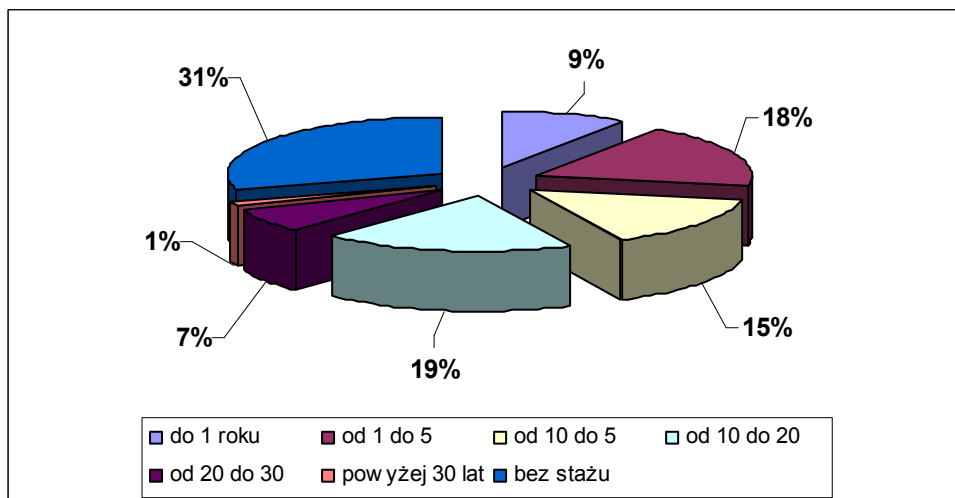
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

Wykres 18. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według wieku

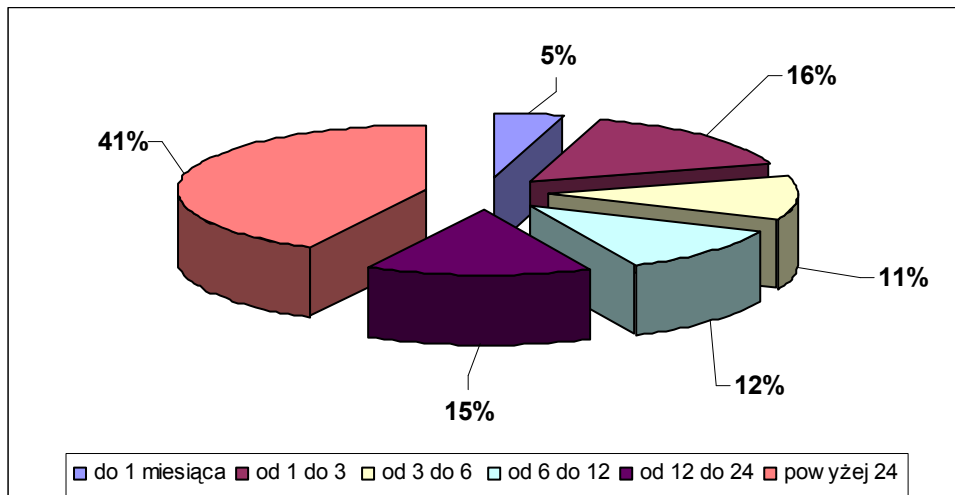
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

Wykres 19. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według stażu pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

Wykres 20. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według czasu pozostawania bez pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

W końcu grudnia 2006 r. wśród bezrobotnych dominowały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, które stanowią 40% ogółu bezrobotnych z Gminy Zarszyn. Ze względu na wiek najliczniejszą grupę tworzą osoby w wieku 25-34 lata. W strukturze bezrobotnych ze względu na czas pozostawania bez pracy znacząco przeważają osoby poszukujące pracy powyżej 24 miesięcy - 41% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, a ze względu na staż pracy 31% ogółu bezrobotnych pozostawała bez stażu. W końcu stycznia 2007 r. tylko 10% ogółu bezrobotnych otrzymywało zasiłek dla bezrobotnych, co oznacza trudną sytuację materialną bezrobotnych (tylko co 9 bezrobotny otrzymuje zasiłek).

2.5. Sytuacja mieszkaniowa i infrastruktura

2.5.1. Warunki życia i zamieszkania

Warunki życia

Badania Dochodów i Warunków Życia (GUS, 2005 r.) wykazują, że polskie gospodarstwa domowe coraz lepiej wyposażone są w przedmioty trwałego użytku. Dotyczy to m.in. sprzętu gospodarstwa domowego (np. kuchenki mikrofalowe, zmywarki), sprzętu audio-video (np. odtwarzacz płyt kompaktowych, magnetowid, itp). Zwiększyła się liczba posiadaczy samochodów. Przybywa gospodarstw domowych wyposażonych w komputery, telefony komórkowe oraz posiadających dostęp do Internetu. Przy czym, w wielu przypadkach gospodarstwa domowe rezygnują z posiadania danego dobra z innych powodów niż brak środków finansowych.

O poziomie życia rodzin decyduje m.in. możliwość zaspokojenia ich potrzeb konsumpcyjnych. Analizując dane dotyczące całego kraju ok. 36% rodzin w Polsce nie stać było na zjedzenie co drugi dzień posiłku, w skład którego wchodziłoby mięso, drób czy ryba (lub wegetariański odpowiednik), a ok. 59% gospodarstw nie mogło sobie pozwolić na kupno odzieży lepszej jakości. Trudności

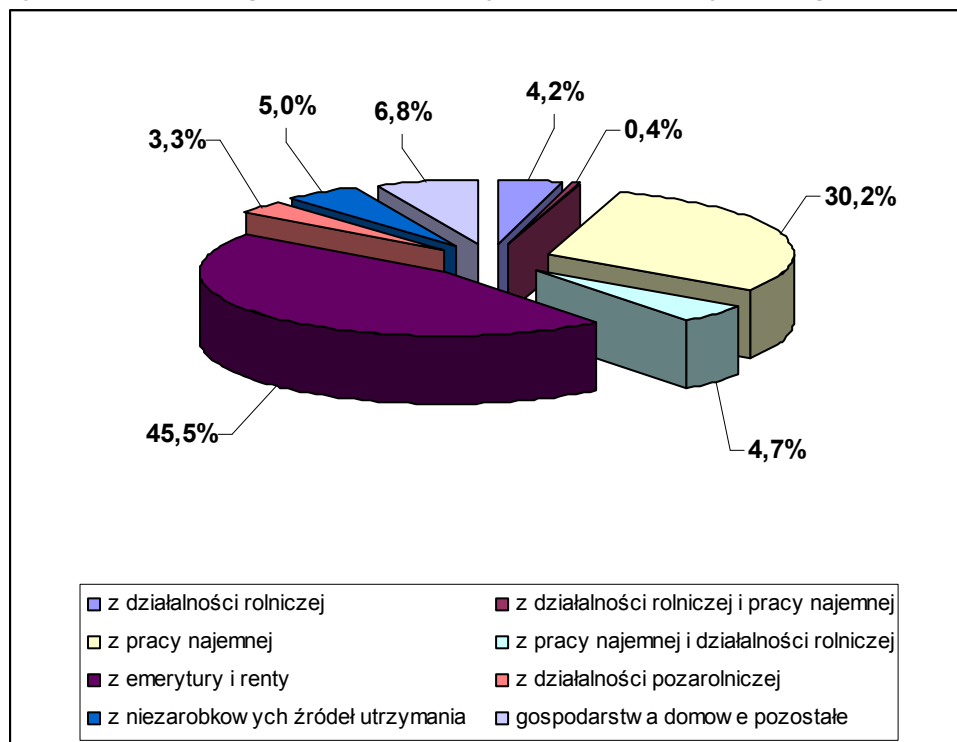
finansowe powodują ograniczanie kontaktów towarzyskich. Około 36% gospodarstw nie mogło sobie pozwolić na zaproszenie choćby raz w miesiącu przyjaciół czy rodziny oferując poczęstunek. W jeszcze większym stopniu polskie rodziny muszą oszczędzać ograniczając wydatki na wypoczynek i turystykę. Na opłacenie raz w roku tygodniowego wyjazdu dla całej rodziny nie stać było 70% gospodarstw domowych. Większe trudności w realizacji wymienionych potrzeb deklarowali mieszkańcy wsi oraz małych miasteczek.

W połowie 2005 r. przeciętne gospodarstwo domowe w kraju dysponowało miesięcznie dochodem pieniężnym wynoszącym ok. 708,36 zł na 1 osobę. Ogólnie biorąc, średnie dochody rodzin mieszkających w miastach były wyższe od dochodów mieszkańców wsi.

Najwyższą pozycję pod względem poziomu dochodu pieniężnego w układzie podstawowych grup społeczno-ekonomicznych zajmują gospodarstwa pracujących na własny rachunek, najniższą - gospodarstwa utrzymujące się ze źródeł niezarobkowych - głównie z zasiłków dla bezrobotnych i różnego rodzaju świadczeń społecznych.

Według Narodowego Spisu Powszechnego 2002 (NSP 2002) w Gminie Zarszyn w strukturze gospodarstw według dochodów, przedstawionej na poniżej zamieszczonym wykresie, najwięcej gospodarstw domowych utrzymuje się z rent i emerytur, ponad 30% gospodarstw domowych utrzymuje się z pracy najemnej, zaś najmniejszy udział w analizowanej strukturze mają gospodarstwa domowe, których głównym źródłem dochodów jest działalność rolnicza i praca najemna.

Wykres 21. Struktura gospodarstw domowych w Gminie Zarszyn według dochodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

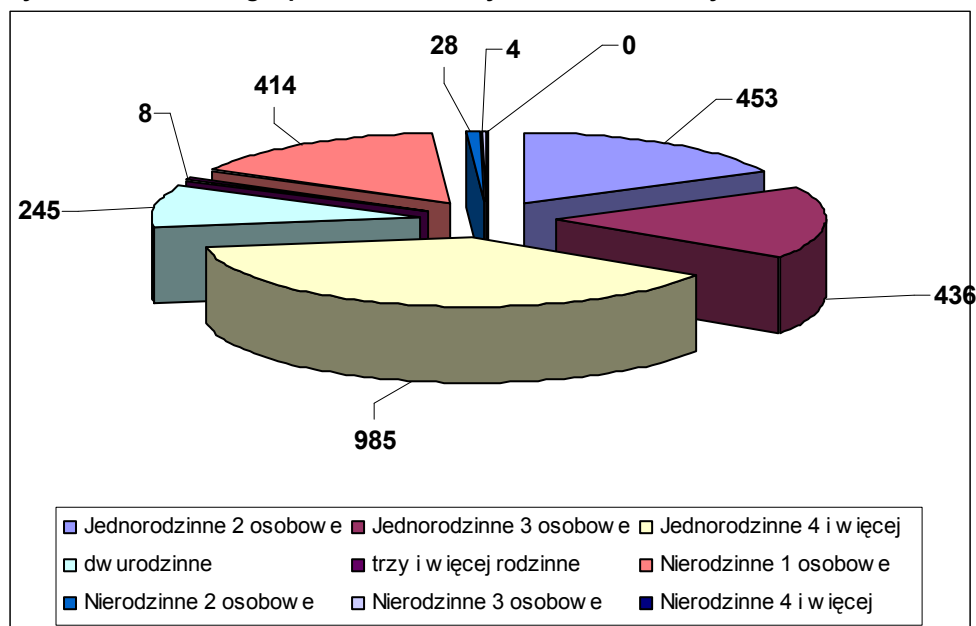
Według danych zebranych podczas Narodowego Spisu Powszechnego Gospodarstw Domowych przeprowadzonego w 2002 roku w Gminie Zarszyn najliczniejszą grupę wśród gospodarstw domowych stanowiły gospodarstwa domowe jednorodzinne 4 i więcej osób, z kolei wśród gospodarstw nierodzinnych gospodarstwa 1 osobowe.

Tabela 12. Struktura gospodarstw domowych w Gminie Zarszyn

Gospodarstwa domowe ogółem	Jednostka miary	2002
Ogółem	gosp. dom.	2.575
jednorodzinne ogółem	gosp. dom.	1.874
jednorodzinne 2 osobowe	gosp. dom.	453
jednorodzinne 3 osobowe	gosp. dom.	436
jednorodzinne 4 i więcej osób	gosp. dom.	985
dwurodzinne	gosp. dom.	245
trzy i więcej rodzinne	gosp. dom.	8
Nierodzinne ogółem	gosp. dom.	448
nierodzinne 1 osobowe	gosp. dom.	414
nierodzinne 2 osobowe	gosp. dom.	28
nierodzinne 3 osobowe	gosp. dom.	4
nierodzinne 4 i więcej osobowe	gosp. dom.	0

Źródło: dane GUS, BDR

Wykres 22. Struktura gospodarstw domowych w Gminie Zarszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Prawo własności do zajmowanych lokali miało wówczas 83% gospodarstw domowych, 3% najmowało mieszkania, a pozostały odsetek zajmowały mieszkania ze względu na pokrewieństwo do ich wcześniejszych, bądź obecnych właścicieli.

Warunki zamieszkania

W 2006 roku w województwie podkarpackim oddano do użytkowania 4.652 mieszkania, tj. blisko o 41% mniej niż w roku 2005. Mieszkania oddane do użytkowania w budownictwie indywidualnym

stanowiły 3.492, w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem 120, oddane do użytkowania przez spółdzielnie mieszkaniowe 836. Mieszkania oddane do użytkowania w budownictwie społecznym czynszowym wyniosły 48, w budownictwie komunalnym 153 i oddane do użytkowania przez zakłady pracy 3. Mieszkania, których rozbudowę rozpoczęto to 5.155 sztuk. Ponadto w 2006 roku wydano 3.808 pozwoleń na budowę, w tym 3.774 na budownictwo indywidualne.

W powiecie sanockim jest 27.407 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 2.037.430m², blisko 25% ogółu mieszkań jest własnością JST, pozostałe należą do osób indywidualnych. W 2005 roku do użytku oddano 198 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 23.087 m². Na zasoby mieszkaniowe Gminy Zarszyn składa się 2.571 mieszkań, liczba ta w okresie od roku 2000 do 2005 roku sukcesywnie wzrastała. Niespełna 1% analizowanych zasobów stanowi własność Gminy Zarszyn, pozostałe mieszkania są własnością osób indywidualnych. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosi 213.035m².

W 2006 roku (do 30 czerwca) wydano 21 decyzji o warunkach zabudowy w Gminie Zarszyn. Decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego wydane na terenie gminy w poszczególnych miejscowościach w 2006 roku prezentuje poniższa tabela.

Tabela 13. Decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego

Lp.	Miejscowość	31.III.2006	
		decyz. o ust. lokal. celu pub.	decyz.o warunkach zab.
1.	Zarszyn	2	5
2.	Nowosielce	1	2
3.	Odrzechowa	–	4
4.	Pielnia	–	2
5.	Bażanówka	–	2
6.	Jaćmierz	–	3
7.	Posada Jaćmierska	–	1
8.	Posada Zarszyńska	–	1
9.	Długie	–	1
10.	RAZEM	3	21

Zródło: Ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Zarszyn (sierpień 2006 roku)

Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego dotyczyły infrastruktury technicznej, natomiast decyzje o warunkach zabudowy dotyczyły następujących inwestycji:

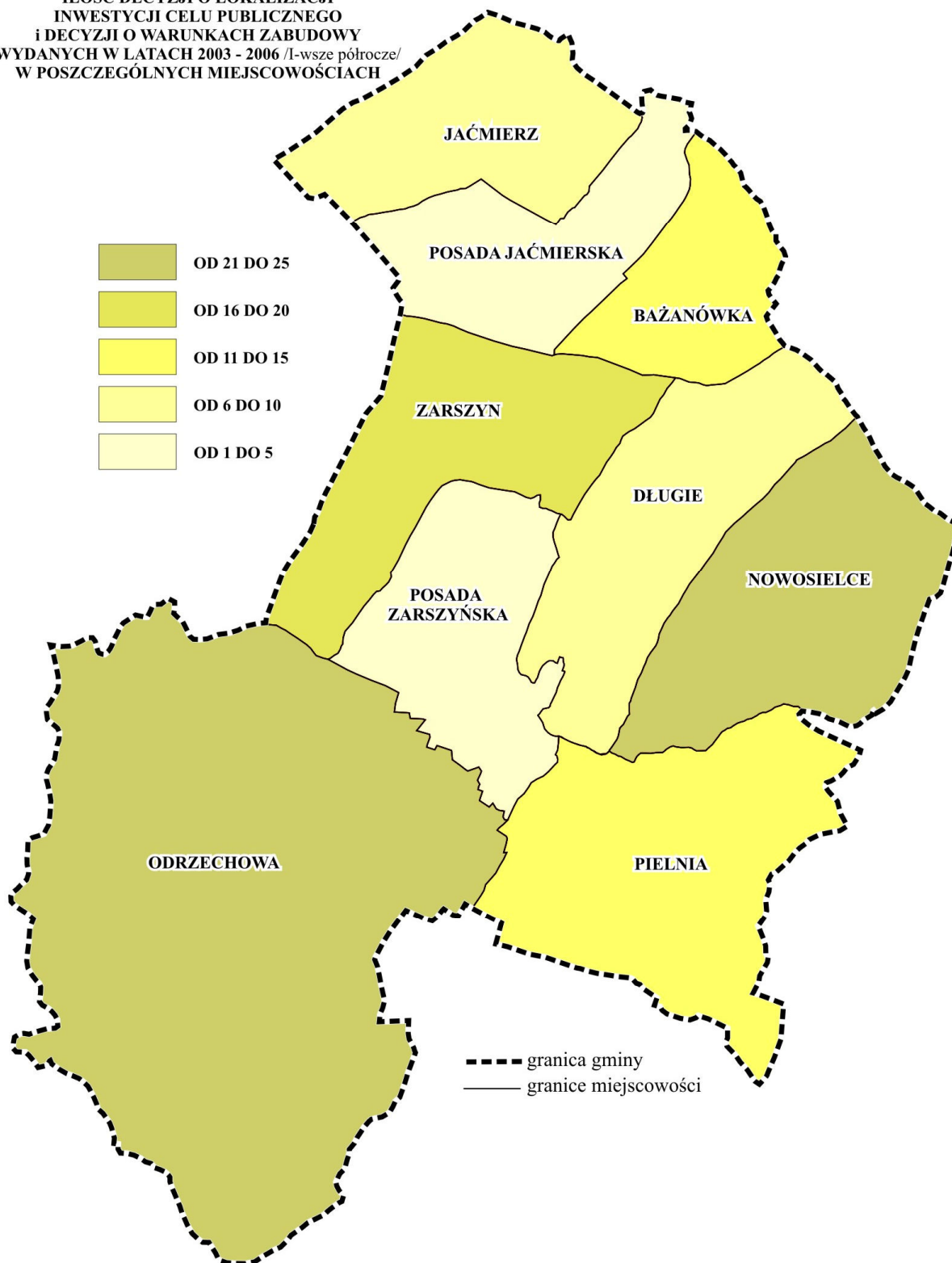
- budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego,
- mieszkaniowo – usługowego,
- zagrodowego,
- usługowego,
- garaży i budynków gospodarczych,
- budynków rolno – gospodarczych,
- infrastruktury liniowej.

Z danych statystycznych wynika, że najwięcej zmian w zagospodarowaniu przestrzennym w gminie nastąpiło (lub może nastąpić) w miejscowościach w kolejności: Nowosielce, Odrzechowa, Zarszyn, Pielnia, Bażanówka a następnie w miejscowości Długie i Jaćmierz. Należy zauważyć, że największy sumaryczny ruch inwestycyjny zanotowano w paśmie drogi krajowej Nr 28 (relacji Zator – Przemyśl – granica państwa) oraz w części południowej gminy, zaś brak dynamiki rozwojowej widoczny jest w części północnej gminy. Liczba decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy w latach 2003-2006 (I półrocze) obrazuje poniżej zamieszczona mapa.

Mapa 6. Liczba decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2003 – 2006 (I półrocze)

**OCENA AKTUALNOŚCI
STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
I MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY ZARSZYN**

IŁOŚĆ DECYZJI O LOKALIZACJI
INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO
i DECYZJI O WARUNKACH ZABUDOWY
WYDANYCH W LATACH 2003 - 2006 /I-wsze półrocze/
W POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCIACH

Źródło: Ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Zarszyn (sierpień 2006 roku)

O ile postępująca urbanizacja terenów przyległych do drogi krajowej jest zgodna z ogólnymi tendencjami, to inwestowanie w miejscowościach na południu od w/w drogi może świadczyć o tendencji zamieszkiwania w terenach dobrze skomunikowanych z główną arterią i położonych w obszarze atrakcyjnym krajobrazowo i na szlakach turystycznych. Pogłębia się tendencja urbanizacji terenów wiejskich, o czym świadczy śladowa ilość inwestycji w budownictwie zagrodowym.

- W zakresie zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy wynikłych z planowania i realizacji inwestycji infrastrukturalnych i komunikacyjnych należy stwierdzić, że w omawianym okresie sprawozdawczym najwięcej inwestycji dotyczyło sieci i urządzeń wodociągowych i kanalizacji sanitarnej.
- W/w inwestycje bez wątpienia przyczyniły się do podniesienia warunków bytowania i poprawy stanu infrastruktury technicznej.

2.5.2. Wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną

Sieć wodociągowa

Sieć wodociągowa w Gminie jest dość dobrze rozwinięta. Łączna jej długość wynosi 64.000m. Z wodociągu doprowadzającego wodę pitną z ujęcia w Sieniawie korzystają mieszkańcy Zarszyna, Posady Zarszyńskiej, Bażanówki oraz z Długiego, Jaćmierza i Posady Jaćmierskiej. Źródłem zaopatrzenia gminy w wodę pitną jest ujęcie na zbiorniku zaporowym na rzece Wisłok w Sieniawie, gdzie znajduje się komora rozdzielczo-pomiarowa. Od komory tej wybudowana została magistrala wodociągowa, a następnie budowana jest sukcesywnie sieć rozdzielcza w poszczególnych miejscowościach gminy.

Pozostali mieszkańcy czerpią wodę ujęć źródłanych, ze studni kopanych i wierconych. Jakość wody z tych ujęć nie jest właściwie znana.

Elektryfikacja

Dostawy energii elektrycznej do gminy odbywają się liniami elektroenergetycznymi średniego napięcia, głównie 15kV oraz liniami 30kV. Sieć elektroenergetyczna w gminie jest dobrze rozwinięta. Na terenie Gminy Zarszyn przebiega jedna linia 110kV relacji Besko – Sanok.

Ponadto w Gminie Zarszyn oświetlone są drogi lokalne w Nowosielcach, droga powiatowa nr 19383 Pastwiska-Puławy oraz droga gminna w miejscowości Odrzechowa - Pastwiska.

Gmina jest położona w strefie korzystnej do lokalizacji elektrowni wiatrowych.

Gospodarka odpadami

Gmina nie posiada własnego wysypiska śmieci. Obecnie gospodarka odpadami komunalnymi oparta jest na zasadach określonych w „Regulaminie utrzymywania porządku i czystości na terenie Gminy Zarszyn”, przyjętym uchwałą Rady Gminy. Regulaminem tym wprowadzono selektywną

zbiórkę odpadów (system workowy), a mieszkańcy zostali zobowiązani do zawarcia umów dotyczących odbioru odpadów z terenu ich posesji, ze wskazaną jednostką wywozową.

Władze samorządowe zainteresowane są budową międzygminnego zakładu utylizacji odpadów komunalnych (rozważana jest lokalizacja na terenie gminy). Taki kierunek działania w powiązaniu z wprowadzeniem selektywnej zbiórki odpadów oraz recykling, stanowi podstawę racjonalnej gospodarki odpadami w krajach Europy Zachodniej. Należy ponadto zaznaczyć, że po 2002 roku w krajach Unii Europejskiej obowiązuje zakaz przyjmowania na składowiska surowych odpadów zmieszanych. Składowiska mają przyjmować tylko odpady nieaktywne lub pozostałości z przerobu w innych technologiach.

Sieć telekomunikacyjna

Telefonizację całej gminy przeprowadzono w latach 90-tych. W każdej miejscowości powstały Społeczne Komitety Telefonizacyjne, które wspólnie z Urzędem Gminy i Urzędem Telekomunikacji Polskiej S.A. w Sanoku przeprowadziły tę inwestycję. W tabeli przedstawiono ilość abonentów w poszczególnych miejscowościach. Zbudowana sieć telefoniczna posiada możliwości podłączenia następujących numerów.

Tabela 14. Stan sieci telekomunikacyjnej w gminie (na dzień 31.12.2002r.)

Miejscowość	Liczba abonentów
Bażanówka	122
Długie	89
Nowosielce	197
Pielnia	117
Orzechowa	118
Jaćmierz	136
Posada Jaćmierz	57
Posada Zarszyńska	124
Zarszyn	178
Razem	1.138

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Zarszyn

Aktualny stan rozwoju sieci telekomunikacyjnej zaspokaja potrzeby mieszkańców gminy. Pod koniec lat 90-tych teren gminy dodatkowo został „pokryty” przez sieci telefonii komórkowej, reprezentowane przez firmy Era GSM, Plus GSM i Orange.

Gazyfikacja

Obecnie cała gmina jest zgazyfikowana. Sieć gazowa znajduje się we wszystkich miejscowościach. Ocenia się, że około 95% gospodarstw posiada instalacje gazowe. Warunki zaopatrzenia odbiorców w gaz są dobre. W związku z tym nie przewiduje się nowych, znaczących inwestycji z zakresu gazownictwa na terenie gminy.

Tabela 15. Realizacja gazyfikacji Gminy Zarszyn

Miejscowość	Rok budowy sieci	Liczba podłączeń
Bażanówka	1978	341
Długie	1972	449
Nowosielce	1974	341
Pielnia	1985	205
Orzechowa	1991	263
Jaćmierz	1966	249
Posada Jaćmierska	1966	151
Posada Zarszyńska	1971	252
Zarszyn	1971	369

Zródło: opracowanie własne na podstawie Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Zarszyn

Ogrzewanie

Na terenie gminy funkcjonują małe, lokalne kotłownie. Generalnie ogrzewanie obiektów oparte jest na bazie rozwiązań indywidualnych.

Oczyszczalnie ścieków

Dla potrzeb Gminy Zarszyn funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków. Jedna mechaniczno-biologiczna o przepustowości 250m³/d, zlokalizowana jest w miejscowości Zarszyn i obsługuje trzy miejscowości: Zarszyn, Posada Zarszyńska i Długie.

Druga oczyszczalnia zlokalizowana jest tuż przy granicy gminy w miejscowości Wzdów - Gmina Haczów i odbiera ścieki z miejscowości Jaćmierz i Posada Jaćmierska. Oczyszczalnia ta jest również oczyszczalnią mechaniczno-biologiczną o przepustowości 310m³/d.

Liczba mieszkańców korzystających z usług kanalizacyjnych:

- Zarszyn – 876 - 80,5% ogólnej liczby mieszkańców miejscowości;
- Posada Zarszyńska – 636 - 71,5% ogólnej liczby mieszkańców miejscowości;
- Długie – 1260 - 78,4% ogólnej liczby mieszkańców miejscowości;
- Jaćmierz – 372 - 47,4% ogólnej liczby mieszkańców miejscowości.

Długość sieci kanalizacyjnej w miejscowościach:

- Zarszyn – 15km;
- Posada Zarszyńska – 7km;
- Długie – 23,8km;
- Jaćmierz – 11,2km.

Dla sprawnego funkcjonowania systemu kanalizacyjnego w gminie niezbędne jest rozbudowanie istniejącej oczyszczalni ścieków w Zarszynie. Miejscowości aktualnie podłączone do oczyszczalni ścieków we Wzdowie zostaną podłączone do rozbudowywanej oczyszczalni w Zarszynie, której

przepustowość będzie wynosić 1200m³/d. Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej wymaga skanalizowania pozostałych miejscowości gminy.

2.6. Sytuacja edukacyjna

Na bazę oświatową szkół podstawowych i gimnazjalnych w Gminie Zarszyn składają się:

Szkoły Podstawowe:

- Szkoła Podstawowa w Bażanówce,
- Szkoła Podstawowa im. Jana Stapińskiego w Długiem,
- Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Jaćmierzu,
- Szkoła Podstawowa w Nowosielcach,
- Szkoła Podstawowa w Odrzechowej,
- Szkoła Podstawowa w Pielni,
- Szkoła Podstawowa w Zarszynie.

Gimnazja:

- Gimnazjum w Zarszynie,
- Gimnazjum im. św. Jadwigi Królowej w Długiem.

Ponadto przy każdej ze szkół podstawowych funkcjonują oddziały przedszkolne.

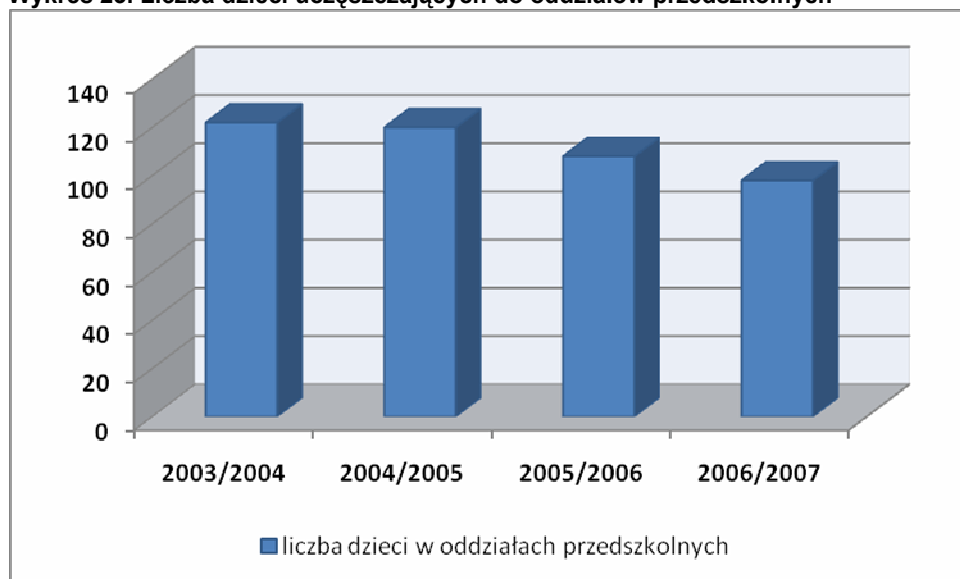
Tabela 16. Liczba dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych w latach 2003 - 2006

Oddział przedszkolny przy SP	Rok szkolny							
	2003/2004		2004/2005		2005/2006		2006/2007	
	Liczba oddziałów	liczba dzieci	Liczba oddziałów	liczba dzieci	Liczba oddziałów	liczba dzieci	Liczba oddziałów	liczba dzieci
SP w Bażanówce	1	13	1	13	1	13	1	13
SP w Długiem	1	15	1	15	1	12	1	23
SP w Jaćmierzu	1	18	1	16	1	15	1	13
SP w Nowosielcach	1	17	1	17	1	11	1	14
SP w Odrzechowej	1	20	1	20	1	22	1	12
SP w Pielni	1	13	1	13	1	14	1	9
SP w Zarszynie	1	26	1	26	1	21	1	14

Źródło: dane UG w Zarszynie

Ogółem do oddziałów przedszkolnych w roku 2006/2007 uczęszcza 98 dzieci z Gminy Zarszyn.

Wykres 23. Liczba dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Z powyższego wykresu wynika, że liczba dzieci w wieku przedszkolnym, które uczęszczały do oddziałów zorganizowanych przy szkołach podstawowych w Gminie Zarszyn w analizowanym okresie od roku szkolnego 2003/2004 do 2006/2007 charakteryzowała się tendencją spadkową.

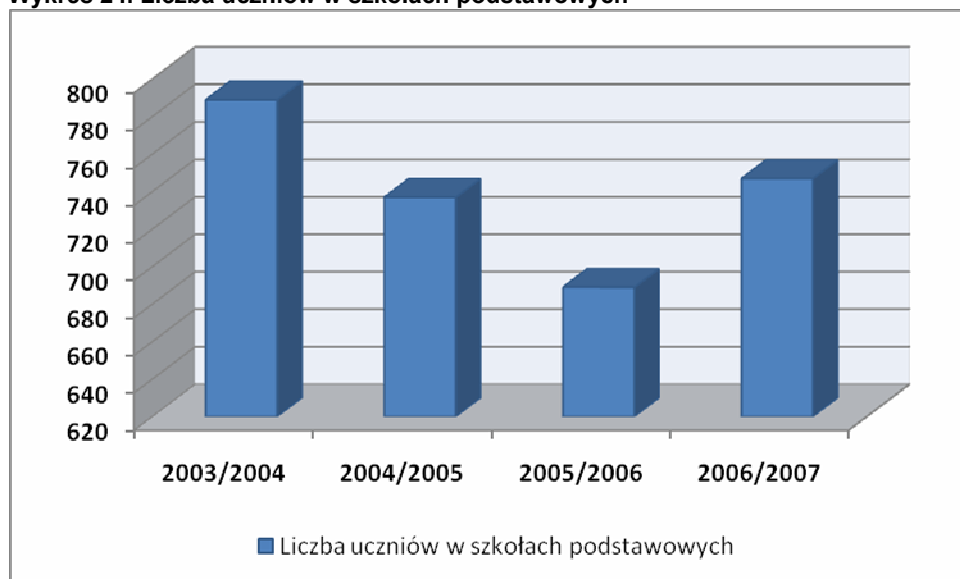
Tabela 17. Liczba uczniów w szkołach podstawowych

Nazwa szkoły podstawowej	Rok szkolny							
	2003/2004		2004/2005		2005/2006		2006/2007	
	Liczba oddziałów	liczba uczniów	Liczba oddziałów	liczba uczniów	Liczba oddziałów	liczba uczniów	Liczba oddziałów	liczba uczniów
SP w Bażanówce	6	70	6	65	6	58	6	68
SP w Długiem	6	138	6	121	6	110	6	122
SP w Jaćmierzu	6	131	7	129	6	103	6	105
SP w Nowosielcach	6	89	6	87	6	92	6	100
SP w Odrzechowej	6	118	6	105	6	98	6	110
SP w Pielni	6	82	6	74	6	74	6	78
SP w Zarszynie	8	161	8	156	8	154	8	164

Źródło: dane UG w Zarszynie

Dane zawarte w powyższej tabeli wskazują, że w roku szkolnym 2006/2007 do szkół podstawowych na terenie całej Gminy uczęszcza 747 uczniów tworzących 44 oddziały.

Wykres 24. Liczba uczniów w szkołach podstawowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Powyższy wykres przedstawiający zmiany liczby uczniów podlegających obowiązkowi szkolnemu w latach szkolnych od 2003/2004 – 2005/2006 charakteryzował jej stały spadek. Spadek ów związany jest z nasilającym się niżem demograficznym. Zmniejszenie liczby uczniów ma istotny wpływ na wysokość subwencji oświatowej, powoduje ciągłe zmiany w organizacji pracy szkół i zatrudnieniu nauczycieli. W analizowanym przedziale czasowym wyjątek stanowi bieżący rok szkolny 2006/2007, kiedy to liczba uczniów wzrosła o 8% w porównaniu z rokiem poprzednim.

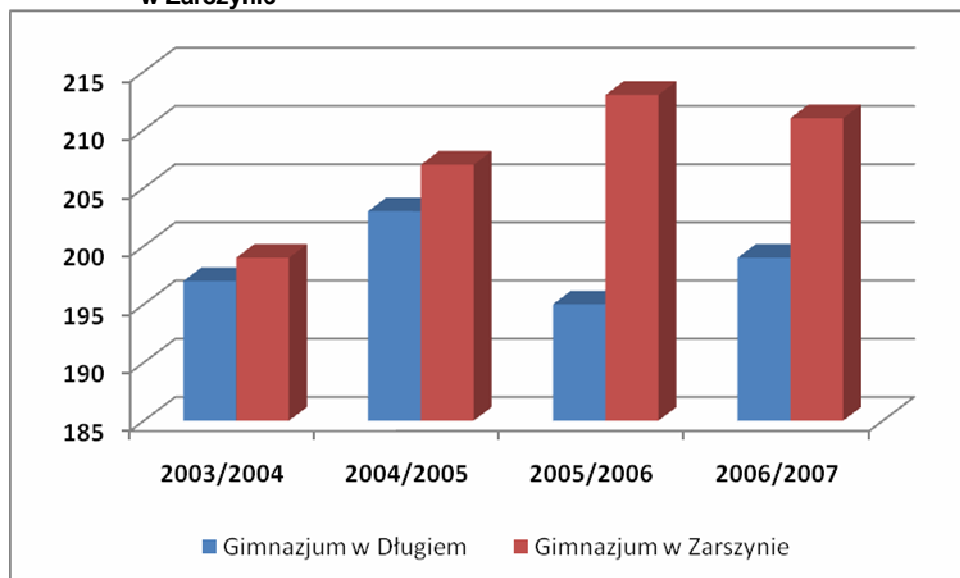
W roku szkolnym 2006/2007 na terenie Gminy Zarszyn w dwóch gimnazjach naukę pobiera 410 uczniów.

Tabela 18. Liczba uczniów w gimnazjach

Nazwa gimnazjum	Rok szkolny							
	2003/2004		2004/2005		2005/2006		2006/2007	
	Liczba oddziałów	liczba uczniów	Liczba oddziałów	liczba uczniów	Liczba oddziałów	liczba uczniów	Liczba oddziałów	liczba uczniów
Gimnazjum w Długiem	9	197	9	203	9	195	9	199
Gimnazjum w Zarszynie	9	199	9	207	9	213	9	211

Źródło: dane UG w Zarszynie

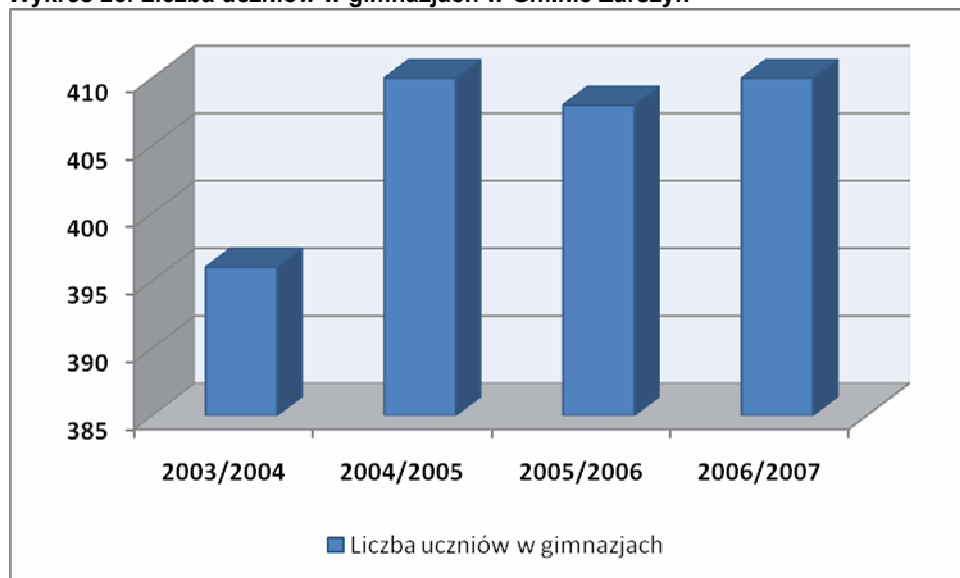
Wykres 25. Liczba uczniów w gimnazjach w Gminie Zarszyn z podziałem na Gimnazjum w Długiem i Gimnazjum w Zarszynie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Jak wynika z zamieszczonej wcześniej tabeli i obrazującego ją powyższego wykresu liczbę gimnazjalistów uczęszczających do Gimnazjum w Zarszynie charakteryzował wzrost w porównaniu do roku szkolnego 2005/2006, po czym nastąpił nieznaczny spadek o ok. 1% w porównaniu z rokiem poprzednim. Z kolei liczbę uczniów Gimnazjum w Długiem charakteryzował wzrost ich liczby do roku szkolnego 2004/2005 po czym nastąpił spadek i kolejny wzrost w bieżącym roku szkolnym o 4 uczniów w porównaniu z rokiem poprzednim.

Wykres 26. Liczba uczniów w gimnazjach w Gminie Zarszyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Zarszynie

Na powyżej zamieszczonym wykresie przedstawiona została dynamika liczby uczniów w wieku gimnazjalnym z terenu Gminy Zarszyn. Charakteryzuje się ona brakiem jednoznacznej tendencji. Po znacznym wzroście liczby uczniów w roku szkolnym 2004/2005 nastąpił jej nieznaczny spadek

w kolejnym roku szkolnym, po czym wzrost do poziomu jaki się utrzymał w bazowym roku szkolnym 2004/2005.

Każda z wyżej wymienionych szkół prowadzi zajęcia pozalekcyjne, w formie kółek zainteresowań m.in. z następującego zakresu tematycznego: kółka matematyczne, kółka polonistyczne, muzyczne sportowe, teatralne, itp.

Na terenie Gminy funkcjonuje w Nowosielcach Zespół Szkół Rolniczych im. II Czechosłowackiej Brygady Spadochronowej, który podlega Starostwu Powiatowemu w Sanoku.

2.7. Opis stanu opieki zdrowotnej

Według danych GUS (stan na 31.12.2005 roku) na terenie Gminy Zarszyn działają dwie publiczne przychodnie, podlegające samorządowi terytorialnemu. Według przedstawionych poniżej informacji w 2005 roku udzielono 32.229 porad ogólnodostępnych mieszkańcom Gminy. Ponadto mieszkańcy gminy korzystają z apteki i 3 punktów aptecznych.

Tabela 19. Opieka zdrowotna w Gminie

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2005
Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej		
Przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie		
Ogółem	obiekt	2
Placówki podległe samorządowi terytorialnemu		
Przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie	obiekt	2
Porady ogólnodostępne		
Ogółem	jed.	32.229
Apteki i punkty apteczne		
Apteki	obiekt	1
Punkty apteczne	obiekt	3

Źródło: dane GUS – Baza Danych Regionalnych

2.8. Charakterystyka życia kulturalnego

Biblioteki

Na terenie Gminy Zarszyn działa jedna Biblioteka Gminna i cztery filie biblioteczne:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Zarszynie,
- Filia Biblioteczna w Długiem,
- Filia Biblioteczna w Jaćmierzu,
- Filia Biblioteczna w Odrzechowej,
- Filia Biblioteczna w Nowosielcach.

Ośrodki kultury i sportu

W zakresie kultury i sportu Urząd Gminy w Zarszynie przy współpracy z Kołami Gospodyń Wiejskich, jednostkami OSP i Radami Sołeckimi organizuje szereg imprez kulturalnych i sportowych, które zostały wpisane do „Kalendarza Imprez Kulturalnych Województwa Podkarpackiego”.

Do imprez kulturalnych organizowanych cyklicznie należą:

1. Regionalny Przegląd Kolęd i Pastoralek,
2. Wystawa Bożonarodzeniowa,
3. Wystawa Wielkanocna,
4. Biesiada Kół Gospodyń Wiejskich,
5. Jarmark na Jaćmierskim Rynku,
6. Dożynki Gminne,
7. cykliczna impreza „Baba i Chłop Regionu”,
8. Święto Niepodległości,
9. Gminne Zawody Sportowo Pożarnicze,
10. Przegląd dorobku Ochotniczych Straży Pożarnych.

Ponadto co roku odbywają się imprezy sportowe:

1. Gminny Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Przechodni Wójta Gminy Zarszyn,
2. Współzawodnictwo Gmin Wiejskich w Sporcie Młodzieżowym,
3. Sportowy Turniej Miast i Gmin.

Na terenie Gminy Zarszyn działa 15 organizacji pozarządowych działających między innymi w zakresie sportu:

- Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” Bażanówka,
- Ludowy Klub Sportowy „Alces” Długie,
- Ludowy Klub Sportowy „Szarotka” Nowosielce,
- Ludowy Klub Sportowy „Orion” Pielnia;
- Ludowy Klub Sportowy w Zarszynie,
- Uczniowski Klub Sportowy przy Gimnazjum w Zarszynie,
- Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Jaćmierzu,
- Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Pielni,
- Stowarzyszenie Kultura, Sport i Turystyka „Odrzechowanie Ziemia Sanocka”,
- Stowarzyszenie Rozwoju Kultury Fizycznej na Wsi w Nowosielcach,
- Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne Miłośników Ziemi Bażanowsko – Jaćmierskiej,
- Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne Sołtysów Gminy Zarszyn,
- Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne Kobiet Gminy Zarszyn,

- Stowarzyszenie Edukacyjno – Kulturalne przy Gimnazjum w Długiem
- Fundacja Klub Inwencji Kulturalnych i Społecznych Młodzieży w Odrzechowej.

2.9. Stan bezpieczeństwa

Nad ochroną bezpieczeństwa mieszkańców i porządku w Gminie Zarszyn czuwa Posterunek Policji w Zarszynie oraz Komenda Powiatowa Policji w Sanoku działająca całodobowo.

Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które odciskają dotkliwie piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Jest to margines życia społecznego, ale intensywność zdarzeń oraz częstotliwość z jaką występują mogą mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność Gminy Zarszyn.

Poniżej przedstawione tabele prezentują kategorie przestępczości i liczbę popełnionych przekroczeń w latach 2004 – 2006 przez mieszkańców Gminy Zarszyn i powiatu sanockiego.

Tabela 20. Liczba popełnionych przestępstw w latach 2004-2006 w Gminie Zarszyn

Kategorie Przestępczości	Liczba popełnionych przestępstw w latach 2004-2006		
	2004	2005	2006
Zgwałcenie	0	0	0
Kradzież i kradzież z włamaniem	28	17	21
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	0	1	1
Bójka lub pobicie i uszkodzenie ciała	1	2	6
Uszkodzenie rzeczy	2	2	0
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	0	0	0
Kierowanie w stanie nietrzeźwości	32	24	29
Razem	63	46	57

Zródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Sanoku

Tabela 21. Liczba popełnionych przestępstw w latach 2004-2006 w Powiecie Sanockim

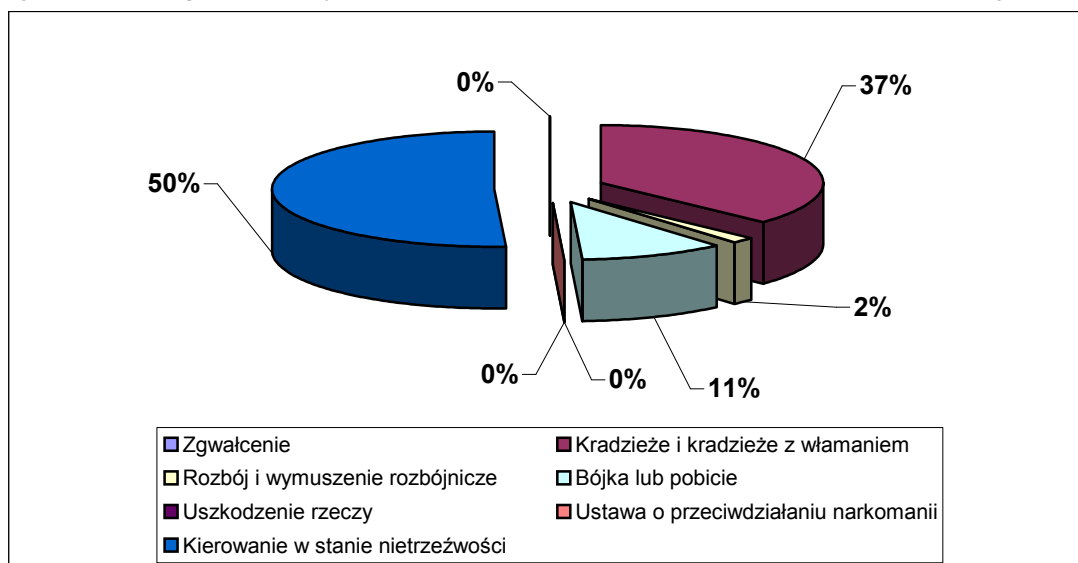
Kategorie Przestępczości	Liczba popełnionych przestępstw w latach 2004-2006		
	2004	2005	2006
Zgwałcenie	6	5	3
Kradzież i Kradzież z włamaniem	608	483	454
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	23	22	20
Bójka lub pobicie i uszkodzenie ciała	248	262	257
Uszkodzenie rzeczy	83	94	103
Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii	21	18	22
Kierowanie w stanie nietrzeźwości	242	238	358
Razem	1231	1122	1217

Zródło: dane Komendy Powiatowej Policji w Sanoku

Wśród najczęściej popełnianych wykroczeń przez mieszkańców Gminy Zarszyn w analizowanym okresie znalazły się czyny karne polegające na prowadzeniu samochodu w stanie nietrzeźwości oraz kradzieże i kradzieże z włamaniem. Najbardziej powszechnym zjawiskiem przestępczym w okresie od 2004 do 2006 roku z udziałem młodzieży z Gminy Zarszyn był rozbój i wymuszenie

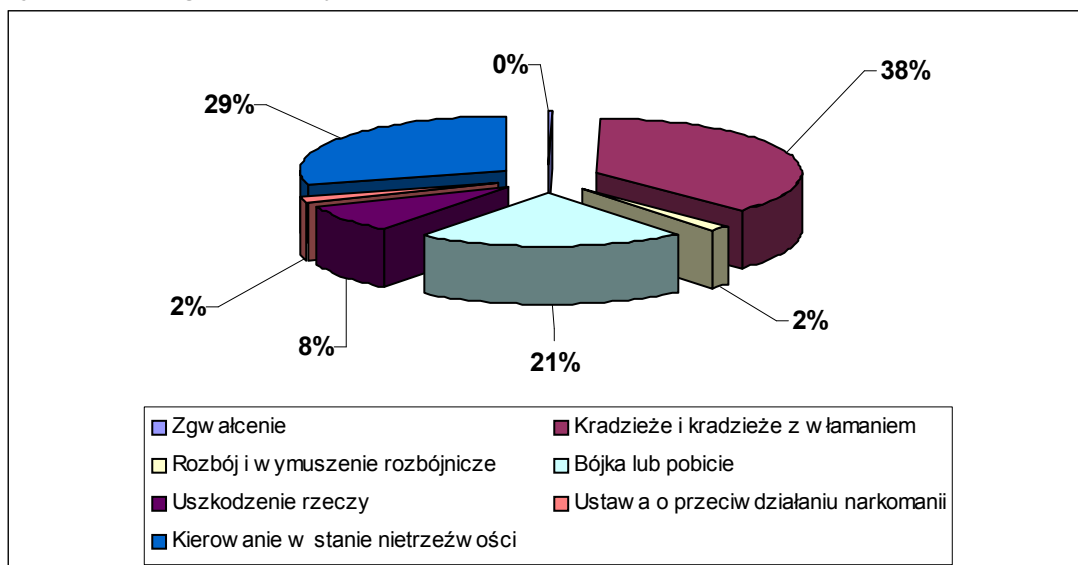
rozbójnicze. Zjawisko przestępczości w Gminie Zarszyn i powiecie sanockim w okresie od stycznia do grudnia 2006 roku obrazują poniższe wykresy.

Wykres 27. Kategorie przestępczości popełniona w 2006 roku przez mieszkańców Gminy Zarszyn

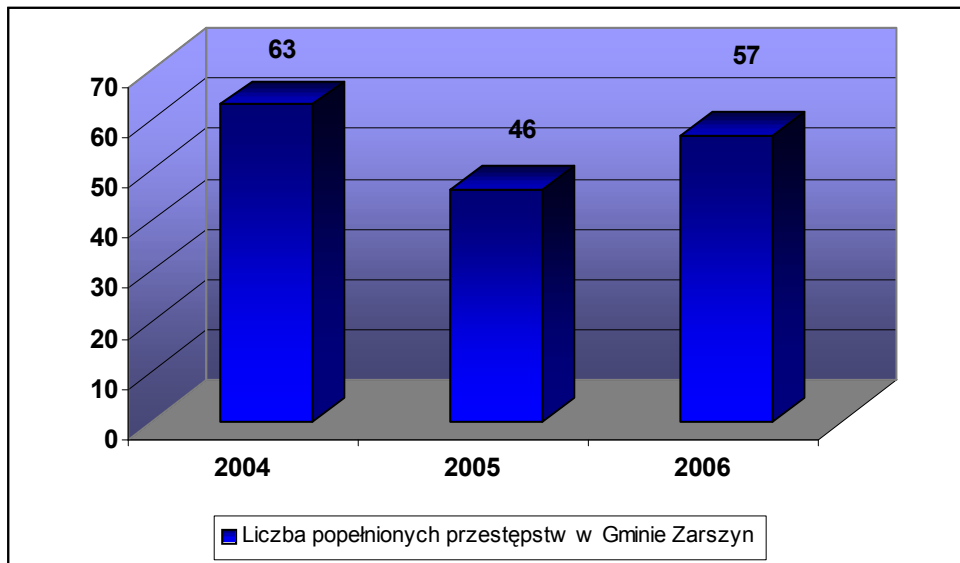
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Sanoku

Wykres 28. Kategorie przestępczości popełniona w 2006 roku przez mieszkańców powiatu sanockiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Sanoku

Wykres 29. Liczba popełnianych przestępstw w latach 2004 - 2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji w Sanoku

Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, że liczba przestępstw w Gminie Zarszyn w analizowanym okresie od 2004 do 2006 roku charakteryzuje się brakiem jednoznacznej tendencji. Po spadku liczby przestępstw w 2004 roku nastąpił ich wzrost w 2005 roku. Podobna sytuacja zaznaczyła się w powiecie sanockim.

Na terenie Gminy Zarszyn działa 9 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, które zapewniają bezpieczeństwo przeciwpożarowe mieszkańcom gminy.

Pomoc wyjazdową w zakresie ochrony zdrowia na terenie Gminy Zarszyn zapewnia Pogotowie Ratunkowe w Sanoku.

2.10. Zasoby transportowe i komunikacyjne

Gmina Zarszyn położona jest na głównym szlaku komunikacji drogowej i kolejowej Krosno – Sanok, prowadzącym w Bieszczady, a dalej na Słowację – Łupków i Radoszyce oraz na Ukrainę – Krościenko. W drugim kierunku szlaki te prowadzą do regionalnych ośrodków rozwoju społeczno-gospodarczego. Połączenia pomiędzy gminą a ważnymi ośrodkami społeczno-gospodarczymi w regionie funkcjonują w oparciu o zbiorową komunikację publiczną – kolej i autobusy oraz prywatne firmy transportowe (połączenia autobusowe). Układ komunikacyjny na terenie Gminy tworzy droga krajowa 28 (Zator – Przemyśl – Medyka), sieć dróg gminnych oraz szlak kolejowy Stróże - Jasło - Krosno - Sanok - Zagórz. Układ głównych arterii tworzących układ komunikacyjny Gminy Zarszyn przedstawia poniższa mapa.

Mapa 7. Układ komunikacyjny w Gminie Zarszyn

Źródło: www.zarszyn.pl

Gmina zapewnia obsługę transportową uczniom szkół gimnazjalnych. W swoich zasobach posiada 1 autobus szkolny i 2 busy osobowe. Ponadto gmina dysponuje służbowym samochodem osobowym.

2.11. Charakterystyka grup społecznie wrażliwych

Grupy szczególnie narażone na bezrobocie to tzw. grupy podwyższonego ryzyka (grupy społecznie wrażliwe). Do takich grup należą między innymi osoby o niskich kwalifikacjach, uzależnione, wywodzące się z niektórych mniejszości etnicznych, niepełnosprawne, nieakceptowane z powodu obniżonej sprawności umysłowej. Zasadnicze trudności ze znalezieniem zatrudnienia mają osoby czasowo wykluczone, np. długo chorujące – szczególnie psychicznie, bezdomni, więźniowie. Na rynku pracy chorzy psychicznie są traktowani jako pracownicy nieproduktywni i niewiarygodni, wymagający specjalnej kontroli i nadzoru.

Osoby bezdomne

Bezdomność, z uwagi na skalę zjawiska, jego złożone przyczyny oraz szczególnie dotkliwe społeczno-ekonomiczne skutki, jest kwestią społeczną o znaczeniu i zasięgu globalnym, mającym swoje specyficzne, regionalne i lokalne uwarunkowania.

Bezdomność warunkują liczne przyczyny, do których należy zaliczyć przede wszystkim:

- rozpad rodziny - a więc zerwanie więzi formalnych, psychologicznych i społecznych oraz brak możliwości spełniania przez rodzinę jej podstawowych funkcji,
- eksmisje - prawny nakaz opuszczenia lokalu, spowodowany w większości przypadków zadłużeniem z tytułu opłat czynszowych,
- opuszczenie zakładu karnego przy jednoczesnym braku możliwości powrotu do mieszkania,
- brak stałych dochodów,
- przemoc w rodzinie,
- konflikty spowodowane brakiem tolerancji społecznej,
- uzależnienia,
- brak schronienia spowodowany: likwidacją hoteli pracowniczych, opuszczenie Domu Dziecka, opuszczenie szpitala psychiatrycznego,
- uchodźstwo.

Dotychczas problem bezdomności dotknął jedną osobę przebywającą na terenie Gminy Zarszyn. Została jej przyznana stosowna pomoc.

Osoby uzależnione

Alkoholizm

Alkoholizm jest zjawiskiem, które dotyka wielu mieszkańców Gminy Zarszyn w różnym wieku, niezależnie od miejsca zamieszkania, płci i wykształcenia.

Alkoholizm jest szczególnie drastycznym problemem w naszym kraju. Każdy człowiek doświadczający tej choroby ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej, bez naruszenia jego godności osobistej.

Nadużywanie alkoholu jest przyczyną powstawania innych problemów: zdrowotnych, materialnych, wychowawczych. Powoduje zaburzenie relacji między członkami rodziny. Alkohol często bywa przyczyną agresji, stosowania przemocy wobec członków rodziny, stosowania niewłaściwych metod wychowawczych wobec dzieci.

W rodzinach długotrwale nadużywających alkoholu wzorzec picia powielają dzieci. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt wzrastania liczby osób uzależnionych i obniżania się wieku osób sięgających po alkohol. Coraz częściej interwencje w leczeniu alkoholizmu rozpoczyna się od nieuzależnionych członków rodzin uwikłanych tak czy inaczej w problem alkoholowy.

Nie ma żadnego gwarantowanego sposobu na to, aby alkoholik porzucił nałóg i stał się pełnowartościowym człowiekiem społeczności. Każdy człowiek doświadczający choroby alkoholowej, czy związanej z tym przemocą ma prawo do wiedzy potrzebnej do radzenia sobie w życiu i przeciwdziałania jej skutkom.

Klienci pomocy społecznej mają dostarczaną wiedzę na temat choroby alkoholowej. Wiedza ta obejmuje podstawowy opis zjawiska alkoholizmu, możliwości szukania pomocy w środowisku lokalnym.

Zgodnie z zapisami Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi - udzielanie pomocy rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, a w szczególności ochrona przed przemocą w rodzinie należy do zadań własnych Gminy.

W Gminie Zarszyn działa Gminna Komisja d.s. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje działania ukierunkowane na grupy osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin jak również i tych, które zmierzają do zmniejszania rozmiarów i dotkliwości problemów, jakie niesie za sobą nadużywanie alkoholu.

Problemem alkoholizmu jest dotkniętych 17 rodzin z Gminy Zarszyn, które tworzy 58 osób.

W 2006 roku został opracowany „Gminny Program Zadań z Zakresu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Zarszyn”, w którym obrano następujące kierunki działania:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
- udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe pomocy psychospołecznej i prawnej, w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży.

Na realizację programu przeznaczono 65.300,00 zł.

Narkomania

Od początku lat dziewięćdziesiątych obserwujemy w naszym kraju znaczny wzrost rozmiarów problemu narkomanii. Szybko zwiększało się rozpowszechnienie eksperymentalnego i okazjonalnego używania substancji nielegalnych wśród młodzieży. Pojawiły się pierwsze sygnały zainteresowania narkotykami wśród dorosłych. W znacznym tempie rosły wskaźniki narkomanii rozumianej jako regularne używanie narkotyków. Zwiększała się podaż narkotyków i w ślad za tym ich dostępność. Wraz ze wzrostem ilościowym następowały zmiany jakościowe. Pojawiły się na szerszą skalę nowe, charakterystyczne dla krajów zachodnich substancje i nowe wzory ich używania, które choć pod pewnymi względami są mniej destruktywne, sprzyjają rozwojowi problemu. Nowe środki takie jak: amfetamina, heroina w odmianie do palenia czy halucynogeny, a przede wszystkim przetwory konopi, nie kojarzą się w świadomości młodych ludzi z narkomanią i jej ciemnymi stronami.

Badania porównawcze ESPAD z roku 2003 (z próbą z lat 1995, 1999) przeprowadzone przez Instytut Psychiatrii i Neurologii na próbie reprezentatywnej gimnazjalistów pokazują m.in.:

- obniżenie wieku inicjacji narkotykowej,
- miejsca szczególnej dostępności narkotyków to: szkoła, dyskoteka, bar, ulica,
- szeroki wachlarz narastających problemów związanych z narkotykami – doświadczanych przez młodzież tj.: problemy z rodzicami, przyjaciółmi, w szkole; kłopoty z policją; seks bez zabezpieczenia; kłótnie i sprzeczki; przepychanki i bójki; niechciane doświadczenia seksualne; interwencje lekarza bądź pogotowia ratunkowego,
- jako środek inicjacyjny badania wskazują: marihuanę, haszysz, środki uspokajające i nasenne, amfetaminę, LSD, Ecstasy,
- dużą znajomość działania różnych środków przez badanych, bez świadomości skutków ich zażywania dla organizmu i funkcjonowania psychicznego i społecznego,
- postawę akceptacji dla środków nielegalnych tj. marihuana, haszysz, amfetamina, Ecstasy,
- małą skuteczność przeprowadzanych programów profilaktycznych w szkołach i konieczność elastyczności, innowacyjności i dostosowania treści oddziaływań profilaktycznych do specyfiki środowisk lokalnych z uwzględnieniem wyników diagnozy problemowej zjawisk oraz trudności charakterystycznych dla okresów rozwojowych odbiorców programu (rekomendacje),
- konieczność kształcenia i doskonalenia kadry i środowisk zainteresowanych podejmowaniem działań profilaktycznych w związku ze zmianami trendów i specyfiki problemu.

Na przeciwdziałanie narkomanii składa się szereg działań z zakresu:

- szeroko rozumianego wspierania rozwoju dzieci i młodzieży,
- udostępniania osobom potrzebującym możliwości korzystania z konsultacji, pomocy psychologicznej, socjalnej, prawnej – dostosowanej do zdiagnozowanego problemu,
- upowszechniania wiedzy i umiejętności w zakresie profilaktyki treściowo dopasowanych do grupy odbiorców,
- koordynowanie działań profilaktycznych podejmowanych przez różne grupy społeczne,
- promocji zdrowego stylu życia,
- rozpoznania i opracowywania na bieżąco strategii rozwiązywania problemów społecznych i ekonomicznych środowiska lokalnego,
- szkolenia i doskonalenia osób zajmujących się pomocą dzieciom, młodzieży, osobom dorosłym z problemu.

Według danych uzyskanych w szkołach, skala problemu narkomanii nie dotyczy młodzieży na terenie Gminy Zarszyn.

W celu zapobiegania zjawisku narkomanii opracowany został „Gminny program przeciwdziałania narkomanii” w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 179, poz. 1485), z której między innymi wynika, że przeciwdziałanie narkomanii realizuje

się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo – wychowawczej i zdrowotnej, a w szczególności:

- działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i zapobiegawczą,
- leczenie, rehabilitację i reintegrację osób uzależnionych,
- ograniczanie szkód zdrowotnych.

Podstawę do działań w zakresie przeciwdziałania narkomanii stanowi Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii opracowany przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

Bazując na określonych w wyżej cytowanej ustawie zadaniach własnych gminy obejmujących:

1. zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem,
2. udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii pomocy psychospołecznej i prawnej,
3. prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
4. wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów narkomanii,
5. pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Wśród głównych celów „Gminnego programu przeciwdziałania narkomanii” zostały zapisane:

- opóźnienie inicjacji narkotykowej,
- promocja zdrowego stylu życia,
- zmniejszenie ryzyka wystąpienia problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych,
- diagnoza i aktualizacja problemów związanych z zagrożeniem używania substancji psychoaktywnych, stanu zjawiska i jego specyfiki środowiskowej,
- unowocześnienie programów profilaktycznych i dostosowanie ich do zdiagnozowanych potrzeb.

Poniżej przedstawiona tabela zawiera wykaz zadań zrealizowanych w ramach „Gminnego programu przeciwdziałania narkomanii” w Gminie Zarszyn w 2006 roku.

Tabela 22. Gminny program przeciwdziałania narkomanii

Lp.	Zadania gminy wynikające z art. 10.1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii obejmujące:	Sposób realizacji zadania	Miejsce realizacji zadania	Termin realizacji zadania	Realizator	Koszt zadania
I.	Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonym uzależnieniem	1. Punkt konsultacyjny dla osób z problemem narkomanii 2. Prowadzenie świetlicy opiekuńczo-wychowawczej	Urząd Gminy Zarszyn Odrzechowa Długie	cały rok raz w tygodniu czwartek 14 - 16	Terapeuta uzależnień Koordynator ds. profilaktyki	1.000 zł 4.000 zł 2.000 zł
II.	Udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii pomocy psychospołecznej	Spotkania z psychologiem, warsztaty		w zależności od potrzeb		500 zł
III.	Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii w szczególności zajęć dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w programach opiekuńczych i socjoterapeutycznych	1. Prowadzenie zajęć kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych edukacyjnych i wychowawczych w świetlicach i szkołach 2. Organizowanie wolnego czasu na feriach zimowych i na wakacjach dla dzieci i młodzieży 3. Szkolenia dla nauczycieli, Pedagogów, pracowników urzędu gminy	szkoły na terenie gminy, świetlice szkoły i świetlice na terenie gminy Urząd Gminy	przez cały rok w okresie ferii i wakacji kwiecień	dyrektorzy szkół, opiekunowie świetlic dyrektorzy szkół, opiekunowie świetlic Koordynator ds. profilaktyki	3.500 zł 500 zł 2.500 zł
IV.	Wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów narkomanii	Realizowanie wspólnych projektów wspierających rozwój dzieci i młodzieży z instytucjami i organizacjami pozarządowymi oraz osobami fizycznymi tj. konkursy, warsztaty, imprezy środowiskowe, kampanie edukacyjne, teatry, (Dzień Dziecka, Mikołajki)		cały rok	Koordynator ds. profilaktyki Organizacje pozarządowe	700 zł
V.	Pomoc społeczna osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych	Udzielanie informacji o miejscach terapii, motywowanie do		cały rok	Koordynator ds.	

	dotkniętych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego	podjęcia leczenia. Współpraca z ośrodkiem pomocy społecznej oraz urzędem pracy ukierunkowana na pomoc po leczeniu.			profilaktyki	
VI.	Ogółem wydatki:					14.700 zł

Zródło: www.zarszyn.pl

Osoby niepełnosprawne

Za niepełnosprawne uznaje się, zgodnie z Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123 poz. 776 z późn. zm.), osoby dotknięte trwałą lub okresową niezdolnością do pełnienia ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Osoby niepełnosprawne napotykają liczne przeszkody związane z samodzielnym funkcjonowaniem. Są to problemy spotykane w życiu codziennym, rodzinie, pracy, urzędach, na ulicy, przybierające postać barier: architektonicznych, psychicznych, materialnych, prawnych czy społecznych. Od stopnia niepełnosprawności zależy czy osoba niepełnosprawna osiągnie odpowiednie wykształcenie, uzyska zatrudnienie, zapewni sobie materialne warunki życia, dostęp do infrastruktury medycznej i rehabilitacyjnej, do systemu edukacji i kultury.

Obok tych utrudnień osoba niepełnosprawna musi pokonać funkcjonujące nadal w społeczeństwie bariery takie jak: bierność, niezrozumienie, niechęć i niewiedzę.

Na podobne problemy napotykają osoby długotrwale chore, które w okresie choroby mają ograniczone możliwości wypełniania swych ról społecznych.

Problem osób niepełnosprawnych w Gminie Zarszyn jest znany zarówno pracownikom samorządowym jak i społeczności lokalnej.

Wśród klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (według stanu podanego na koniec 2006 roku) jest 425 osób niepełnosprawnych, będących członkami 106 rodzin. Liczba osób niepełnosprawnych stanowi 4,6 % ogółu mieszkańców Gminy, w tym 9 osób ma przyznane decyzją administracyjną świadczenie w formie zasiłku okresowego. W roku 2005 osoby dotknięte niepełnosprawnością stanowiły blisko 5% ogółu mieszkańców Gminy Zarszyn i pochodziły ze 108 rodzin. Zasiłki okresowe zostały przyznane wówczas 5 osobom.

Osoby wykluczone społecznie i dotknięte ubóstwem

Wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich,

a w szczególności dla osób ubogich. Podstawową przyczyną ubóstwa i wykluczenia społecznego jest na ogół bezrobocie, zwłaszcza długotrwałe.

Zjawisko wykluczenia społecznego dotyczy osób i rodzin czy też grup ludności, które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne),
- zostają dotknięte niekorzystnymi procesami społecznymi, wynikającymi z masowych i dynamicznych zmian rozwojowych, np. dezindustrializacji, kryzysów, gwałtownego upadku branż czy regionów,
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny, co dodatkowo utrudnia dostosowywanie się do zmieniających się warunków społecznych i ekonomicznych,
- nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie, co ma miejsce w wyniku niedorozwoju tych instytucji, spowodowanego brakiem priorytetów, brakiem środków publicznych, niską efektywnością funkcjonowania,
- doświadczają przejawów dyskryminacji, zarówno wskutek niedorozwoju właściwego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów,
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych ze względu na zaistnienie: niesprawności, uzależnienia, długotrwałej choroby albo innych cech indywidualnych,
- są przedmiotem niszczącego działania innych osób, np.: przemocy, szantażu, indoktrynacji.

Wykluczenie społeczne jest powiązane w sposób istotny z występowaniem ubóstwa. Jednak nie da się postawić znaku równości między zjawiskiem ubóstwa a wykluczeniem społecznym. Osoby ubogie nie muszą być wykluczone i odwrotnie – osoby wykluczone niekoniecznie są ubogie.

Obszar współwystępowania obu zjawisk ubóstwa i wykluczenia społecznego jest prawdopodobnie znaczny. Zakres współwystępowania obu zjawisk w Polsce nie był jeszcze przedmiotem badań ilościowych, dostarczających empirycznych dowodów o skali obszarów wspólnych. Sprawę może też komplikować szeroka interpretacja ubóstwa jako zjawiska ograniczonych możliwości działania w celu zaspokojenia potrzeb nie tylko ekonomiczno–materialnych, lecz także psychologiczno – społecznych i uwarunkowanych kulturowo. W przypadku tak szerokiej interpretacji ubóstwa, zakres współwystępowania obu zjawisk może okazać się bardzo szeroki.

Grupy zagrożone wykluczeniem społecznym i wykluczone

Grupy podatne na wykluczenie społeczne:

- dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych,
- dzieci wychowujące się poza rodziną,

- kobiety samotnie wychowujące dzieci,
- kobiety pozostające poza rynkiem pracy,
- ofiary patologii życia rodzinnego,
- osoby o niskich kwalifikacjach,
- osoby bezrobotne,
- żyjący w bardzo trudnych warunkach mieszkaniowych,
- niepełnosprawni i chronicznie chorzy,
- osoby chorujące psychicznie,
- starsze osoby samotne,
- opuszczający zakłady karne,
- imigranci,
- osoby należące do romskiej mniejszości etnicznej.

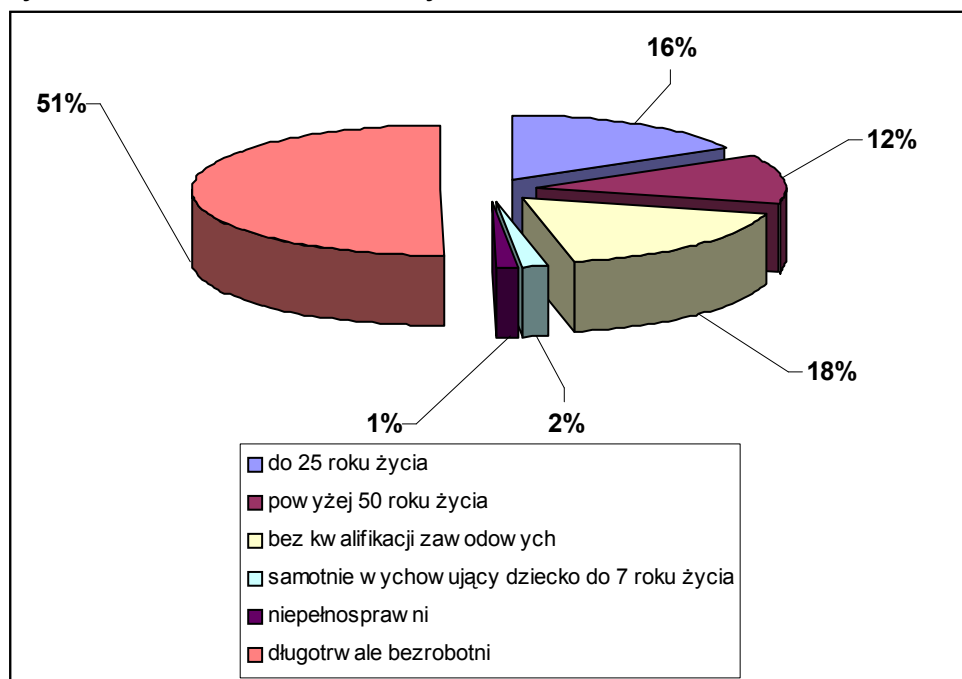
Grupy poważnie zagrożone wykluczeniem społecznym w Polsce:

- dzieci i młodzież „wypadająca” z systemu szkolnego,
- osoby długookresowo bezrobotne,
- opuszczający więzienia,
- niektóre kategorie ludności wiejskiej: pracownicy byłych Państwowych Gospodarstw Rolnych,
- osoby zagrożone eksmisją z zamieszkiwanych lokali,
- imigranci zarobkowi wchodzący do szarej strefy zatrudnienia,
- osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków,
- bezdomni,
- imigranci utrzymujący się z pracy nielegalnej,
- osoby należące do romskiej mniejszości etnicznej⁴.

Podstawowym czynnikiem ubóstwa, a zarazem wykluczenia społecznego jest **bezrobocie** - szczególnie długotrwałe, tzw. długookresowe. Są to grupy wrażliwe: młodzież, osoby niepełnosprawne, osoby o niskich kwalifikacjach (brak wykształcenia, kobiety oraz osoby w wieku niemobilnym). Z poniżej zamieszczonego wykresu wynika, że w Gminie Zarszyn osoby długotrwałe bezrobotne stanowią 51% bezrobotnych (według stanu na 31.01.2007 roku). Osoby samotnie wychowujące dziecko do 7 roku życia i niepełnosprawni stanowią odpowiednio 1 i 2% ogółu bezrobotnych, będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Aż 18% stanowią osoby bez kwalifikacji, a 16% to osoby do 25 roku życia. Wśród osób długotrwałe bezrobotnych kobiety stanowią blisko 60%.

⁴ Źródło: www.warto.eu/sciagnij/wykluczenie_spoleczne.doc

Wykres 30. Struktura osób bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Sanoku

Konsekwencją braku pracy jest zubożenie i nie uczestnictwo w życiu społecznym, ale również ograniczony dostęp do zabezpieczenia dochodowego w przyszłości. Praca jest bowiem źródłem ubezpieczenia społecznego na okres niezdolności do pracy oraz na starość.

Długotrwała choroba i niepełnosprawność stanowią w Polsce bardzo istotny czynnik wykluczenia społecznego, chociaż nie zawsze ubóstwa. Mimo formalnie istniejącego powszechnego systemu opieki zdrowotnej, istnieje ryzyko wykluczenia z powodu deficytów funkcjonowania ochrony zdrowia. Związane jest ono z:

- zaniechaniem sfery promocji zdrowia i profilaktyki,
- niedostatecznego rozpoznania choroby i jej leczenia (brak powszechnych, dokładnych analiz, badań w okresie przedszkolnym i w szkole),
- ograniczeniem dostępności do usług rehabilitacyjnych,
- zróżnicowaniem jakości opieki zdrowotnej.

Na terenie Gminy Zarszyn dotkniętych ubóstwem materialnym są 322 rodziny tworzone przez 1.475 osób.

Ofiary patologii życia rodzinnego

Rodzina jest dla człowieka środowiskiem społecznym w którym czuje się najbezpieczniej, w sensie społecznym, psychicznym i najlepiej zaspokaja swoje psychospołeczne potrzeby. Nierzadko jednak pojawiają się zakłócenia wywołujące przejściowy lub trwały rozkład podstawowej komórki społecznej, jaką jest rodzina. Zjawisko to nazywane jest dezorganizacją, ograniczeniem lub zanikiem dotychczas wypełnianych funkcji i ról rodzinnych, zwłaszcza obowiązków małżonków

wobec siebie i dzieci, a także dzieci wobec rodziców oraz między rodzeństwem. Dezorganizację poprzedzają często zaburzenia psychospołeczne, zwykle określane jako zjawiska patologiczne, rozpoczynające się z reguły od drobnych konfliktów: alkoholizm, wybuchające często spory i kłótnie, sprzeczki, rękoczynny.

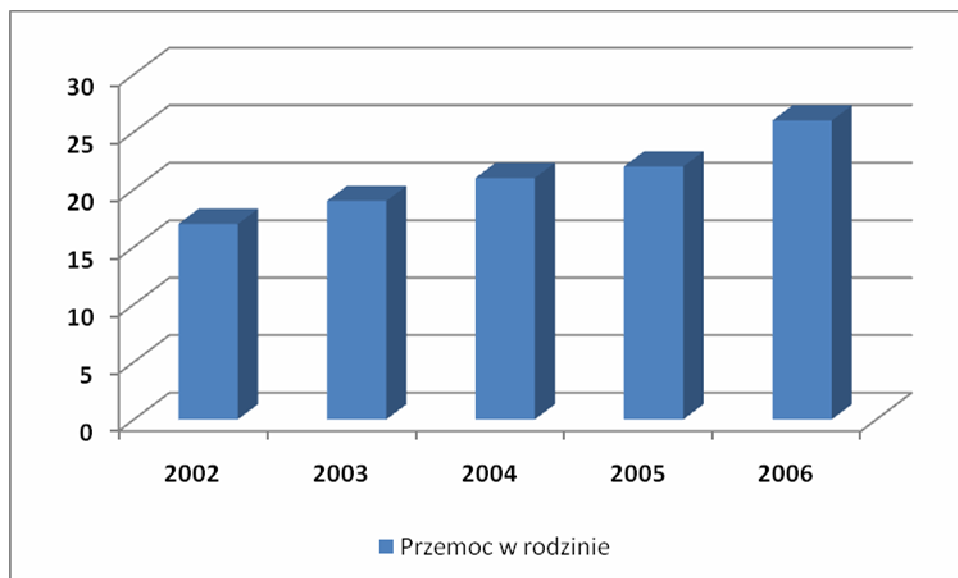
Przemoc dotyczy 26 rodzin z Gminy Zarszyn.

Tabela 23. Przemoc w rodzinie GOPS w Zarszynie lata 2002-2006

Miejscowość/rok	2002	2003	2004	2005	2006
Bażanówka	1	1	3	4	5
Długie	3	3	3	3	3
Nowosielce	2	2	1	1	1
Pielnia	1	1	2	1	2
Zarszyn	2	2	2	2	2
Posada Zarszyńska	2	2	2	2	2
Odrzechowa	1	2	2	3	5
Jaćmierz	3	3	3	3	3
Posada Jaćmierska	3	3	3	3	3
Razem	17	19	21	22	26

Źródło: GOPS Zarszyn

Wykres 31. Przemoc w rodzinie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Zarszynie

Z przedstawionego powyżej wykresu obrazującego liczbę rodzin doświadczających przemocą wynika, iż w okresie od 2002 do 2006 roku liczba ta sukcesywnie wzrastała. Najwięcej przypadków przemocy w rodzinie w 2006 roku odnotowano w miejscowościach Bażanówka i Odrzechowa.

2.12. Stan i możliwości pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Pomoc społeczna polega w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Główne cele pomocy społecznej:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nie posiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie,
- integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

Pomoc społeczna od dnia 1 maja 2004 r. funkcjonuje na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 64, poz. 565, Nr 94, poz. 788, Nr 164, poz. 1366, Nr 175, poz. 1462, Nr 179, poz. 1487 i Nr 80, poz. 1493).

W roku 2003 w ramach zmian w systemie pomocy społecznej w pierwszym etapie wyłączono rentę socjalną z katalogu świadczeń pomocy społecznej. Od dnia 1 października 2003 renta socjalna stała się świadczeniem wypłacanym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na mocy ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz. U. z 2003 r. Nr 135, poz. 1268 z późn. zm.).

W następnym etapie przyjęte rozwiązania w zakresie budowanego jednolitego systemu świadczeń rodzinnych spowodowały przeniesienie niektórych świadczeń (zasilek stały, zasilek gwarantowany okresowy), wypłacanych na podstawie ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414 z późn. zm.) do ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.).⁵

Samodzielną jednostką organizacyjną Gminy Zarszyn działającą w obszarze pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS).

GOPS w Zarszynie działa na podstawie:

- Ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tj. z 2001r. Dz. U. Nr 142, poz.1591 z 2001r. z późn. zm.),
- Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. 64, poz. 593 z późn. zm.),
- Ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.),
- Uchwały nr XIII/45/90 Gminnej Rady Narodowej w Zarszynie z dnia 23 lutego 1990r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej Terenowy Ośrodek Pomocy Społecznej w Zarszynie,
- Zarządzenia Nr 3/90 Naczelnika Gminy w Zarszynie z dnia 10 maja 1990r. w sprawie utworzenia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zarszynie,
- Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Siedzibą Ośrodka jest budynek Urzędu Gminy w Zarszynie. Ośrodek obejmuje swoją działalnością teren Gminy Zarszyn.

Celem działania Ośrodka jest podejmowanie działań w zakresie pomocy społecznej, zmierzających do przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych osób i rodzin, które nie są w stanie ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, oraz pobudzenie osób i rodzin do współdziałania, prowadzenie zadań dotyczących potrzeb pomocy społecznej:

- bezpośrednio i pośrednio udzielanie świadczeń,
- prowadzenie działań zmierzających do rozwoju bazy pomocy społecznej.

⁵ <http://www.mps.gov.pl>

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Do podstawowych zadań Ośrodka należy:

1. Z zakresu zadań własnych gminy:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych,
- przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze,
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki,
- podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych.

2. Z zakresu zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym:

- udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego,
- opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie nie zamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem,
- praca socjalna,
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi,

- tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną,
- dożywanie dzieci,
- sprawianie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym,
- kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca w tym domu,
- sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego,
- utrzymanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników,
- opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka,
- sporządzanie bilansu potrzeb gminy w zakresie pomocy społecznej.

3. Z zakresu zadań zleconych z zakresu administracji rządowej:

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- opłacanie składek na ubezpieczenia zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin, i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia,
- postępowanie w sprawie świadczeń rodzinnych i opiekuńczych: przyjmowanie, rozpatrywanie wniosków, wydawanie decyzji oraz wypłacanie świadczeń rodzinnych i opiekuńczych.

W wykonaniu swoich zadań Ośrodek współpracuje na zasadzie partnerstwa z:

- organizacjami społecznymi,
- organizacjami pozarządowymi,

- Kościołem Katolickim,
- innymi kościołami,
- związkami wyznaniowymi,
- stowarzyszeniami,
- organami samorządu terytorialnego,
- zakładami służby zdrowia,
- osobami prawnymi i fizycznymi, które zadeklarują takie współdziałanie,
- fundacjami działającymi w zakresie pomocy społecznej.

Na czele Ośrodka stoi kierownik, który zarządza i kieruje całokształtem jego działalności. W skład Ośrodka wchodzi następujące stanowiska:

- stanowisko głównego księgowego,
- stanowisko d/s świadczeń rodzinnych,
- wieloosobowe stanowisko pracownika socjalnego.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest jednostką budżetową. Działalność Ośrodka finansowana jest z budżetu gminy dla realizacji zadań własnych gminy i z budżetu administracji rządowej dla realizacji zadań zleconych.

Zakres pomocy udzielonej przez GOPS w Zarszynie w latach 2005– 2006 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Zakres pomocy udzielonej przez GOPS w Zarszynie w latach 2005-2006

Formy pomocy	2005		2006	
	Liczba osób objęta pomocą	Kwota udzielonej pomocy [PLN]	Liczba osób objęta pomocą	Kwota udzielonej pomocy [PLN]
Zadania własne				
RAZEM	1.253	539.258,00	911	613.608,00
Zasiłki okresowe - ogółem	162	159.350,00	161	175.086,00
Przyznane z powodu bezrobocia	148	151.224,00	147	167.274,00
Długotrwałej choroby	5	2.432,00	5	1.531,00
Niepełnosprawności	12	5.694,00	9	6.281,00
Możliwości otrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego	0	0,00	0	0,00
Schronienie	0	0,00	0	0,00
Posiłek	600	168.119,00	589	163.378,00
w tym dla dzieci	600	168.119,00	581	161.915,00
Ubranie	0	0,00	0	0,00
Usługi opiekuńcze ogółem	13	64.823,00	14	68.099,00
Zasiłek celowy na pokrycie	0	0,00	0	0,00

wydatków na świadczenia zdrowotne osobom nie mającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ				
Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	0	0,00	2	11.300,00
Zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego	0	0,00	0	0,00
Sprawienie pogrzebu	0	0,00	0	0,00
Inne zasiłki celowe i w naturze ogółem	859	146.966,00	310	195.745,00
w tym zasiłki specjalne celowe	59	22.977	64	21.498,00
Pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie - ogółem	0	0,00	0	0,00
Poradnictwo specjalistyczne	x	X	x	X
Interwencja kryzysowa	X	X	X	x
Praca socjalna	x	x	x	x

Źródło: dane GOPS w Zarszynie

Poniżej przedstawiona tabela prezentuje wydatki Gminy Zarszyn w latach 2002 – 2006 na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej.

Tabela 25. Wydatki Gminy Zarszyn w latach 2002 – 2006 na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej

Rok	Wydatki ogółem	Otrzymane dotacje na zadania zlecone	Otrzymane dotacje na zadania własne	Środki własne plan
2002	1.532.618	966.655	99.000	466.963
2003	1.200.347	728.452	101.981	369.914
2004	1.674.790	1.070.324	234.765	369.701
2005	2.473.980	1.695.479	410.530	367.971
2006	3.535.792	2.662.880	532.426	340.486

Źródło: dane Urzędu Gminy Zarszyn

Zadania pomocy społecznej od kilku lat zmieniają się nieustannie, coraz więcej zadań wcześniej wykazanych jako zadania zlecone do realizacji gminie jest przenoszonych do obowiązkowych zadań własnych gminy. Z tego też powodu zmniejszają się dotacje na realizację zadań zleconych, przychodzą natomiast dotacje celowe na realizację poszczególnych zadań własnych gminy z zakresu pomocy społecznej. Gmina przeznaczająca także duże środki własne na pomoc społeczną, nie brakuje środków na dożywianie, usługi opiekuńcze, czy też zasiłki. W 2006 roku po raz pierwszy od kilku lat wysłano na kolonie organizowane przez TPD i PKPS 26 dzieci, w latach poprzednich wyjeżdżało 2 – 3 dzieci. W 2003 roku pomagano zbudować dom dla wielodzietnej rodziny w Odrzechowej, w 2006 roku szczególną pomocą objęto wielodzietną rodzinę z Długiego, której spłonął dom. Oprócz bieżącej pomocy na odbudowę budynku przyznano zasiłek celowy w kwocie 10.000 złotych. W październiku 2003 roku ZUS przejął wypłatę rent socjalnych i zasiłków pielęgnacyjnych wypłacanych przy tym świadczeniu, zmniejszyła się z tego powodu liczba osób objętych pomocą społeczną, aby zwiększyć się ponownie z powodu wprowadzenia programu dożywiania dzieci w szkołach, przy podniesionym progu kryterium – 200% kryterium dochodowego.

Wprowadzony w 2006 roku program wieloletni „Pomoc państwa w dożywianiu” oprócz dożywiania dzieci w szkołach, pozwolił także na pomoc w postaci zasiłków celowych na zakup żywności, zasiłki takie otrzymało 256 rodzin. Część rodzin, szczególnie te niepełne lub wielodzietne przestało się kwalifikować do pomocy, gdyż przy wypłacanych świadczeniach rodzinnych jest szereg dodatków, w tym: dodatek za samotne wychowywanie, dodatek za wychowywanie dzieci w rodzinie wielodzietnej (3 i więcej dzieci), które znacznie podniosły dochody rodzin. W maju 2004 roku Wójt Gminy Zarszyn przekazał GOPS do realizacji kolejne zadanie: realizację ustawy o świadczeniach rodzinnych. W 2004 roku wnioski złożyło 470 rodzin, obecnie świadczenia te otrzymuje ponad 970 rodzin. Na przestrzeni tych kilku lat zaobserwowano zwiększenie się liczby osób starszych, zamieszkujących samotnie, zwiększenie się liczby przypadków przemocy w rodzinie, pojawiły się rodziny z nakazem eksmisji i wskazaniem umieszczenia w mieszkaniu socjalnym, a zasoby mieszkaniowe gminy są w tym miejscu bardzo skromne.

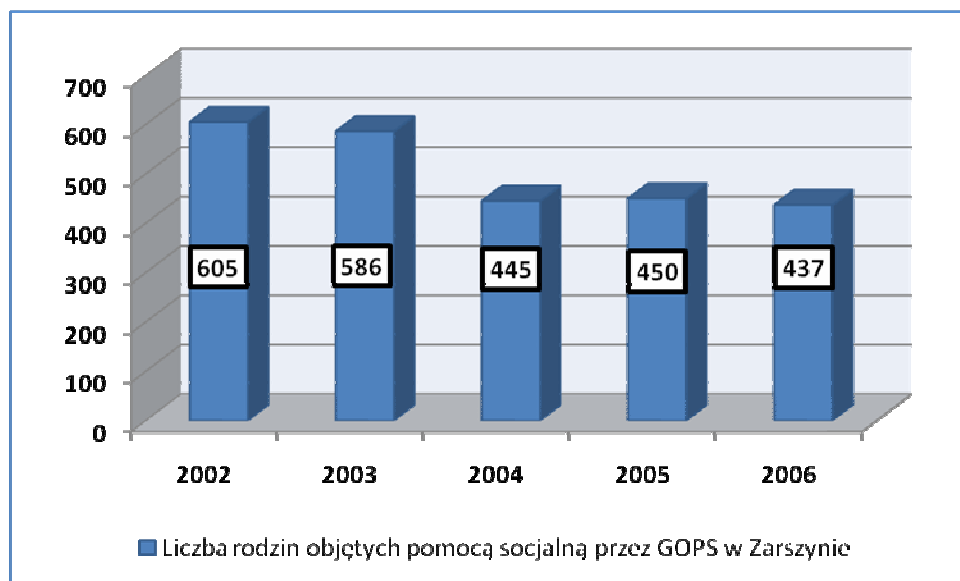
Poniżej zamieszczona tabela przedstawia liczbę rodzin objętych pomocą socjalną przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zarszynie.

Tabela 26. Liczba rodzin objętych pomocą socjalną przez GOPS

Rok	2002	2003	2004	2005	2006
Liczba rodzin	605	586	445	450	437

Źródło: dane Urzędu Gminy Zarszyn

Wykres 32. Liczba osób objętych pomocą socjalną przez GOPS w Zarszynie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Zarszyn

Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, że w analizowanym okresie obejmującym lata 2002 – 2006 liczba klientów pomocy społecznej sukcesywnie spadała. W 2006 ich liczba wyniosła 437 i była o 28% mniejsza od liczby osób korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zarszynie w 2002 roku.

2.13. Identyfikacja podstawowych problemów społecznych według społeczności lokalnej

W toku konsultacji społecznych, warsztatów oraz analizy danych statystycznych, dokumentów strategicznych, dokonano identyfikacji podstawowych problemów społecznych dla wybranych obszarów. Są to następujące obszary:

1. edukacja publiczna i opieka nad dziećmi,
2. ochrona zdrowia,
3. pomoc społeczna, polityka prorodzinna oraz jakość zamieszkiwania (w tym potrzeba schronienia i wyżywienia),
4. zabezpieczenie materialne,
5. kultura,
6. rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii,
7. kontakty społeczne i aktywność społeczna.

Identyfikacja podstawowych problemów społecznych według społeczności lokalnej

Zidentyfikowane problemy w zakresie zabezpieczenia materialnego:

- utrzymujące się bezrobocie;
- niski poziom dochodów większości gospodarstw domowych i rosnąca liczba osób/rodzin żyjących w ubóstwie;
- trudna sytuacja materialna znacznej części osób i rodzin utrzymujących się z działalności rolniczej;
- niski poziom samozatrudnienia;
- rosnąca emigracja zarobkowa;
- ograniczone możliwości aktywności zawodowej i społecznej dla osób niepełnosprawnych na terenie gminy;
- życiowa bezradność, szczególnie w rodzinach o niskich dochodach lub w sytuacji długotrwałego bezrobocia;
- brak perspektywicznego myślenia - mała dbałość o zabezpieczenie bytu na starość.

Zidentyfikowane problemy w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi:

- stosunkowo duży odsetek dzieci mających trudności z bieżącym opanowaniem materiału szkolnego;
- ograniczone możliwości dodatkowego rozwijania zainteresowań w szkole i poza nią;
- poziom wykształcenia i kwalifikacje mieszkańców gminy w niskim stopniu dostosowane do potrzeb rynku pracy – coraz mniej osób z wykształceniem zawodowym;

- niedostateczny zakres i jakość rekreacji i wypoczynku;
- złe nawyki dzieci i młodzieży w zakresie spędzania wolnego czasu – bierność, niska kreatywność, postawy wyczekujące, TV, komputer;
- ograniczone możliwości zapewnienia opieki dzieciom w wieku przedszkolnym;
- nasilające się zjawisko bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych;
- przypadki niedożywienia dzieci i młodzieży;
- agresja dzieci – przemoc wśród dzieci;
- niewystarczające wsparcie i opieka nad dziećmi z rodzin dotkniętych problemami alkoholowymi;
- brak pogotowia rodzin zastępczych (w sytuacjach doraźnych).

Zidentyfikowane problemy w zakresie ochrony zdrowia:

- ograniczony dostęp do specjalistycznej opieki medycznej w gminie;
- utrudniony dostęp do opieki stomatologicznej;
- ograniczony dostęp do rehabilitacji;
- niski poziom rozwoju fizycznego dzieci i młodzieży oraz wysoki odsetek dzieci i młodzieży z wadami postawy;
- duże zaniedbania w zakresie rozwoju kultury fizycznej mieszkańców;
- duża liczba mieszkańców dotkniętych chorobami cywilizacyjnymi;
- niezadawalający stan techniczny budynków ośrodków zdrowia i ich wyposażenie;

Zidentyfikowane problemy w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania:

- niedostateczna ilość wolnych mieszkań socjalnych i niezadawalający stan techniczny istniejących;
- brak mieszkań chronionych;
- bardzo ograniczony dostęp do specjalistycznego poradnictwa: psycholog, pedagog, prawnik, itp.;
- ograniczone możliwości reagowania GOPS w sytuacjach kryzysowych;
- postawy roszczeniowe wobec instytucji udzielających pomocy;
- rosnące zjawisko przemocy w rodzinie;
- zwiększająca się liczba osób wymagających pomocy ze strony GOPS;
- dyskryminacja kobiet w życiu społecznym;
- bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w obiektach użyteczności publicznej;
- trudne warunki mieszkaniowe części rodzin;

- przypadki dyskryminowania lub marginalizacji osób starych, chorych psychicznie, niepełnosprawnych;
- ograniczony dostęp do domów pomocy społecznej – wysokie koszty utrzymania;
- ograniczone możliwości samodzielnego zamieszkiwania – szczególnie młodych rodzin;
- rozpad rodzin związany z migracjami zarobkowymi – ograniczona opieka nad dziećmi, rodzicami w podeszłym wieku;
- zanik więzi międzypokoleniowych – rodzin wielopokoleniowych;
- ograniczone poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców;
- niskie poczucie bezpieczeństwa socjalnego.

Zidentyfikowane problemy w zakresie kultury:

- niski poziom uczestnictwa w kulturze - biernego i czynnego;
- niedostateczna ilość form rozwijania umiejętności i zainteresowań dzieci i młodzieży poza szkołą;
- zanikanie tradycji, małe zainteresowanie młodszych pokoleń historią swojej rodziny, miejscowości, gminy.

Zidentyfikowane problemy w zakresie bezpieczeństwa oraz rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii:

- coraz powszechniejsze zjawisko sięgania po alkohol i wyroby tytoniowe przez osoby niepełnoletnie;
- wysoka tolerancja wobec dorosłych osób nadużywających alkohol oraz nierespektowanie przepisów prawa w zakresie sprzedaży wyrobów alkoholowych i tytoniowych;
- patologie społeczne – rosnąca agresja;
- rosnąca przestępczość w zakresie prowadzenia pojazdów w stanie nietrzeźwości;
- rozboje i wymuszenia rozbójnicze najbardziej powszechnym zjawiskiem przestępczym wśród młodzieży.

Zidentyfikowane problemy w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej:

- niski stopień integracji społecznej mieszkańców, zmniejszający się poziom kontaktów towarzyskich, sąsiedzkich;
- deficyt postaw prospołecznych;
- słabo rozwinięty wolontariat na rzecz osób będących w potrzebie;
- postępująca obojętność na problemy innych;
- rosnące wykluczenie jednostek i rodzin z problemami.

Analiza SWOT

Tabela 27. Analiza SWOT

Czynniki sprzyjające rozwojowi	Czynniki niesprzyjające rozwojowi
Czynniki rozwojowe wewnętrzne Gminy Zarszyn	
Atuty	Słabości
istniejące budynki, które można adaptować na cele związane z pomocą społeczną	utrzymująca się wysoka liczba osób trwale bezrobotnych
rozwinięta baza szkolna	ograniczony rynek pracy
wysokie kwalifikacje zawodowe nauczycieli	ograniczone zasoby kapitałowe lokalnych podmiotów gospodarczych
realizowane programy i projekty przez szkoły i organizacje pozarządowe	niewystarczające lub niedostosowane do potrzeb rynku pracy kwalifikacje zawodowe znacznej liczby osób bezrobotnych
funkcjonowanie biblioteki gminnej i jej filii: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gminna Biblioteka Publiczna w Zarszynie, ▪ Filia Biblioteczna w Długiem, ▪ Filia Biblioteczna w Jaćmierzu, ▪ Filia Biblioteczna w Odrzechowej, ▪ Filia Biblioteczna w Nowosielskach, 	ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych na terenie gminy
działające świetlice dla dzieci i młodzieży	słabo upowszechniane przykłady dobrych praktyk w zakresie podejmowania i prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej
organizacja cyklicznych imprez kulturalnych i sportowych	niska skuteczność mieszkańców, firm i organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków pomocowych
istniejąca baza sportowo – rekreacyjna	ograniczona powierzchnia uzbrojonych terenów pod zabudowę
zwiększone zainteresowanie mieszkańców estetyką otoczenia	wyuczona bezradność
działające kluby i stowarzyszenia	duże bezrobocie ukryte
aktywna działalność organizacji pozarządowych: Ochotniczych Straży Pożarnych, Kół Gospodyń Wiejskich, klubów sportowych	ograniczone możliwości utrzymania domów mieszkalnych, szczególnie dla ludzi samotnych, pozostających bez pracy, będących w złej sytuacji materialnej
dobrze funkcjonujące placówki służby zdrowia	trudne warunki lokalowe GOPS
opracowany i realizowany „Gminny Program Zadań z Zakresu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów alkoholowych w Gminie Zarszyn”	niewspółmiernie wysoka do stanu zatrudnienia liczba zadań GOPS
opracowany i realizowany „Gminny program przeciwdziałania narkomanii”	mała liczba funkcjonujących kół zainteresowań w szkołach
duże środki własne gminy przeznaczone na pomoc społeczną	brak świetlic terapeutycznych
rozwój funkcji turystycznej i usługowej gminy	niewystarczająca ilość zajęć dydaktyczno-wyrównawczych
rosnące zainteresowanie bezrobotnych uruchamianiem własnej działalności gospodarczej	niepełne wyposażenie stołówek szkolnych
	ograniczony dostęp do szkolnictwa wyższego – odległość, koszty utrzymania
	ograniczona baza sportowo-rekreacyjna
	niedostateczna liczba animatorów życia społecznego
	mała ilość imprez integracyjnych, zachęt do wspólnego działania
	brak ośrodka kultury na terenie gminy i brak organizacji pozarządowych działających w zakresie kultury
	małe zainteresowanie firm i instytucji sponsorowaniem działalności kulturalnej
	tzw. niezdrowy styl życia mieszkańców
	niedostateczna profilaktyka zdrowotna
	zła jakość wody pitnej z ujęć powierzchniowych
	nieuporządkowana gospodarka ściekowa
	niska świadomość ekologiczna mieszkańców
	brak przedszkola

	bardzo ograniczone możliwości znalezienia zatrudnienia dla osób po osadzeniu w areszcie
	występujące bariery architektoniczne dla osób starszych i niepełnosprawnych w obiektach publicznych
	niewystarczająca liczba policjantów obsługujących teren gminy
	zbyt małe wsparcie dla osób działających społecznie oraz ciekawych inicjatyw społecznych
	niski poziom wiedzy wśród bezrobotnych, dotyczącej rynku pracy
	starzejący się rolnicy – trudności z wypełnianiem rosnących wymagań formalno-prawnych
	ograniczone możliwości przekazywania gospodarstw w zamian za świadczenia emerytalne i rentowe (np. renty strukturalne)
	nieuregulowane od lat sprawy spadkowe
	niekorzystne rozwiązania prawne – zawyżona dochodowość przyjmowana do wyliczania różnych świadczeń dla rolników, ich dzieci i domowników
	brak świetlic socjoterapeutycznych dla dzieci z rodzin dotkniętych problemami alkoholowymi
	mało prężnych organizacji pozarządowych działających na rzecz osób będących w potrzebie
	brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych
	niedostatecznie rozwinięta infrastruktura komunalna
	niewysoką chłonność lokalnego rynku zbytu
	ucieczka młodych, wykształconych mieszkańców w poszukiwaniu lepszej pracy, stała emigracja mieszkańców poza granice kraju
	niska towarowość gospodarstw rolnych
	niski wskaźnik obrazujący liczbę podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców
	ograniczony rynek zbytu i przeludnienie wsi
	brak możliwości znalezienia dodatkowego źródła dochodu
	bezrobocie wśród ludzi młodych
	dominacja wśród bezrobotnych osób o niskim poziomie wykształcenia
	niski udział bezrobotnych posiadających uprawnienia do otrzymywania zasiłku dla bezrobotnych
	przewaga kobiet wśród zarejestrowanych bezrobotnych
	utrzymujący się znaczny napływ do urzędów pracy osób uprzednio już bezrobotnych (tj. rejestrujących się po raz kolejny)
	wysoki odsetek osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy
	niedostateczny poziom profilaktyki chorób cywilizacyjnych
Czynniki rozwojowe zewnętrzne w otoczeniu	
Szanse	Zagrożenia
wzrastające zainteresowanie zdrowym trybem życia	negatywne wzorce płynące z mediów i z zachowań niektórych osób przyjezdnych
wzrost zainteresowania czynnym wypoczynkiem	skomplikowane procedury związane z pozyskiwaniem dotacji
dostępne zewnętrzne środki pomocy na wspieranie lokalnych inicjatyw	ograniczone środki finansowe na rozwój kultury
funkcjonujące w otoczeniu różne, zinstytucjonalizowane formy opieki i pomocy dla osób niepełnosprawnych	wysoki poziom bezrobocia w powiecie sanockim (wyższy od średniej krajowej)
istniejące środki na tworzenie miejsc pracy, na rozwój sektora MSP	wysokie koszty związane z utworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy
organizacje wspierające rozwój przedsiębiorczości:	system pomocy społecznej sprzyjający utrzymaniu

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Zarszyn

Inkubator Przedsiębiorczości, Regionalna Izba Gospodarcza, Centrum Wspierania Biznesu, Cech Rzemiosł Różnych	się postaw roszczeniowych
praca subsydiowana	zła sytuacja gospodarcza największych zakładów przemysłowych powiatu
atrakcyjne warunki do uprawiania turystyki: zapora w Besku, hodowla koni huculskich w Odrzechowej, wyciąg narciarski w Puławach Górnych	narastające wymagania wobec inwestorów w zakresie funkcjonowania na wolnym rynku
pomoc państwa w dożywianiu dzieci	duże trudności w pozyskiwaniu inwestorów zewnętrznych
	zadania zlecone do realizacji gminie przenoszone do zadań własnych gminy

Źródło: opracowanie własne

3. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Wizja przyszłości i cel nadrzędny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Misja to najogólniejszy cel podmiotu strategii (najczęściej jednozdaniowy) stanowiący opis wizji przyszłości gminy z jej głównymi polami aktywności w przyszłości w zakresie pomocy społecznej.

Misję określano w perspektywie do roku 2015.

Misja do roku 2015

Gmina Zarszyn, jest miejscem, gdzie osoby będące w potrzebie otrzymują niezbędną pomoc, by być pełnoprawnymi członkami naszej społeczności.

Cele Strategiczne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Cel to stan, który chcemy osiągnąć w przyszłości.

Cele strategiczne związane są z określaniem tego jaką gminą/społecznością chcemy być, co się powinno robić lub czego nie powinno się robić w gminie. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi alokacji zasobów i potencjałów gminy.

Cele strategiczne wykraczające poza statutowe cele i zadania Gminy będą realizowane przez inne podmioty posiadające odpowiednie kompetencje jak np. Powiatowy Urząd Pracy w Sanoku.

Cel główny Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie

Celem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Zarszyn jest zapewnienie wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jako warunku zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych mieszkańców.

Cele szczegółowe, operacyjne

Cele szczegółowe w zakresie zabezpieczenia materialnego:

- zredukowany poziom bezrobocia;
- ograniczony problem ubóstwa – wzrost liczby osób i rodzin mogących w sposób niezależny zaspokajać swoje potrzeby;
- niski poziom wykluczenia społecznego w gminie;
- ograniczone zjawisko utrzymywania się „szarej strefy” – osób nielegalnie zatrudnionych, które korzystają z opieki społecznej;
- zwiększona aktywność społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych;

- wysoki poziom świadomości i dbałości mieszkańców o zabezpieczenie na wypadek choroby i starość.

Cele szczegółowe w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi:

- stworzone warunki umożliwiające rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży;
- zapewniony dostęp do opieki przedszkolnej;
- poprawa dostosowania kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych i domowników gospodarstw rolnych do potrzeb rynku pracy;
- poprawa poziomu wykształcenia mieszkańców gminy;
- poprawa (jakościowa i ilościowa) oferty rekreacji i wypoczynku dla dzieci i młodzieży;
- zapewniona opieka nad dziećmi mającymi trudności z bieżącym opanowaniem materiału szkolnego;
- wyeliminowany problem niedożywienia dzieci i młodzieży;
- ograniczone zjawiska agresywnych, patologicznych zachowań wśród dzieci;
- zapewniona ochrona dzieci przed przemocą.

Cele szczegółowe w zakresie ochrony zdrowia:

- poprawa dostępności specjalistycznej opieki medycznej;
- ułatwiony dostęp do usług w zakresie rehabilitacji;
- poprawa dostępu do opieki stomatologicznej;
- poprawa kondycji fizycznej mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży z dysfunkcjami;
- poprawa poziomu usportowienia mieszkańców gminy;
- obniżony poziom występowania chorób cywilizacyjnych;
- poprawa stanu technicznego budynków i wyposażenia ośrodków zdrowia.

Cele szczegółowe w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania:

- dysponowanie mieszkaniem/lokalami socjalnymi z przeznaczeniem do wykorzystania w sytuacjach wymagających interwencji;
- dysponowanie mieszkaniem chronionym;
- poprawa dostępności porad psychologa i prawnika na terenie gminy;
- wysoka zdolność reagowania GOPS w sytuacjach kryzysowych;
- ograniczone zjawiska przemocy w rodzinie;
- poprawa warunków mieszkaniowych rodzin najgorzej prosperujących;
- poprawa poziomu integracji osób starszych ze środowiskiem i opieki nad tymi osobami;
- poprawa sytuacji w rodzinach dotkniętych problemami wynikającymi z:
 - wyjazdów do pracy do większych miast Polski i za granicę;

- niezaradności rodziców;
- chorób psychicznych, depresji;
- postępującego rozluźnienia/upadku norm moralnych;
- upadku autorytetów;
- spadającego prestiżu szkół;
- poprawa poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców,
- wzrost poczucia bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców.

Cele szczegółowe w zakresie kultury:

- poprawa dostępu do wydarzeń i aktywności kulturalnych na terenie gminy;
- wzrost zainteresowania mieszkańców biernym i aktywnym uczestnictwem w życiu kulturalnym,
- zachowane tradycji i dziedzictwa kulturowego i historycznego.

Cele szczegółowe w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii:

- ograniczone tendencja sięgania po alkohol przez osoby niepełnoletnie;
- ograniczona alienacja i marginalizacja osób i rodzin z problemami socjalnymi;
- ograniczone zjawiska związane z patologiami zachowań społecznych i przestępczością.

Cele szczegółowe w zakresie kontaktów społecznych i aktywności społecznej:

- poprawa poziomu integracji mieszkańców gminy;
- obniżona obojętność i niechęć w społeczności lokalnej wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym;
- wysoki poziom zaangażowania mieszkańców w aktywności prospołeczne.

Metody - strategie działania realizujące Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych

Realizacja celów strategicznych jest możliwa poprzez strategie działania.

Strategie działania to względnie trwałe sposoby działania związane z realizacją celów strategicznych i określone są na podstawie zidentyfikowanych czynników rozwojowych. Innymi słowy, strategie działania określają co robić, aby osiągnąć założone wcześniej cele. Są związane z relacją, jaka występuje pomiędzy gminą a jej specyficznym otoczeniem.

Specyficzne otoczenie - jest to otoczenie, z którym gmina ma bezpośrednie powiązania (wzajemne oddziaływania), np.: użytkownicy oferty gminy, dostawcy, konkurenci.

Szerokie otoczenie - jest to pozostałe otoczenie (cały świat), z którym gmina nie ma aktualnie bezpośrednich powiązań lecz mogą się one pojawić w przyszłości.

Strategie działania do podjęcia przez Gminę lub inne podmioty, instytucje, organizacje prowadzące do realizacji celów strategicznych:

- aktywizacja lokalnego rynku pracy,
- promocja i wsparcie samozatrudnienia,
- stworzenie spójnego systemu wsparcia dla rodzin dotkniętych dysfunkcjami społecznymi,
- aktywizacja zawodowa i społeczna osób objętych pomocą społeczną,
- rozwijanie aktywności sportowej i turystycznej poprzez korzystanie dzieci, młodzieży i osób dorosłych z obiektów sportowych i kulturalnych,
- zapobieganie społecznej izolacji i marginalizacji najuboższych i najbardziej zagrożonych grup społecznych,
- podejmowanie działań integrujących różne pokolenia, osoby niepełnosprawne, zagrożone wykluczeniem;
- objęcie pomocą finansową, rzeczową, psychologiczną i prawną (zgodnie z obowiązującymi przepisami) wszystkich osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej,
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych działających na rzecz rozwiązywania problemów w rodzinie,
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży,
- rozszerzanie oferty specjalistycznych usług medycznych i rehabilitacyjnych na terenie gminy,
- zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i profilaktyki uzależnień,
- rozwijanie aktywności sportowej i rekreacyjnej oraz kulturalnej z wykorzystaniem przez dzieci, młodzież i dorosłych mieszkańców gminy obiektów sportowych i kulturalnych,
- organizowanie imprez masowych w zakresie kultury i sportu,
- popularyzowanie sportów zimowych,
- tworzenie warunków umożliwiających większe wykorzystanie świetlic i stołówek szkolnych przez dzieci i młodzież,
- organizowanie różnego rodzaju imprez kulturalnych oraz imprez charytatywnych skierowanych na pomoc dla osób samotnych i niepełnosprawnych,
- dostosowywanie przedsięwzięć kulturalnych i sportowo - rekreacyjnych do potrzeb i upodobań mieszkańców,
- realizowanie projektów w zakresie aktywizacji społecznej z organizacjami pozarządowymi z terenu gminy i powiatu;
- rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjnej,

- tworzenie oferty dla dzieci i młodzieży w zakresie zorganizowanego wypoczynku i rekreacji;
- rozwijanie oferty zajęć pozalekcyjnych umożliwiających rozwijanie zainteresowań w szkole i poza nią;
- współpraca różnych instytucji i organizacji ze szkołami w zakresie realizacji projektów edukacyjnych i wychowawczych;
- wspieranie rozwoju utalentowanych dzieci i młodzieży;
- prowadzenie działań zmierzających do zachowania dziedzictwa kulturalnego;
- obejmowanie możliwie jak najszerszą opieką dzieci z rodzin gorzej prosperujących (w tym patologicznych),
- rozwijanie systemu rodzinnej opieki zastępczej,
- zapobieganie chorobom cywilizacyjnym, propagowanie troski o swoją sprawność i kondycję fizyczną, upowszechnianie znajomości zasad udzielania pierwszej pomocy,
- propagowanie zasad racjonalnego stylu odżywiania się,
- włączanie się w programy badań profilaktycznych organizowane pod egidą NFZ;
- upowszechnianie wiedzy w zakresie profilaktyki zdrowotnej,
- poprawa jakości wody pitnej,
- porządkowanie gospodarki ściekowej,
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców,
- rozwijanie spójnego systemu wsparcia i opieki dla osób starszych,
- utrzymywanie stołówek szkolnych,
- współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Sanoku w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach dla osób bezrobotnych,
- aktywizowanie klientów pomocy społecznej – GOPS - do aktywnego rozwiązywania problemów życiowych;
- aktywizowanie środowisk lokalnych poprzez tworzenie i utrzymywanie klubów, świetlic, wolontariat;
- udzielanie pomocy organizacjom i podmiotom gospodarczym w skutecznym pozyskiwaniu środków pomocowych przeznaczanych na działania prospołeczne i rozwój działalności gospodarczej,
- promowanie uruchamiania pozarolniczej działalności gospodarczej;
- udzielanie pomocy organizacyjnej instytucjom, organizacjom, które realizują projekty w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa materialnego mieszkańców;
- budowanie pozytywnego wizerunku ludzi dotkniętych chorobą, niepełnosprawnością i bezrobociem,

- prowadzenie działań uświadamiających społeczność lokalną i likwidujących obojętność i niechęć środowiska wobec osób dotkniętych niedostosowaniem społecznym.

Działania operacyjne Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Działania operacyjne prowadzące do realizacji celów strategicznych będą realizowane przez Gminę, i inne podmioty, instytucje oraz organizacje pozarządowe. Zostały one wskazane (w nawiasach) przy działaniach o których już w obecnej chwili wiadomo jakie podmioty mogą uczestniczyć w ich realizacji.

Działania w zakresie zabezpieczenia materialnego:

- opracowanie i realizacja programów/projektów dla osób bezrobotnych (ze szczególnym uwzględnieniem długotrwale bezrobotnych i o niskich kwalifikacjach) w zakresie aktywizacji zawodowej;
- organizacja kursów kwalifikacyjnych w zakresie deficytowych specjalności zawodowych;
- utworzenie gminnego centrum edukacyjno – szkoleniowego (Gmina, PUP Sanok, instytucje działające w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych).

Działania w zakresie edukacji publicznej i opieki nad dziećmi:

- opracowanie i realizacja gminnego programu wspierania dzieci z dysfunkcjami/deficytami (Gmina, szkoły);
- opracowanie programu zajęć pozalekcyjnych – uniwersalnego dla wszystkich szkół w gminie (Gmina, szkoły);
- realizacja programów/projektów kształtujących postawy dzieci i młodzieży w zakresie aktywnych sposobów wykorzystania czasu wolnego (Gmina, szkoły, LKS-y, LZS-y, organizacje pozarządowe);
- realizacja projektów związanych z organizacją wypoczynku i rekreacji dla dzieci i młodzieży (Gmina, szkoły, LKS-y, LZS-y, organizacje pozarządowe);
- organizacja dożywiania dzieci (Gmina, szkoły);
- organizacja zajęć pozalekcyjnych w szkole i integracja zajęć na terenie gminy (LKS – y, UG, organizacje społeczne, szkoły);
- organizacja zajęć dydaktyczno – wyrównawczych w każdej szkole dla uczniów z trudnościami w nauce (szkoły, PPP);
- uruchomienie poradni psychologiczno – pedagogicznej;
- organizacja kursów podnoszących i zmieniających kwalifikacje osób bezrobotnych (szkoły, instytucje działające w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych);

- organizacja atrakcyjnych form wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej w czasie wakacji i ferii (szkoły, LKS – y, organizacje społeczne);
- zapewnienie opieki psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej dla dzieci, młodzieży i rodziców (szkoła, PPP, Gmina);
- utworzenie świetlic/klubów wiejskich (szkoły, fundacje, stowarzyszenia, Gmina);
- organizacja ustawicznych szkoleń nauczycieli w zakresie rozwiązywania problemów edukacji w zakresie opieki nad dziećmi (szkoły, instytucje działające w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych, Kuratorium Oświaty).

Działania w zakresie ochrony zdrowia i rozwoju ludzi:

- organizowanie białych niedziel z udziałem lekarzy specjalistów;
- uruchomienie gabinetu rehabilitacyjnego;
- realizacja programu zdrowotnego skierowanego na ograniczenie występowania chorób cywilizacyjnych;
- realizacja programów/projektów edukacyjnych w zakresie uzależnień;
- pozyskiwanie i dystrybucja materiałów edukacyjno-wychowawczych w zakresie edukacji zdrowotnej;
- organizacja szkoleń w zakresie uświadamiania młodzieży o zagrożeniach wynikających z używania alkoholu, narkotyków, używek (szkoły, Gmina, Policja);
- organizacja wakacyjnych spotkań młodzieży – rozrywki sportowe (tenis, koszykówka, siatkówka, piłka nożna, biegi przełajowe (Zarząd Gminny LZS);
- organizacja gminnego kalendarza imprez w zakresie rekreacji, kultury fizycznej – np. współzawodnictwo pomiędzy poszczególnymi miejscowościami gminy Zarszyn (stowarzyszenie sołtysów + organizacje społeczne działające w środowiskach wiejskich);
- realizacja programów profilaktycznych;
- opracowanie gminnego systemu wspierania organizacji młodzieżowych o charakterze społeczno – kulturalnym i koordynacja ich działań.

Działania w zakresie pomocy społecznej, polityki prorodzinnej oraz jakości zamieszkiwania:

- określenie potrzeb w zakresie dysponowania mieszkaniami/lokalami socjalnymi z przeznaczeniem do wykorzystania w sytuacjach wymagających interwencji;
- stworzenie programu wsparcia w zakresie poprawy warunków mieszkaniowych rodzin najgorzej prosperujących;
- uruchomienie poradnictwa psychologicznego i terapeutycznego;
- organizacja świetlic integracyjnych dla osób starszych;
- poprawa warunków lokalowych GOPS;

- adaptacja budynków będących własnością gminy na mieszkania socjalne (Gmina, programy pomocowe);
- poprawa dostępu do ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy (Gmina, sąsiednie gminy, UW);
- opracowywanie i realizacja programów profilaktycznych – alkoholizm, a przemoc w rodzinie, aktywne wykorzystanie czasu wolnego – wolontariat;
- organizacja dostępu do poradnictwa prawnego, pomocy psychologa przy Punkcie Konsultacyjnym (Gmina, SPGZOS);
- utworzenie placówki dziennego pobytu dla osób starszych, przewlekle chorych czy niepełnosprawnych.

Działania w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii:

- prowadzenie akcji edukacyjno-aktywizującej w zakresie zwiększenia poziomu integracji mieszkańców;
- uruchomienie punktu konsultacyjnego ds. rozwiązywania problemów dla osób uzależnionych oraz ich rodzin;
- monitorowanie problemu narkomanii na terenie gminy;
- uruchomienie punktu konsultacyjnego ds. rozwiązywania problemów dla osób doświadczających przemocy.

Działania w zakresie kontaktów społecznych, aktywności społecznej i kultury:

- organizacja cyklicznych imprez kulturalno-charytatywnej;
- utworzenie Gminnego Ośrodka Kultury i Rekreacji – prowadzenie warsztatów z różnych dziedzin i różnych grup wiekowych;
- ożywienie działalności bibliotek - utworzenie filii biblioteki (wspólne inicjatywy z organizacjami pozarządowymi działającymi w gminie);
- organizacja i wyposażenie placów zabaw dla dzieci;
- zaangażowanie w działania kulturalne osób „50 +” – organizacja szkoleń i spotkań integracyjnych;
- propagowanie historii i tradycji lokalnych przez organizację uroczystości, świąt narodowych, rocznicowych, itp.;
- organizacja warsztatów, konkursy i wystaw w zakresie rzemiosła i rękodzieła artystycznego.

Harmonogram

Harmonogram musi uwzględniać preferencje partnerów oraz wszystkie bariery, których pokonanie może odwlekać zakończenie działań.

- pierwszy etap przygotowawczy – mobilizacja sił i środków, operacjonalizacja celów, ustalenie zasad współpracy z partnerami, ustalenie liderów i osób odpowiedzialnych,
- drugi etap działanie – bezpośrednia realizacja celu,
- trzeci etap – porównanie działania i jego celu z osiągniętymi rezultatami według wcześniej przewidzianych i przyjętych wskaźników.

Preliminarz

Realizacja misji, celu głównego, celów szczegółowych, strategii działania i działań operacyjnych sformułowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie finansowana z różnych źródeł. Należą do nich:

- środki finansowe z budżetu gminy w zakresie finansowania zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej oraz w innych obszarach ujętych w Strategii;
- środki finansowe z Budżetu Państwa przeznaczone na zadania zlecone gminie przez administrację rządową;
- środki finansowe pozyskane przez GOPS, szkoły i organizacje pozarządowe z programów organizacji pozarządowych;
- środki finansowe z Programów Operacyjnych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

System wdrażania i zarządzania Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych

Sposób wdrażania, monitorowania i oceny planu w tym sposób prowadzenia komunikacji społecznej prezentuje schemat System planowania i wdrażania znajdujący się na stronie 103.

Planowanie i wdrażanie planu jest zadaniem trudnym, wymagającym współdziałania wielu podmiotów uczestniczących.

Podmioty realizacji planu:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Komisja Oświaty, Kultury, Zdrowia, Prawa i Porządku Publicznego,
- Rada Gminy i Wójt Gminy.

Przedstawiciele społeczności lokalnej:

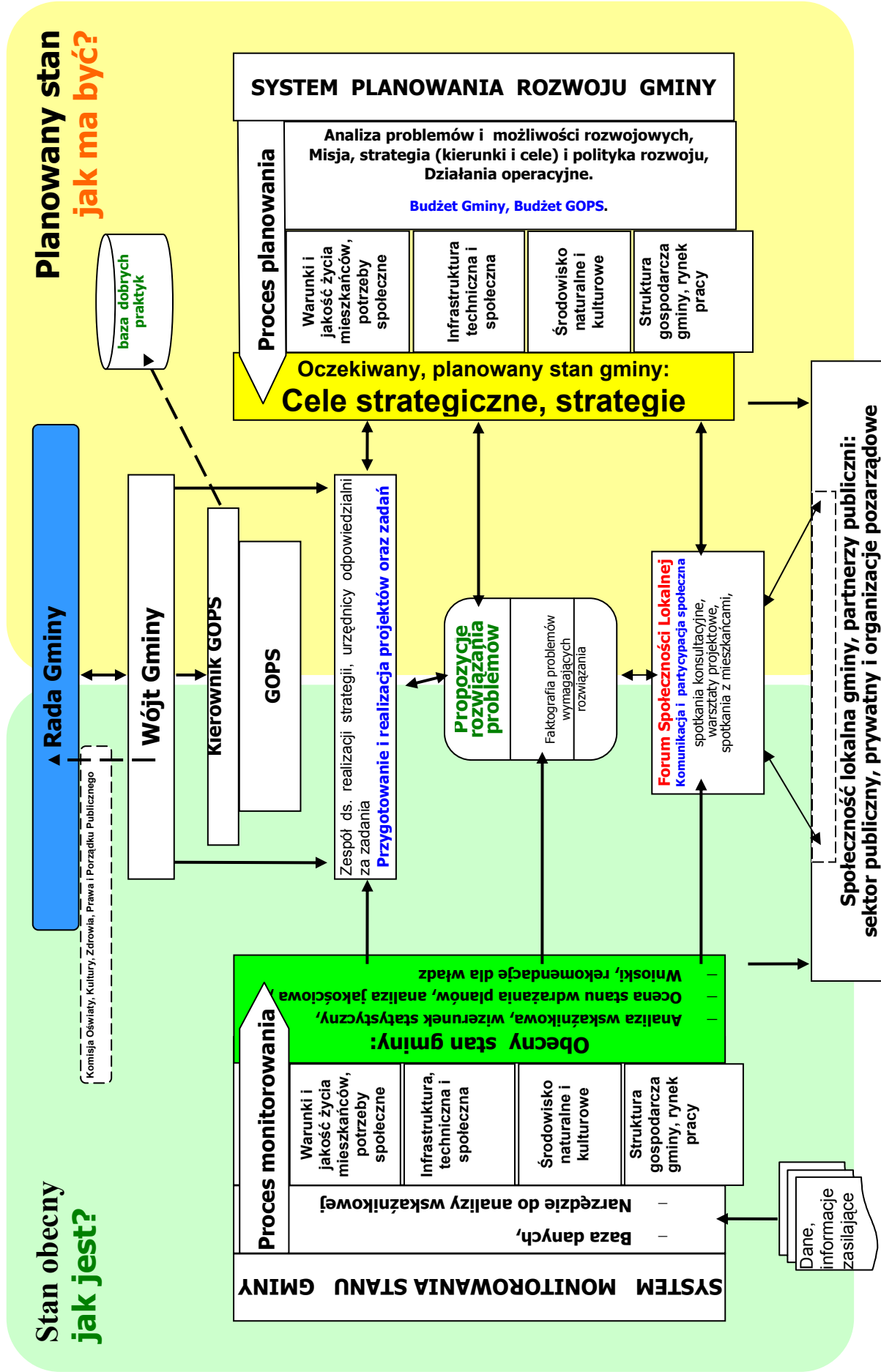
- niezorganizowani - aktywni mieszkańcy Gminy,
- zorganizowani:

- przedstawiciele instytucji i agend sektora publicznego,
- przedstawiciele organizacji i zorganizowanych grup sektora biznesu w tym producentów rolnych,
- przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Zarszyn realizowana będzie przy współpracy społeczności lokalnej oraz instytucji i organizacji, takich jak m.in. :

- Komisja Oświaty, Kultury, Zdrowia, Prawa i Porządku Publicznego;
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Zarszynie;
- Szkoły Podstawowe i Gimnazja w Gminie Zarszyn;
- Publiczne Przychodnie Zdrowia;
- SPGZOZ;
- PCPR w Sanoku;
- PUP w Sanoku;
- Komenda Powiatowa Policji w Sanoku;
- Lokalne i ponadlokalne organizacje pozarządowe.

Rysunek 1. System planowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych

Strategia jest dokumentem elastycznym i „otwartym” na społeczną dyskusję oraz wszelkie konstruktywne uwagi i wnioski. Do zasad zarządzania strategicznego należy monitorowanie procesu wdrażania strategii i zmian zachodzących w otoczeniu oraz wprowadzanie aktualizacji i korekt.

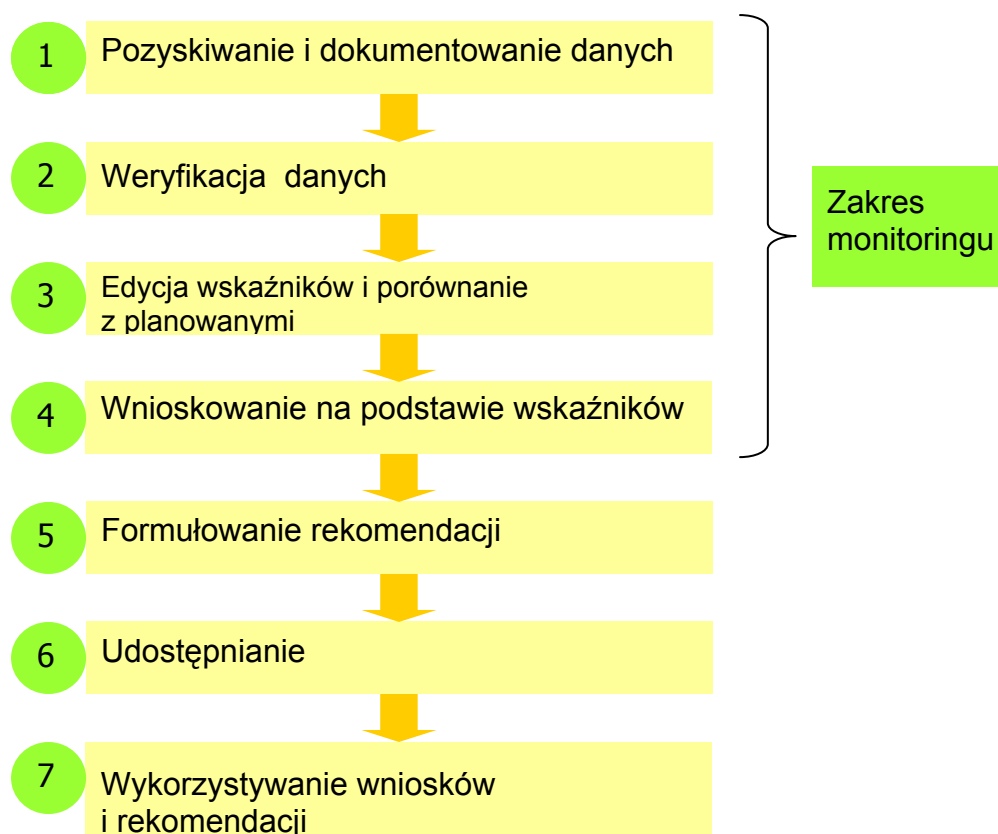
Procedura przyjęcia i wdrożenia:

- przedłożenie Radzie Gminy wstępnej wersji Strategii;
- przyjęcie Strategii uchwałą Rady Gminy;
- opracowanie rocznych planów operacyjnych zawierających zadania, projekty i programy wraz ze wskaźnikami realizacji celów (Gmina, GOPS Zarszyn);
- realizacja zadań, projektów i programów ujętych w harmonogramach rocznych planów operacyjnych (Gmina, GOPS Zarszyn i jednostki współpracujące);
- bieżące monitorowanie i raportowanie (Gmina, GOPS Zarszyn).

Ocena efektu końcowego i jego promocja

Proces monitorowania, oceny i wykorzystania wyników:

- odpowiedzialny za wykonanie – pracownicy Urzędu Gminy i GOPS Zarszyn.

Spis Ilustracji

Mapa 1 Lokalizacja Gminy na tle kraju	20
Mapa 2 Lokalizacja Gminy na tle województwa podkarpackiego	21
Mapa 3 Lokalizacja Gminy na tle powiatu sanockiego	21
Mapa 4 Gmina Zarszyn	22
Mapa 5. Stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego wg stanu na koniec lutego 2007r.	48
Mapa 6. Liczba decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy wydanych w latach 2003 – 2006 (I półrocze).....	57
Mapa 7. Układ komunikacyjny w Gminie Zarszyn	70
Tabela 1. grunty orne i użytki zielone według klas bonitacyjnych	26
Tabela 2. Liczba ludności zamieszkującej Gminę w poszczególnych latach na dzień 31.12 każdego roku – według faktycznego miejsca zamieszkania.....	30
Tabela 3. Saldo migracji ludności Gminy Zarszyn	31
Tabela 4. Struktura mieszkańców Gminy Zarszyn według ekonomicznych grup wieku	33
Tabela 5. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku [%] – stan według faktycznego miejsca	34
Tabela 6. Grupy wiekowe mieszkańców Gminy Zarszyn.....	34
Tabela 7. Ewidencja ludności w Gminie Zarszyn, według stanu na 31.12.2006 r.....	34
Tabela 8. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON	41
Tabela 9. Stopa bezrobocia na dzień 31.12 2002-2007 (28.02) w powiecie sanockim na tle województwa i kraju [%].....	49
Tabela 10. Liczba osób bezrobotnych w latach 2002-2007 (31.01.).....	49
Tabela 11. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn	50
Tabela 12. Struktura gospodarstw domowych w Gminie Zarszyn	54
Tabela 13. Decyzje o warunkach zabudowy i decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	55
Tabela 14. Stan sieci telekomunikacyjnej w gminie (na dzień 31.12.2002r.).....	59
Tabela 15. Realizacja gazyfikacji Gminy Zarszyn.....	60
Tabela 16. Liczba dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych w latach 2003 - 2006.....	61
Tabela 17. Liczba uczniów w szkołach podstawowych	62
Tabela 18. Liczba uczniów w gimnazjach.....	63
Tabela 19. Opieka zdrowotna w Gminie.....	65
Tabela 20. Liczba popełnionych przestępstw w latach 2004-2006 w Gminie Zarszyn	67
Tabela 21. Liczba popełnionych przestępstw w latach 2004-2006 w Powiecie Sanockim	67
Tabela 22. Gminny program przeciwdziałania narkomanii	75
Tabela 23. Przemoc w rodzinie GOPS w Zarszynie lata 2002-2006	80
Tabela 24. Zakres pomocy udzielonej przez GOPS w Zarszynie w latach 2005-2006.....	85
Tabela 25. Wydatki Gminy Zarszyn w latach 2002 – 2006 na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej	86
Tabela 26. Liczba rodzin objętych pomocą socjalną przez GOPS	87
Tabela 27. Analiza SWOT	91
Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Zarszyn w okresie 2000-2005, według faktycznego miejsca zamieszkania	30
Wykres 2. Struktura mieszkańców wg płci.....	31
Wykres 3. Saldo migracji w Gminie Zarszyn.....	32
Wykres 4. Prognoza liczby ludności dla Gminy Zarszyn do roku 2030.....	32
Wykres 5. Struktura mieszkańców Gminy Zarszyn według ekonomicznych grup wieku	33
Wykres 6. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach tworzących Gminę Zarszyn	35
Wykres 7. Liczba urodzeń w poszczególnych miejscowościach tworzących Gminę Zarszyn	35
Wykres 8. Liczba zgonów w poszczególnych miejscowościach tworzących Gminę Zarszyn	35
Wykres 9. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON w województwie podkarpackim... ..	37
Wykres 10. Struktura podmiotów gospodarczych według własności	38
Wykres 11. Struktura przedsiębiorstw według klas wielkości	38
Wykres 12. Struktura przedsiębiorstw według sekcji PKD.....	39
Wykres 13. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON w powiecie sanockim... ..	40
Wykres 14. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych (2000-2005).....	41
Wykres 15. Struktura własności podmiotów gospodarczych	42
Wykres 16. Dynamika liczby osób bezrobotnych w latach 2002-(31.01) 2007	49
Wykres 17. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według wykształcenia	51
Wykres 18. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według wieku	51
Wykres 19. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według stażu pracy.....	51
Wykres 20. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Zarszyn według czasu pozostawania bez pracy	52
Wykres 21. Struktura gospodarstw domowych w Gminie Zarszyn według dochodów.....	53
Wykres 22. Struktura gospodarstw domowych w Gminie Zarszyn	54
Wykres 23. Liczba dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych.....	62
Wykres 24. Liczba uczniów w szkołach podstawowych	63
Wykres 25. Liczba uczniów w Gimnazjach w Gminie Zarszyn... ..	64

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Zarszyn

Wykres 26. Liczba uczniów w Gimnazjach w Gminie Zarszyn	64
Wykres 27. Kategorie przestępczości popełnionych w 2006 roku przez mieszkańców Gminy Zarszyn	68
Wykres 28. Kategorie przestępczości popełnionych w 2006 roku przez mieszkańców powiatu sanockiego.....	68
Wykres 29. Liczba popełnianych przestępstw	69
Wykres 30. Struktura osób bezrobotnych	79
Wykres 31. Przemoc w rodzinie	80
Wykres 32. Liczba osób objętych pomocą socjalną przez GOPS w Zarszynie	87
Rysunek 1. System planowania i wdrażania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych.....	104